Til Henrik Krüger, Arne Mårup og Robert Jacobsen

Mikkel Andreassen **Hjerting Orgelbog**

Forord

”Kirken skal ikke være et kunstmuseum eller en kunstnerisk legeplads. Der bør både for den udøvende og beskueren være tale om et forhold til ”fortællingen”. Det er i den, de to parter skal mødes.”

Sådan sagde Hjerting kirkes arkitekt, Alan Havsteen-Mikkelsen i forbindelse med kirkens indvielse i 1992.

For når såvel Hjerting kirke og Robert Jacobsens altervæg er blevet så vellykkede og dertil noget, som man i bedste forstand kan kalde ”folkelige” værker – og med ”folkeligt” forstår jeg noget, som forbinder sig med traditionen og som opnår en vis bredde i modtagelsen - er det vel netop dette, at kunstner og arkitekt loyalt er gået ind i fortællingen, taget den til sig – og så på grænsen mellem det 20. og det 21. århundrede genfortalt den ind i en ny tid.

Mikkel Andreassen har med nærværende værk taget tråden op og i toner på forunderlig vis genfortalt og fortolket Robert Jacobsens værk.

Som Robert Jacobsen har genbrugt det gamle jern og lagt et skinnede lag guld over, genbruger ”Hjerting Orgelbog” også kendte salmemelodier, sætter dem ind i nye sammenhænge, så fortællingen kan møde os frisk og udfordrende endnu engang.

Arne Mårup
sognepræst i Hjerting

Mikkel Andreassen: Hjerting Orgelbog

© Forlaget Mixtur 2018
FMX 01-021

ISMN 979-0-706799-51-3

Omslag og grafik: Philip Skovgaard/10 Fingers

Foto: © Niels Linneberg

Noden er udgivet med støtte fra
DOKS' Gramexmidler

Trykt hos Narayana Press

Forlaget Mixtur
ved Søren Storm Larsen & Lasse Toft Eriksen
Aarhus Musik - www.noder.dk
Stormgade 48
6700 Esbjerg
Telefon: 86 13 66 55

www.forlagetmixtur.dk

Indhold side

Åbning 4
Adam og Eva 8
Morgen - Se, nu stiger solen (partita) 10
Keruber 16
Tro, håb og kærlighed 18
Sov sødt, barnlille 20
Himmelgænger (Lille juleklokke) 22
Spaltning 24

Langfredagsmusik 27
Det hellige kors, vor Herre selv bar 30
Kristi blik 31
Påskemusik - Krist stod op af døde 34

Mindemusik 40
Nadver - Dit minde skal, o Jesus stå 42
Lille musikant - Bebop til Robert J. 43
Gud Helligånd, vor trøstermand (Lille pinsebøn) 46
Lille læser - Far, verden, farvel (partita) 48
Aften - Sig månen langsomt hæver 54
Jesus vandrer på Ho bugt 55
Begyndelse 58

Om musikken 65

Åbning

Med stærk fremdrift - Fuldt orgel

Mikkel Andreassen 2014

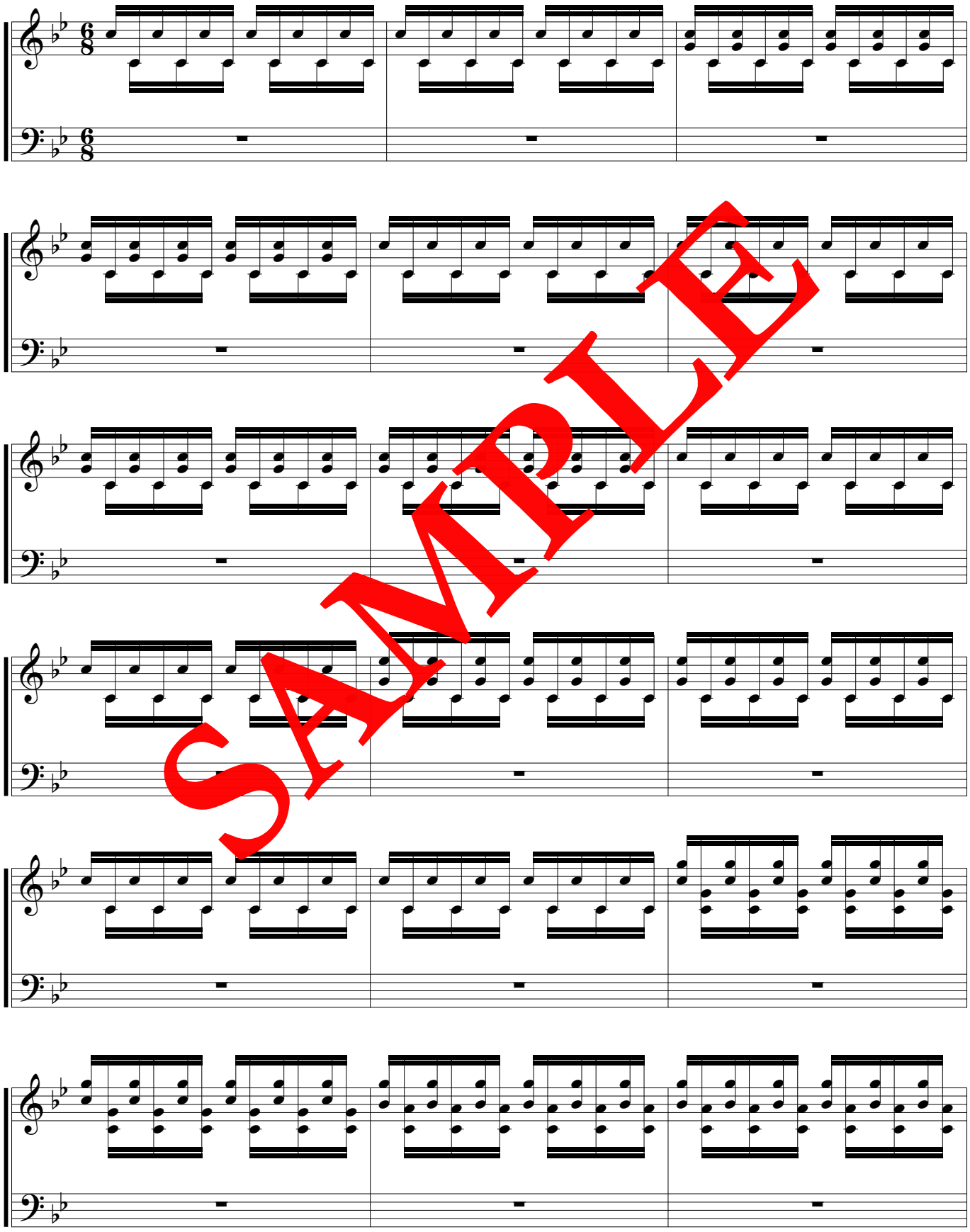

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

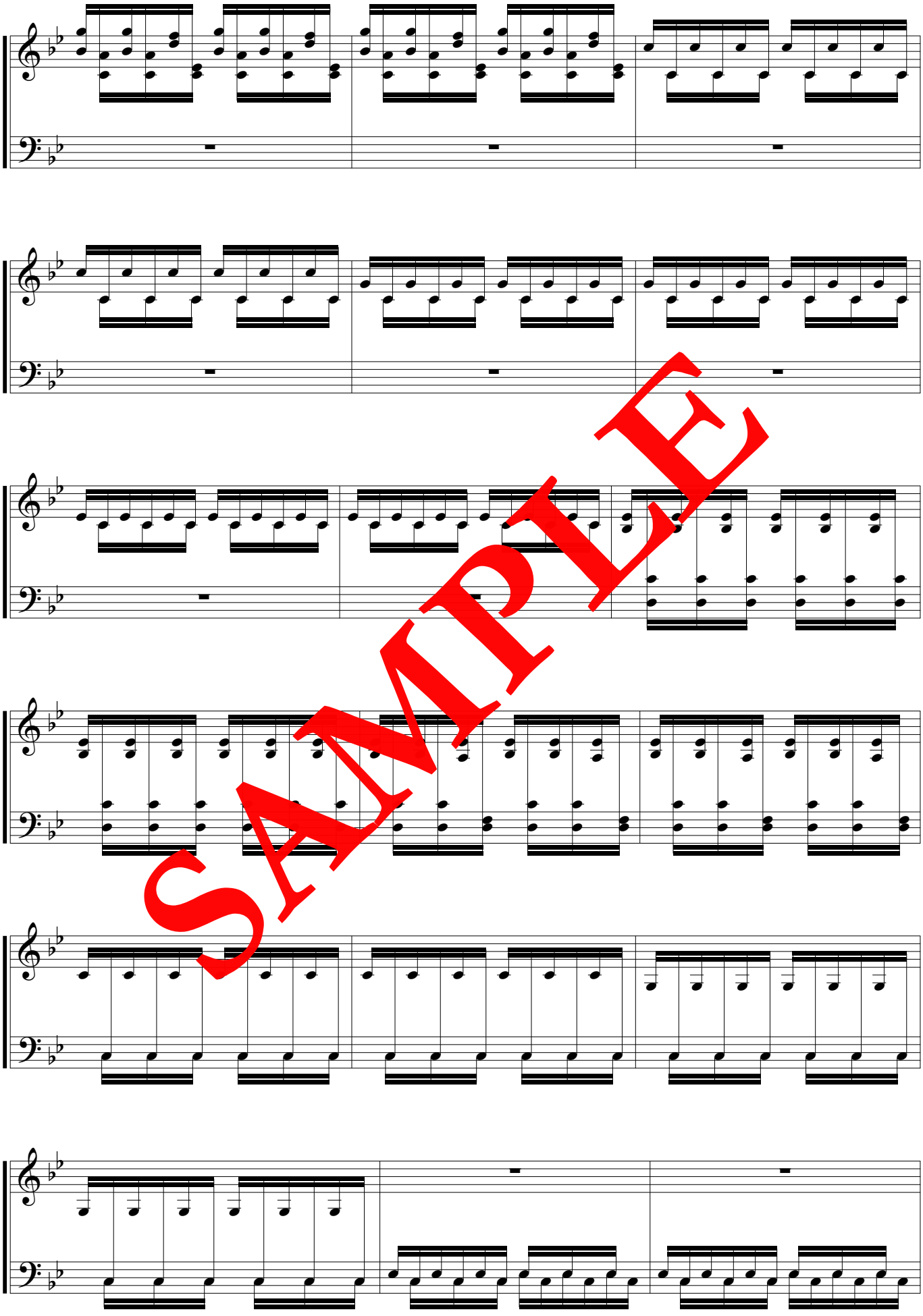

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

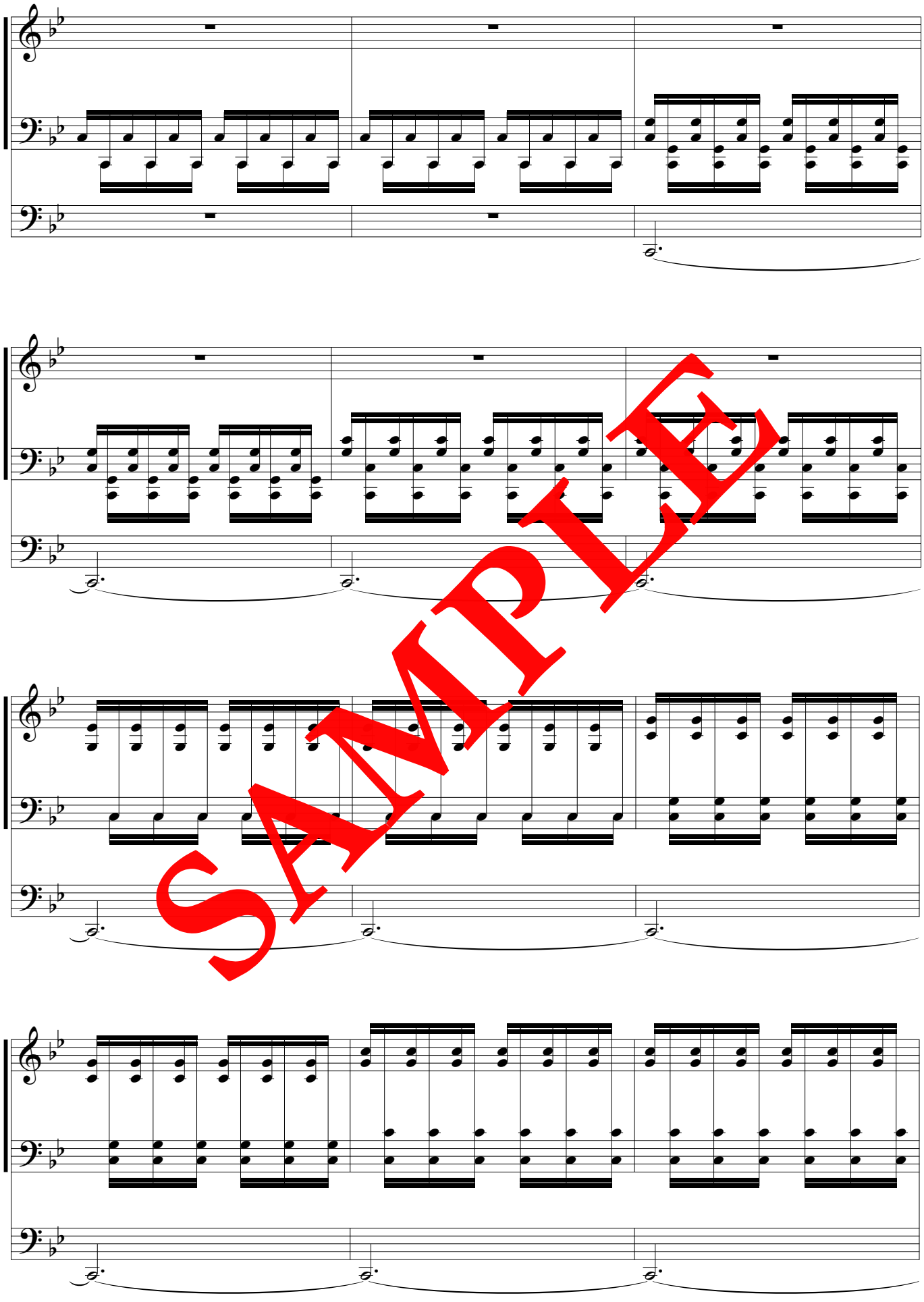

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

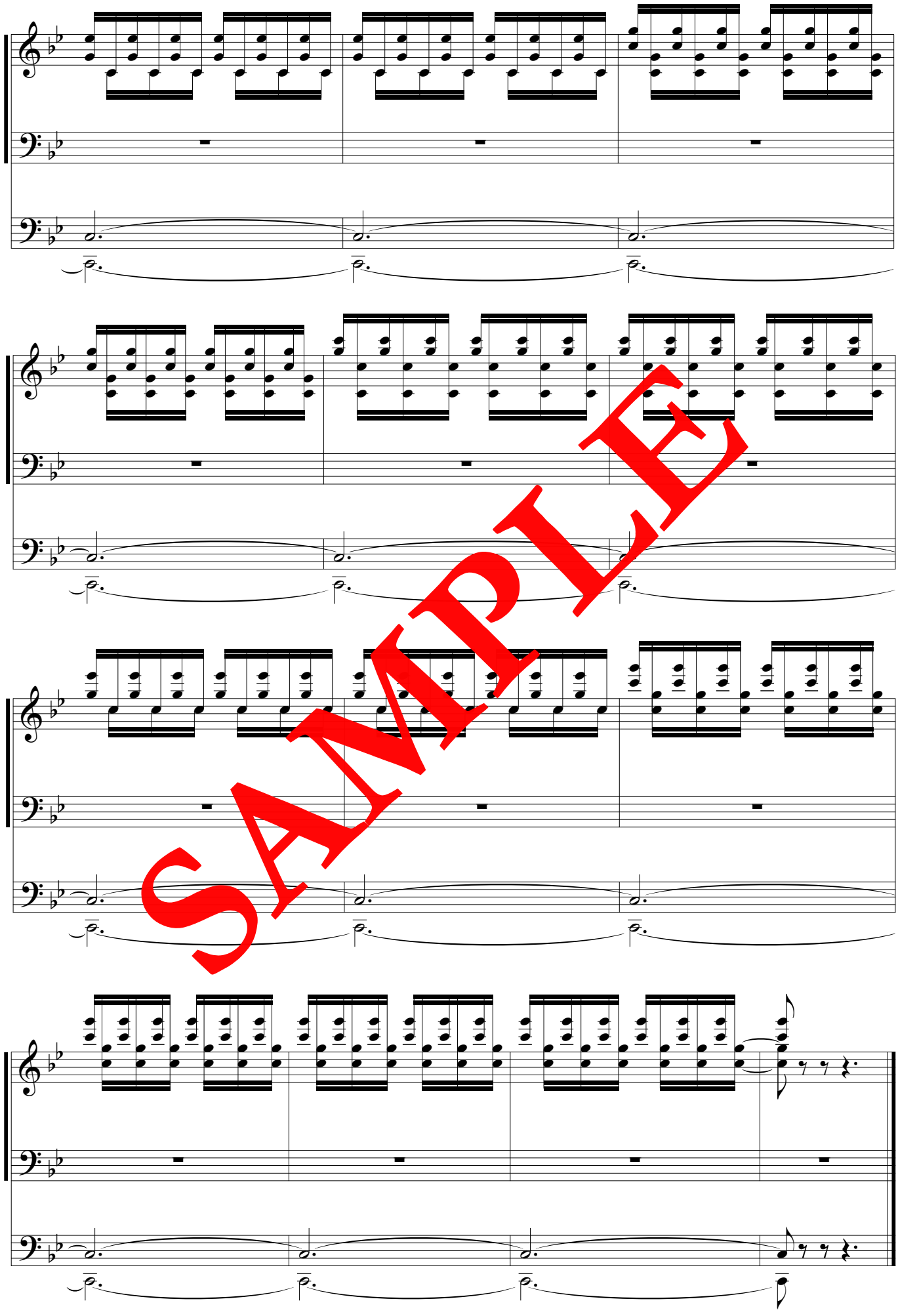

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Adam og Eva

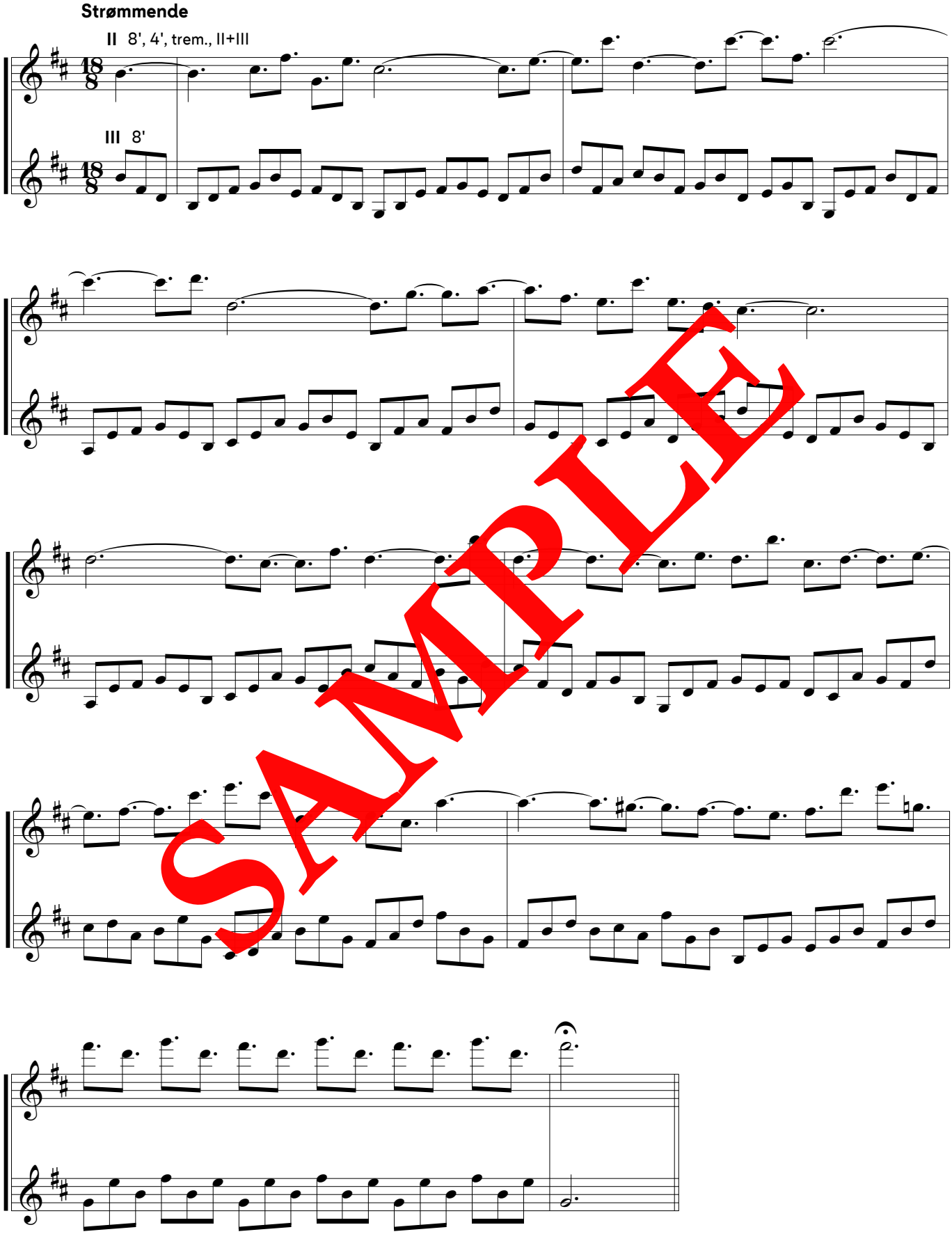

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

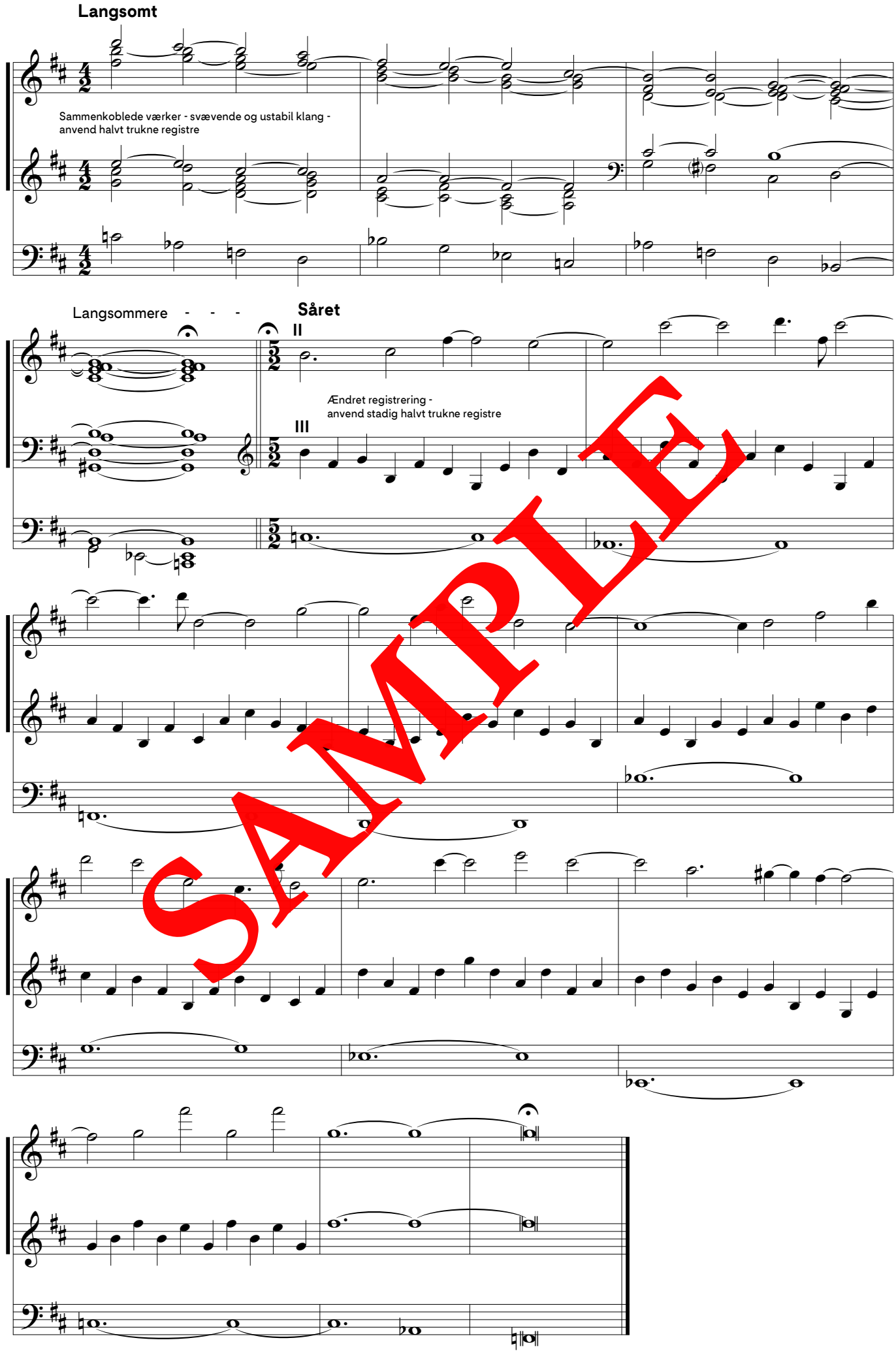

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Morgen
Se, nu stiger solen (partita)
I

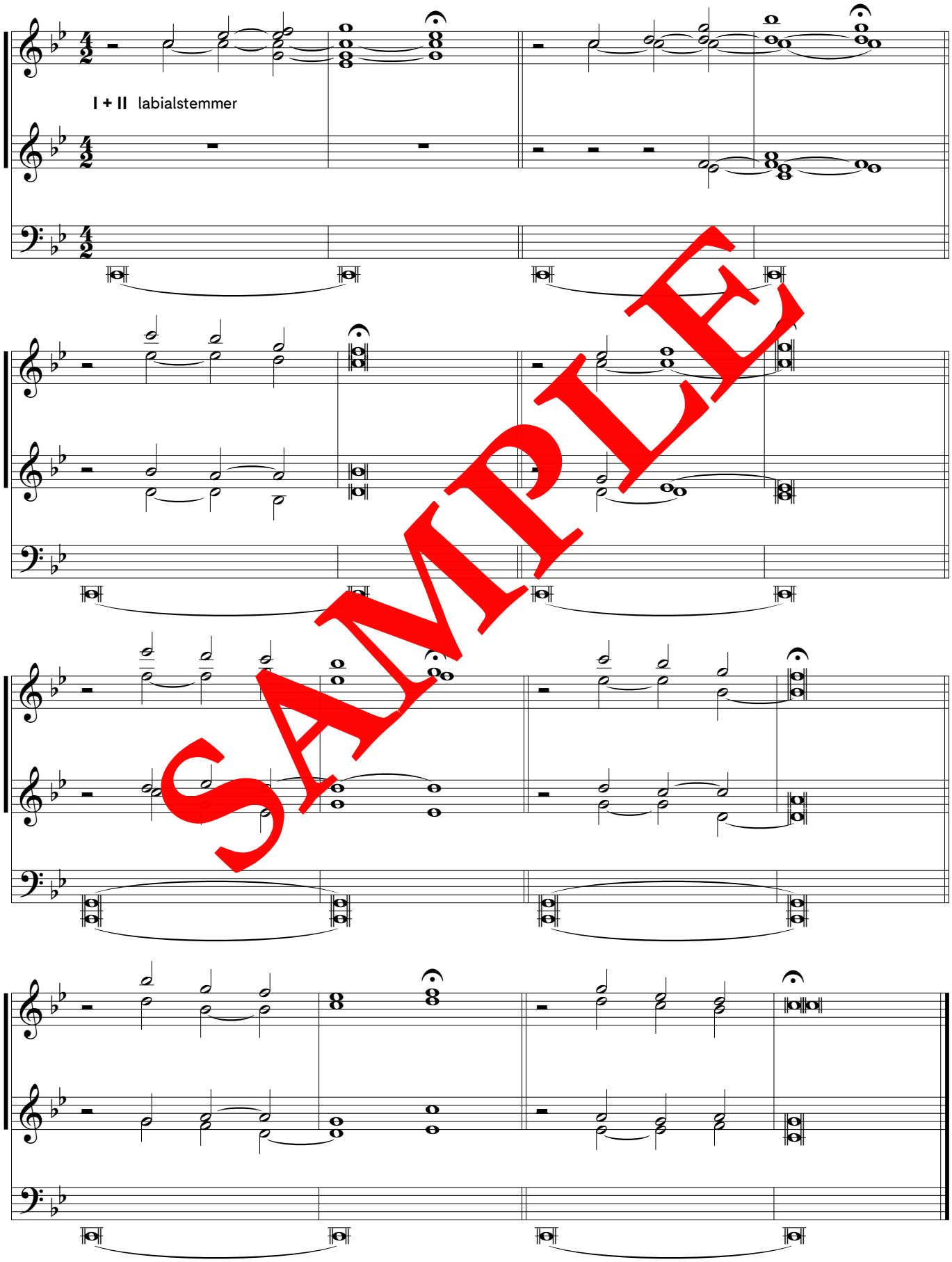

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

II

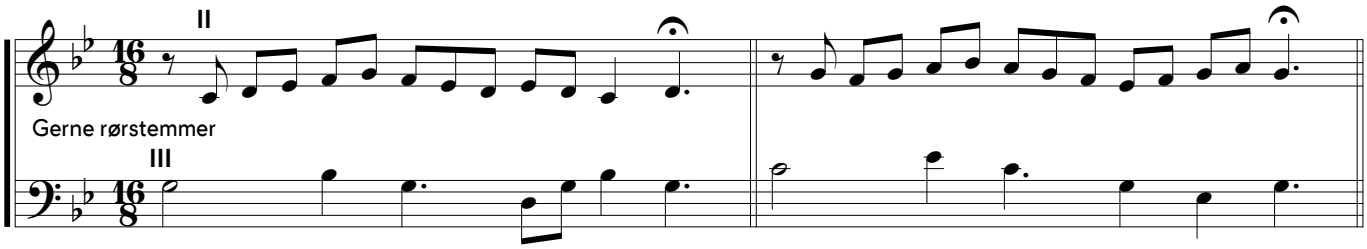

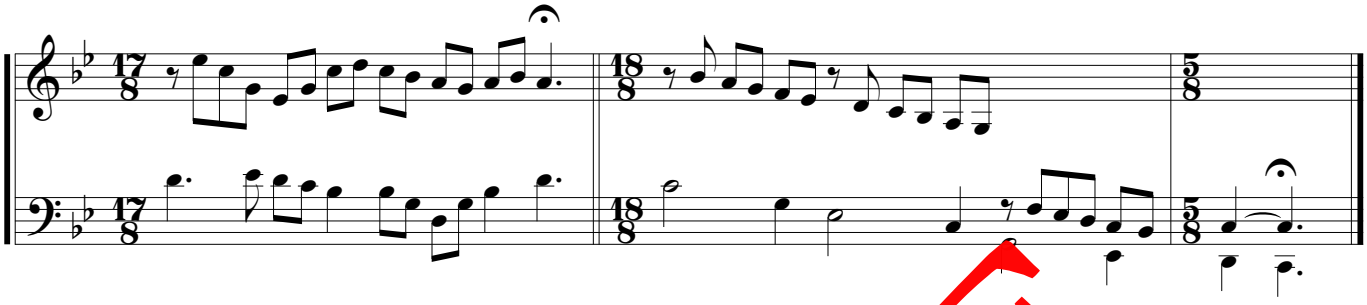

III

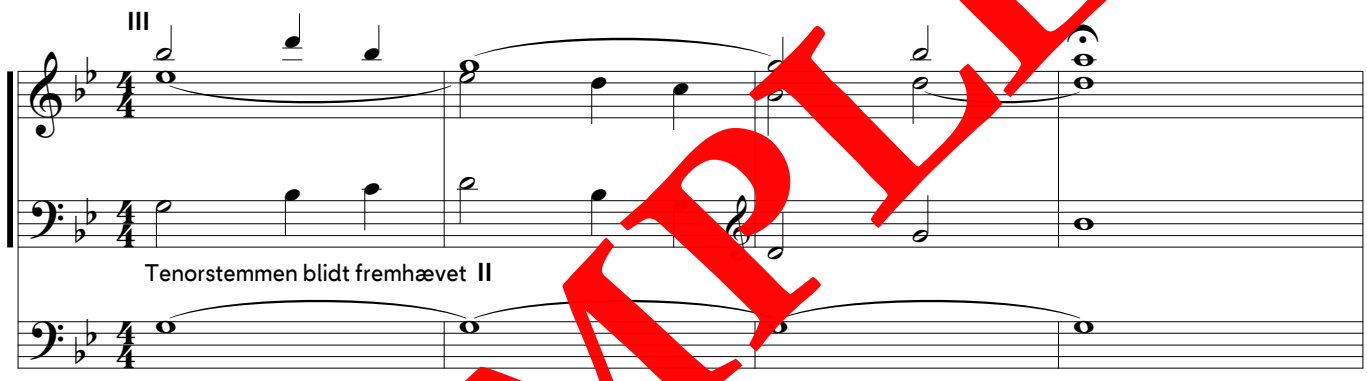

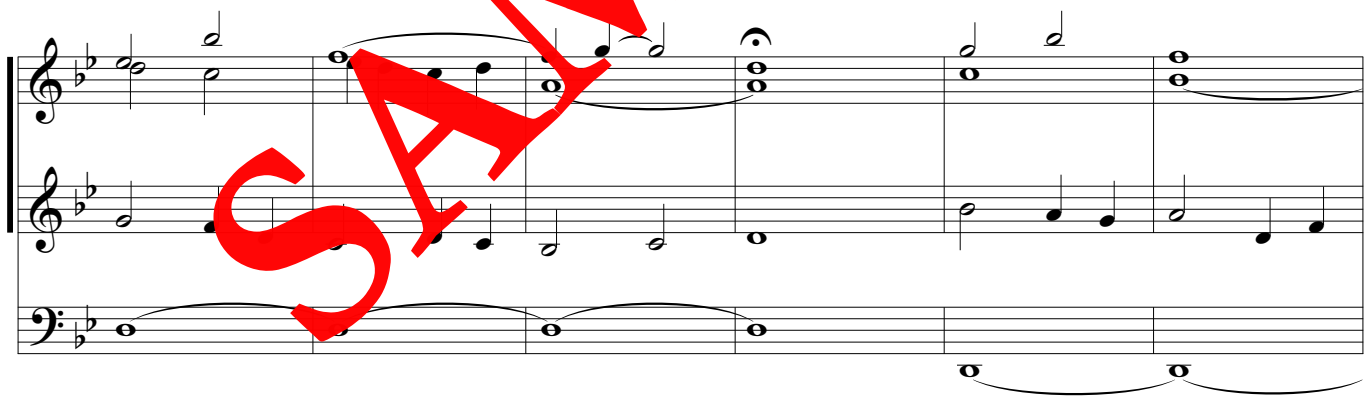

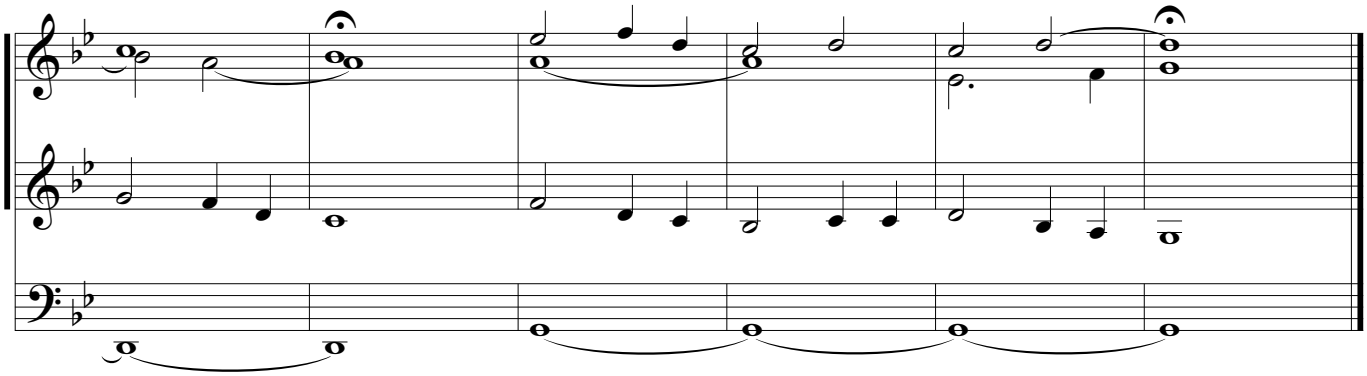

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

IV

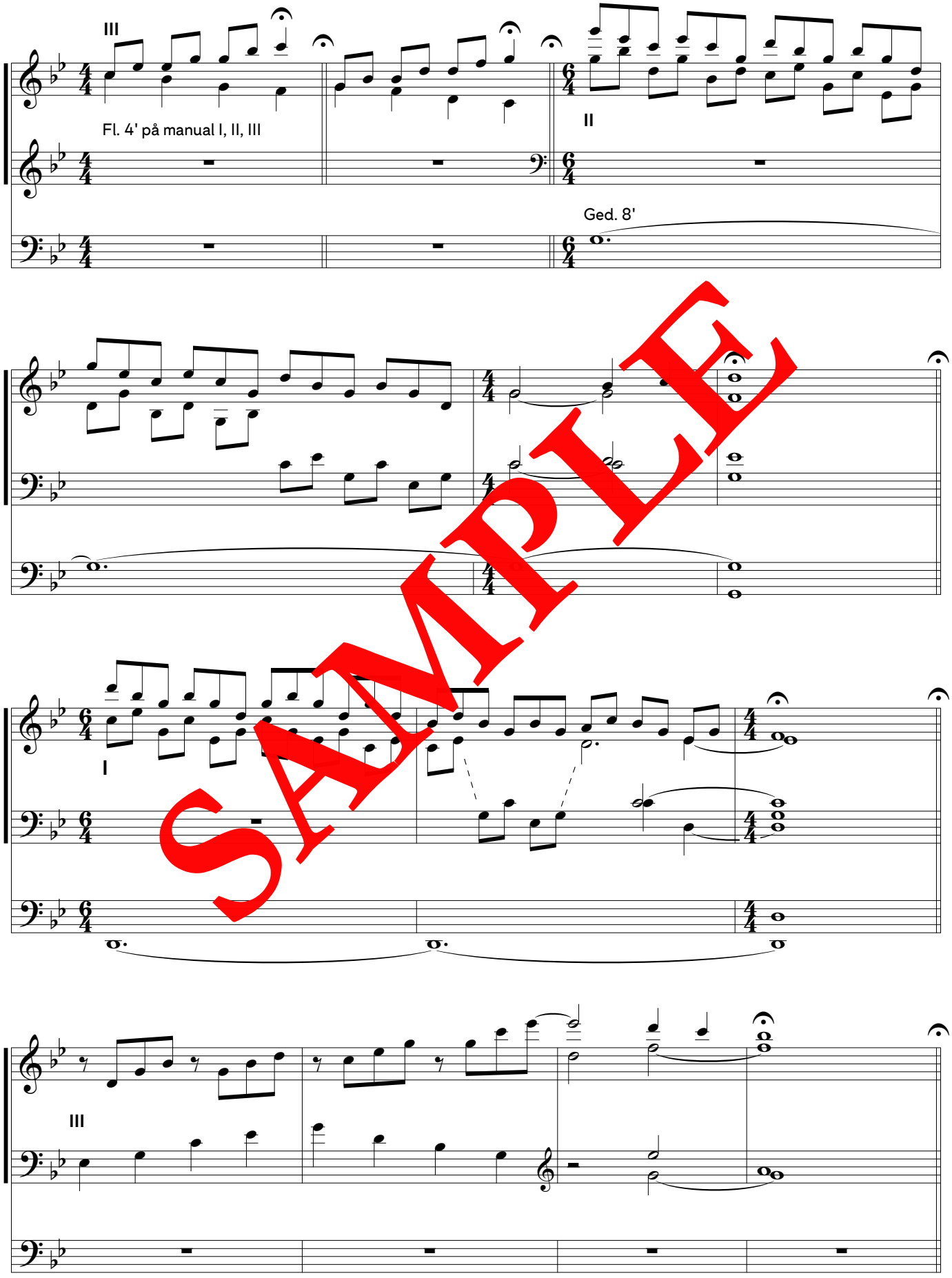

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

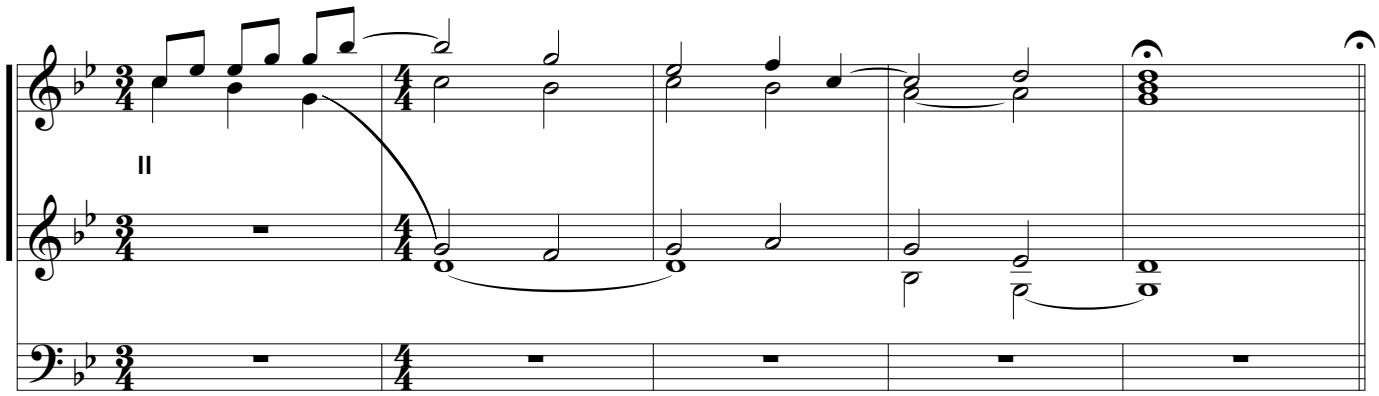

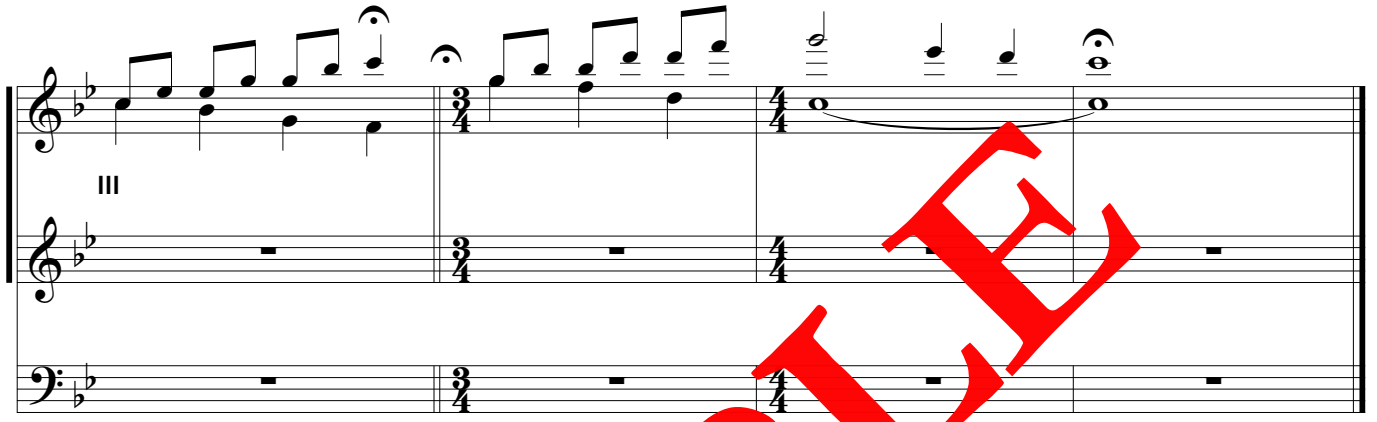

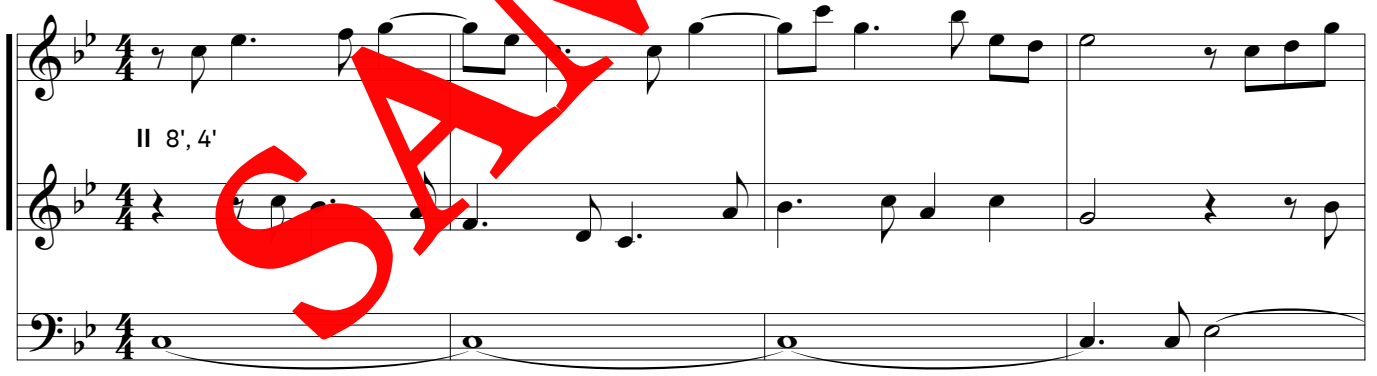

Pedalstemmen fremhævet - blid rørstemme 8'

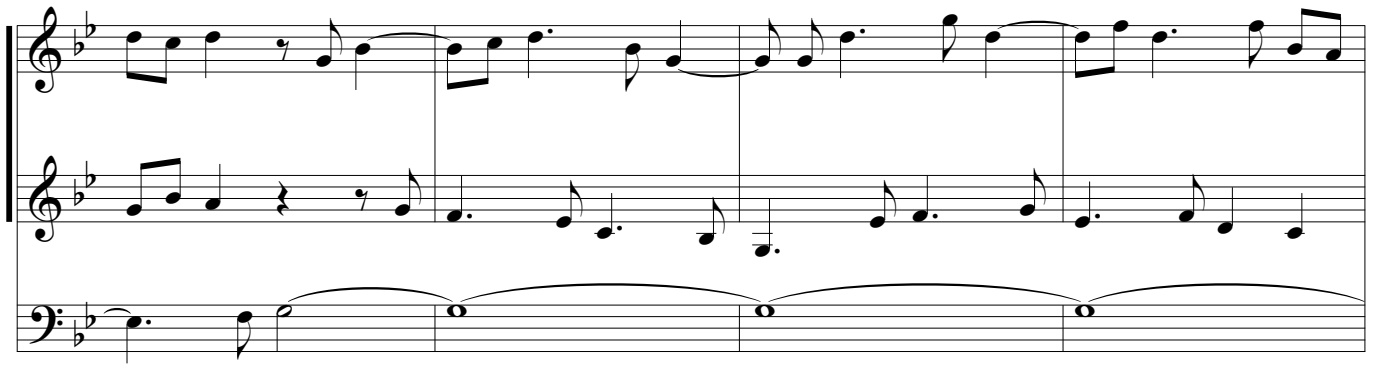

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

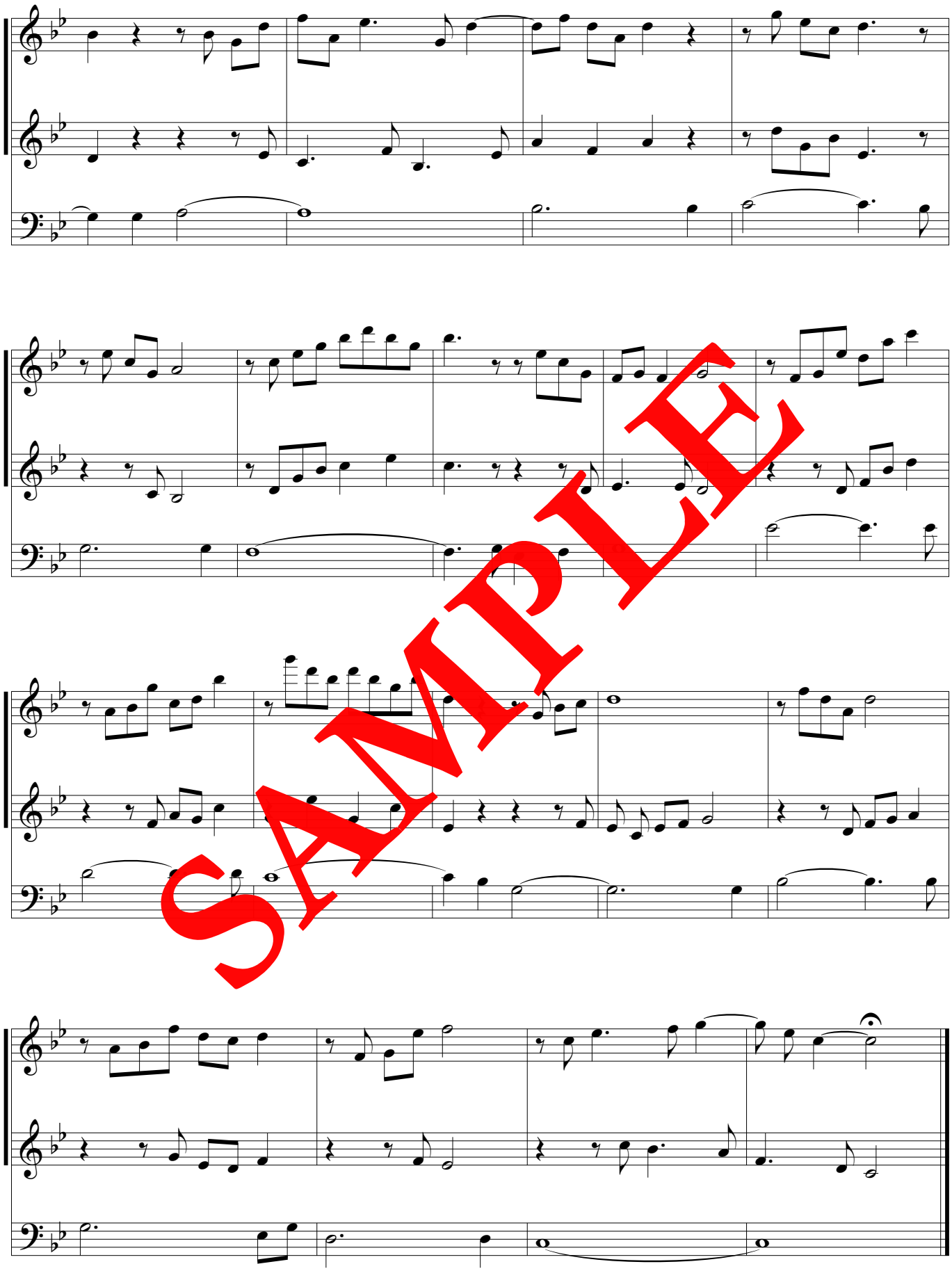

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

VI

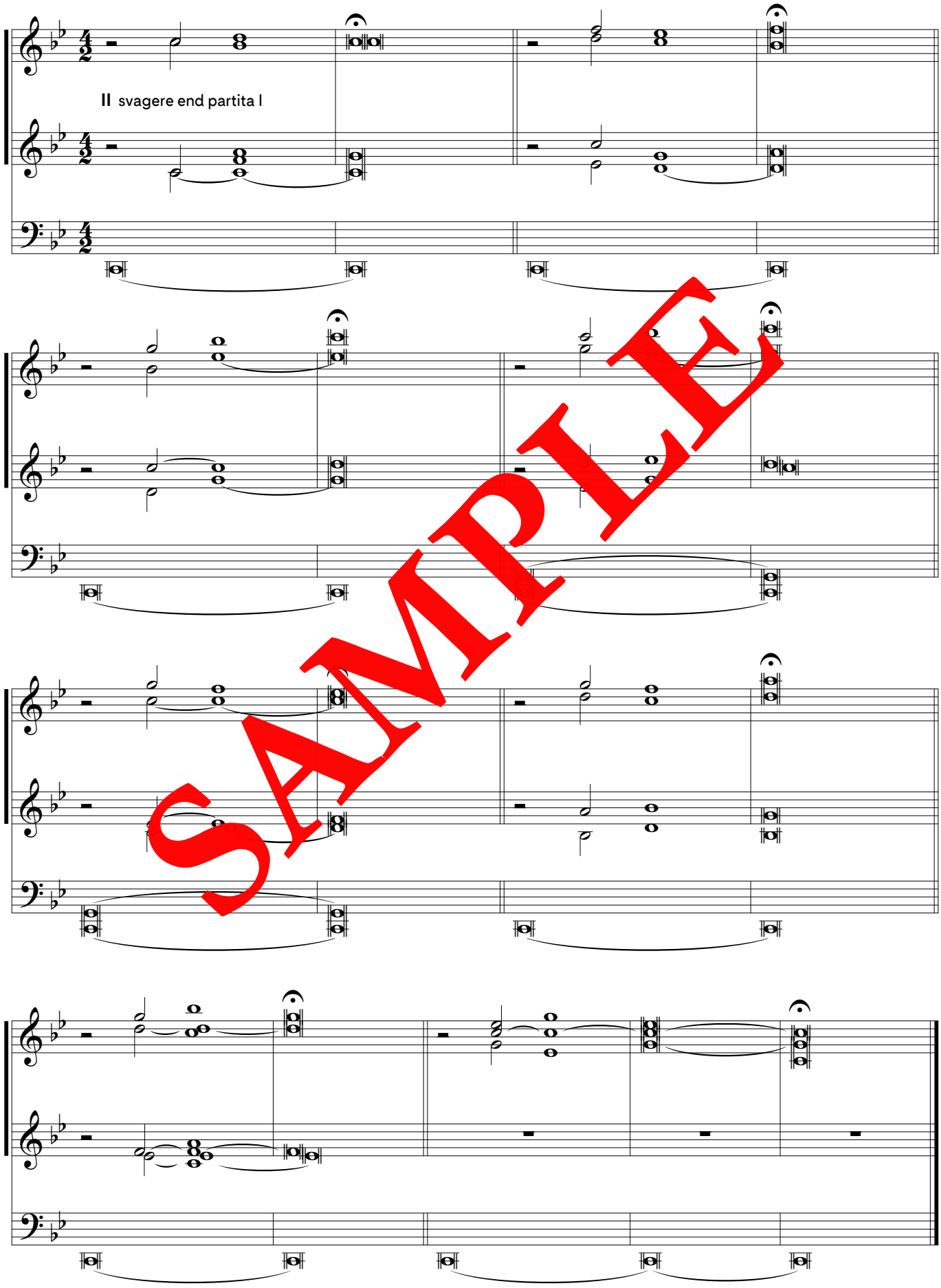

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Keruber

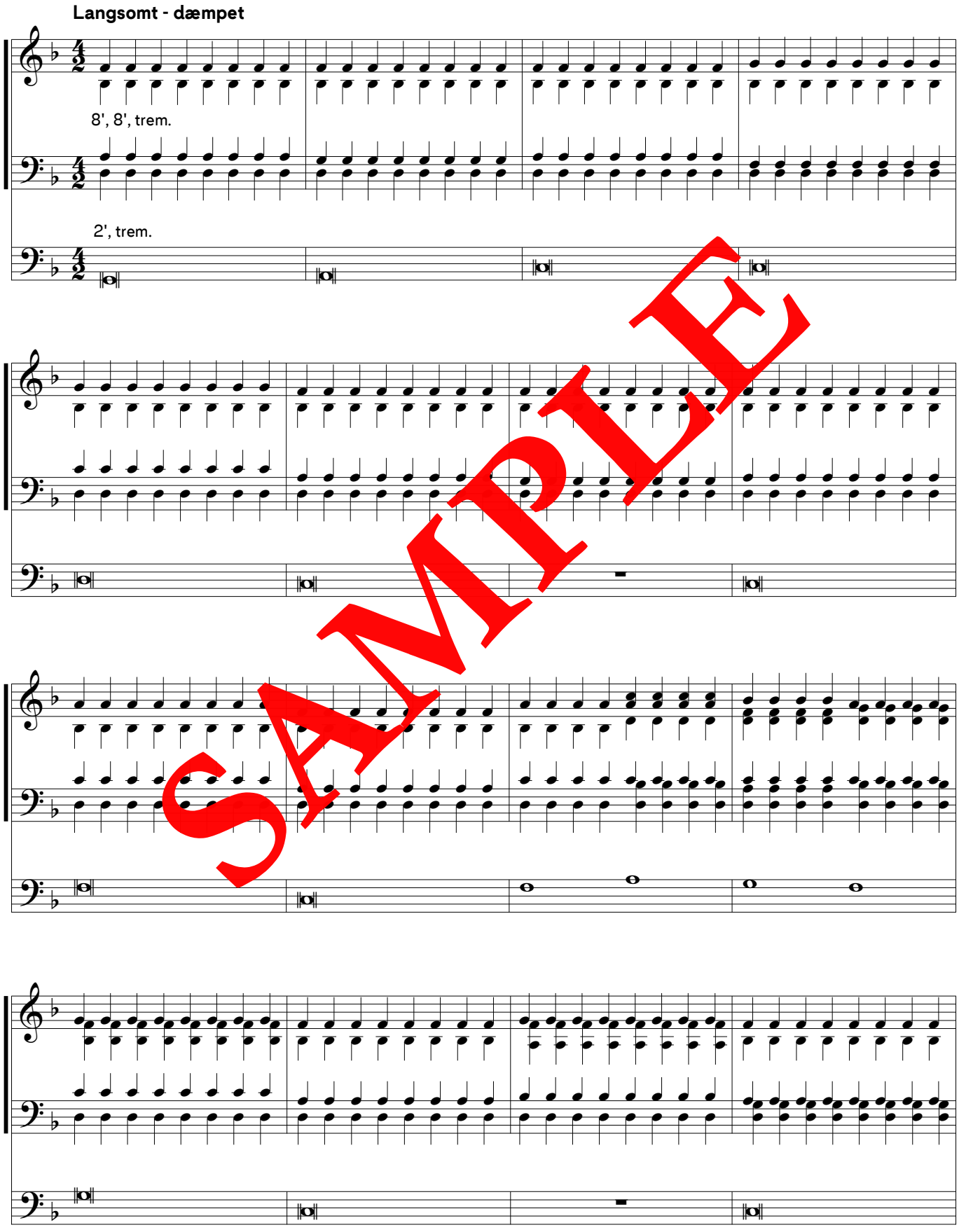

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

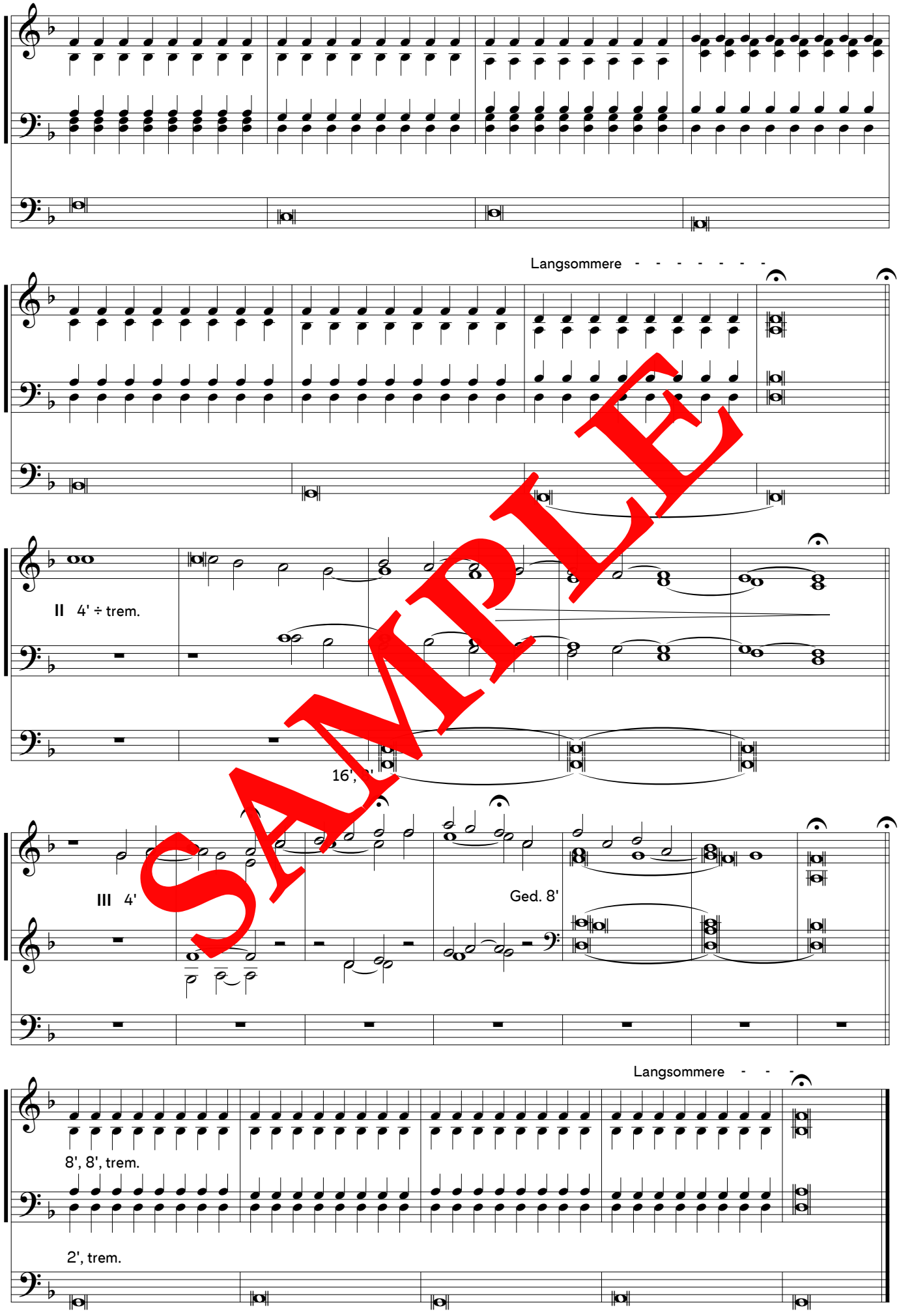

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Tro, håb og kærlighed

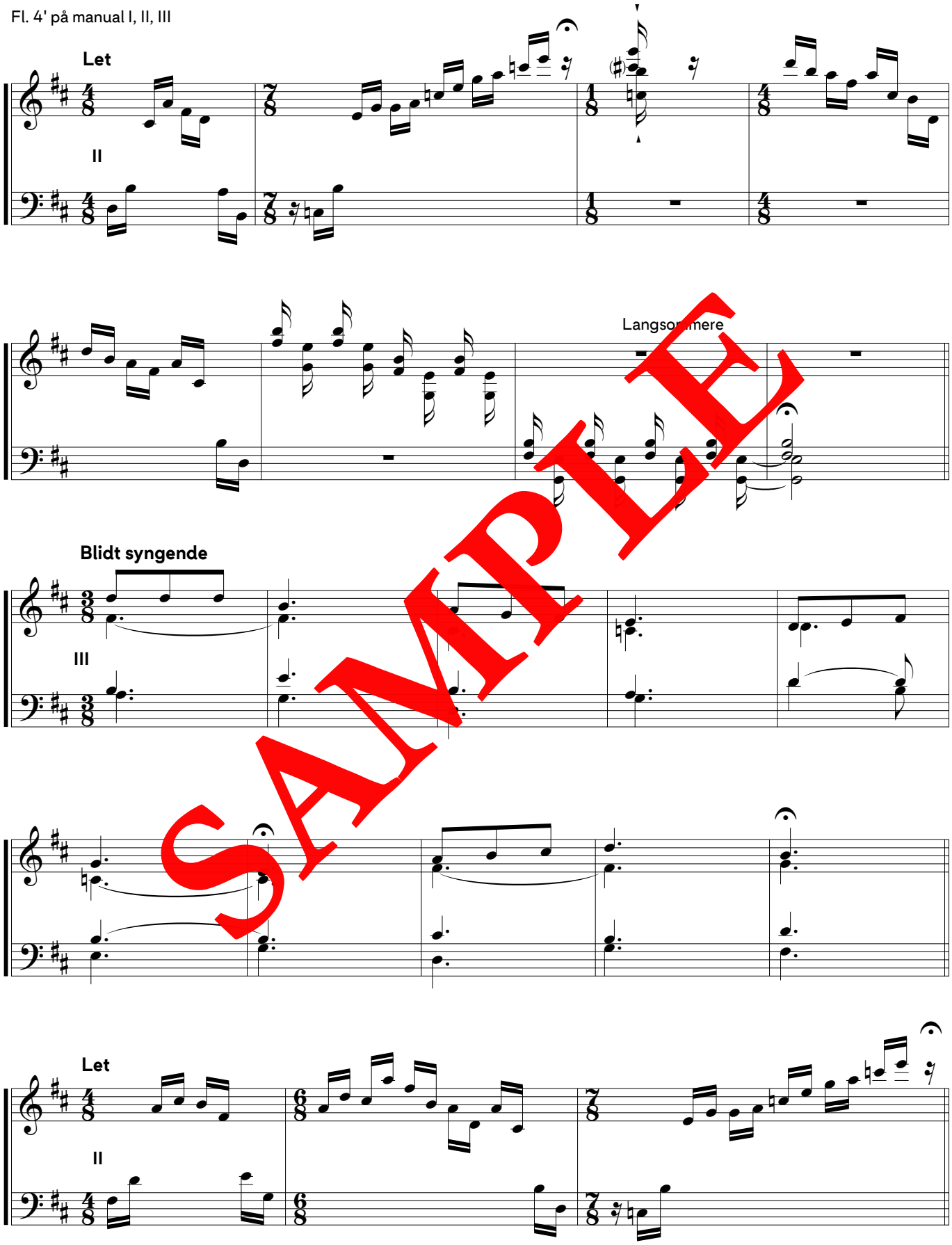

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

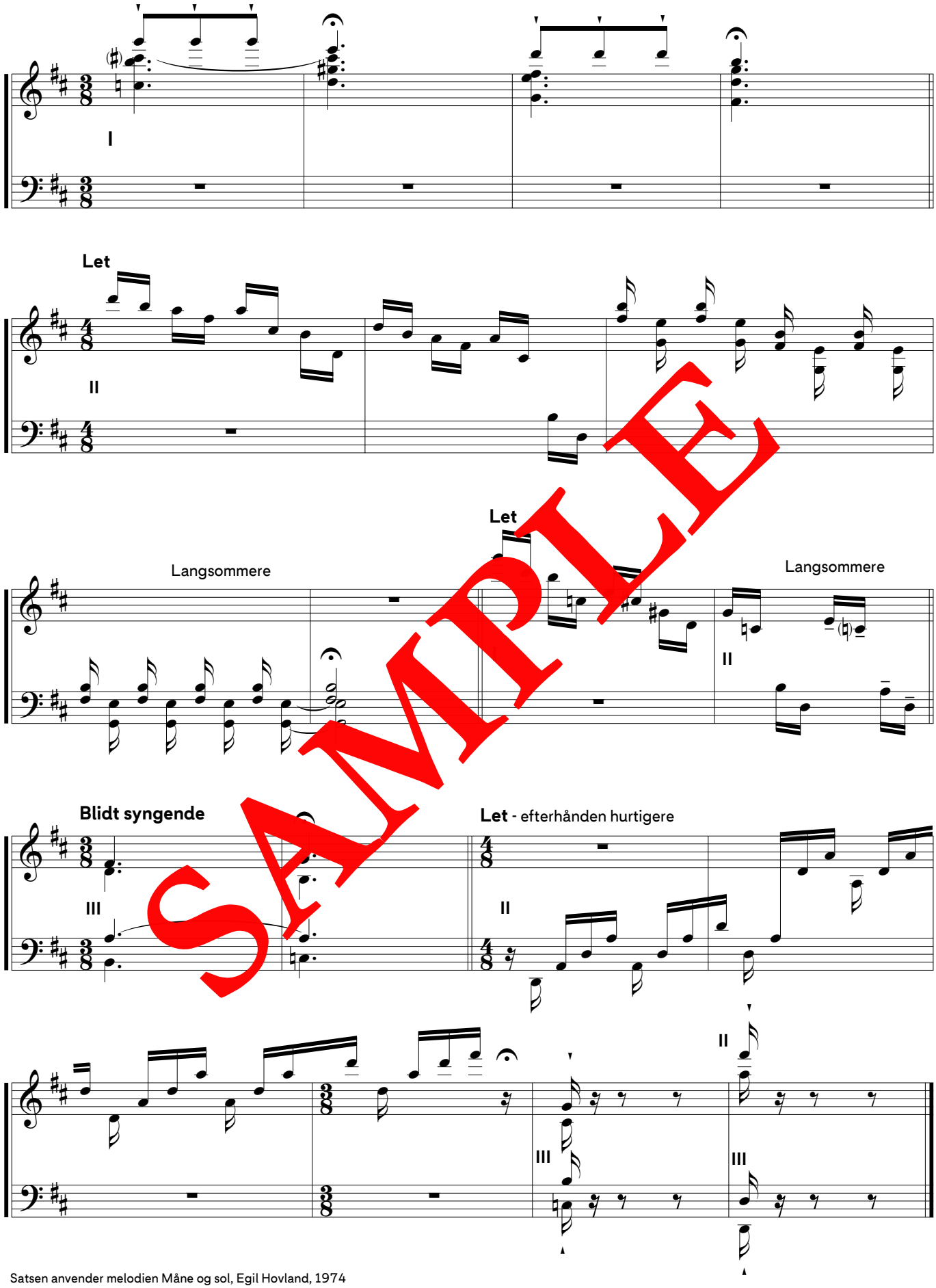

SAMPLE

Satsen anvender melodien Måne og sol, Egil Hovland, 1974
© Copyright Norsk Musikforlag AS, Oslo. Trykt med tilladelse

© Forlaget Mixtur

Sov sødt, barnlille

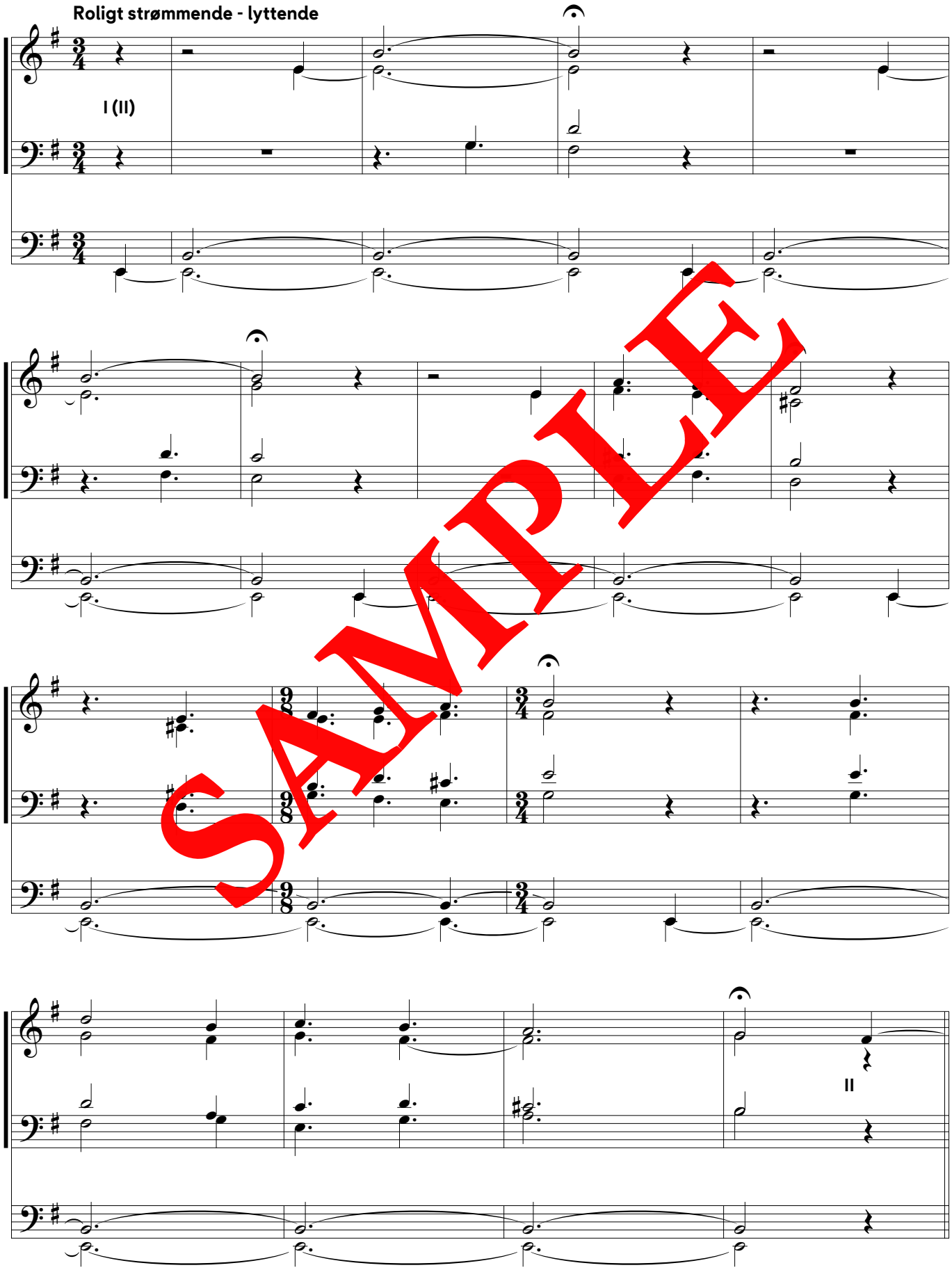

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

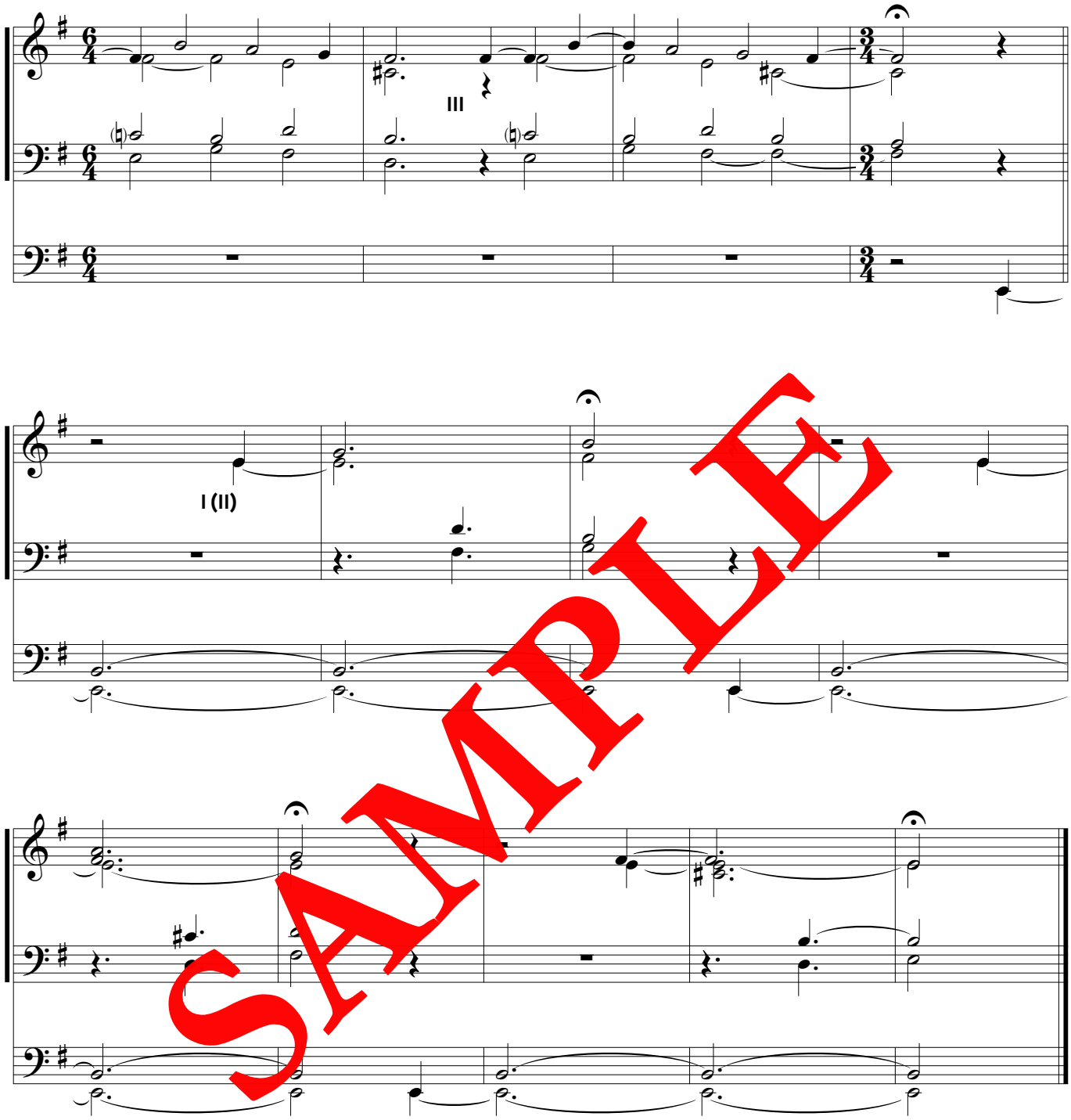

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Himmelgænger
(Lille juleklokke)

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

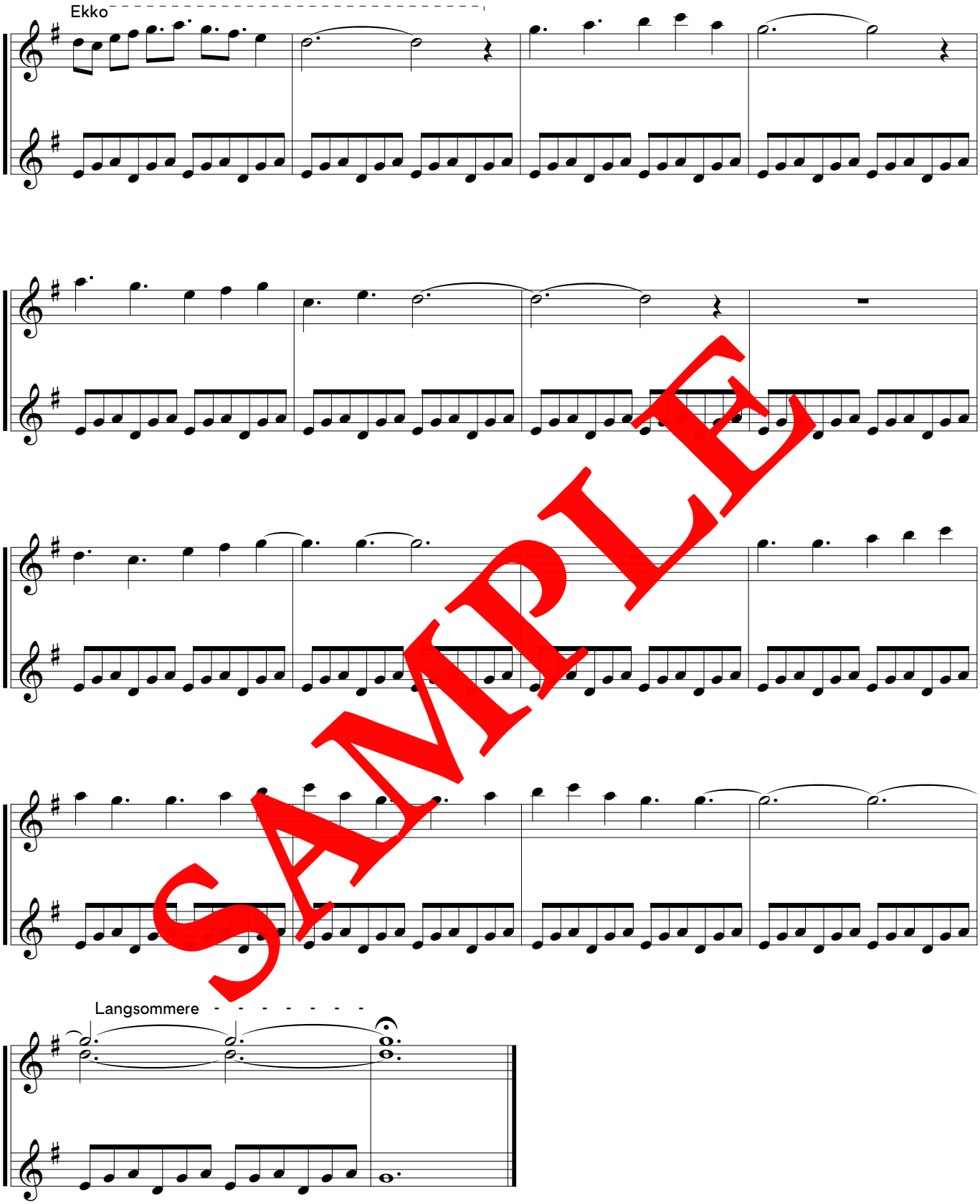

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Spaltning

Så hurtigt som muligt

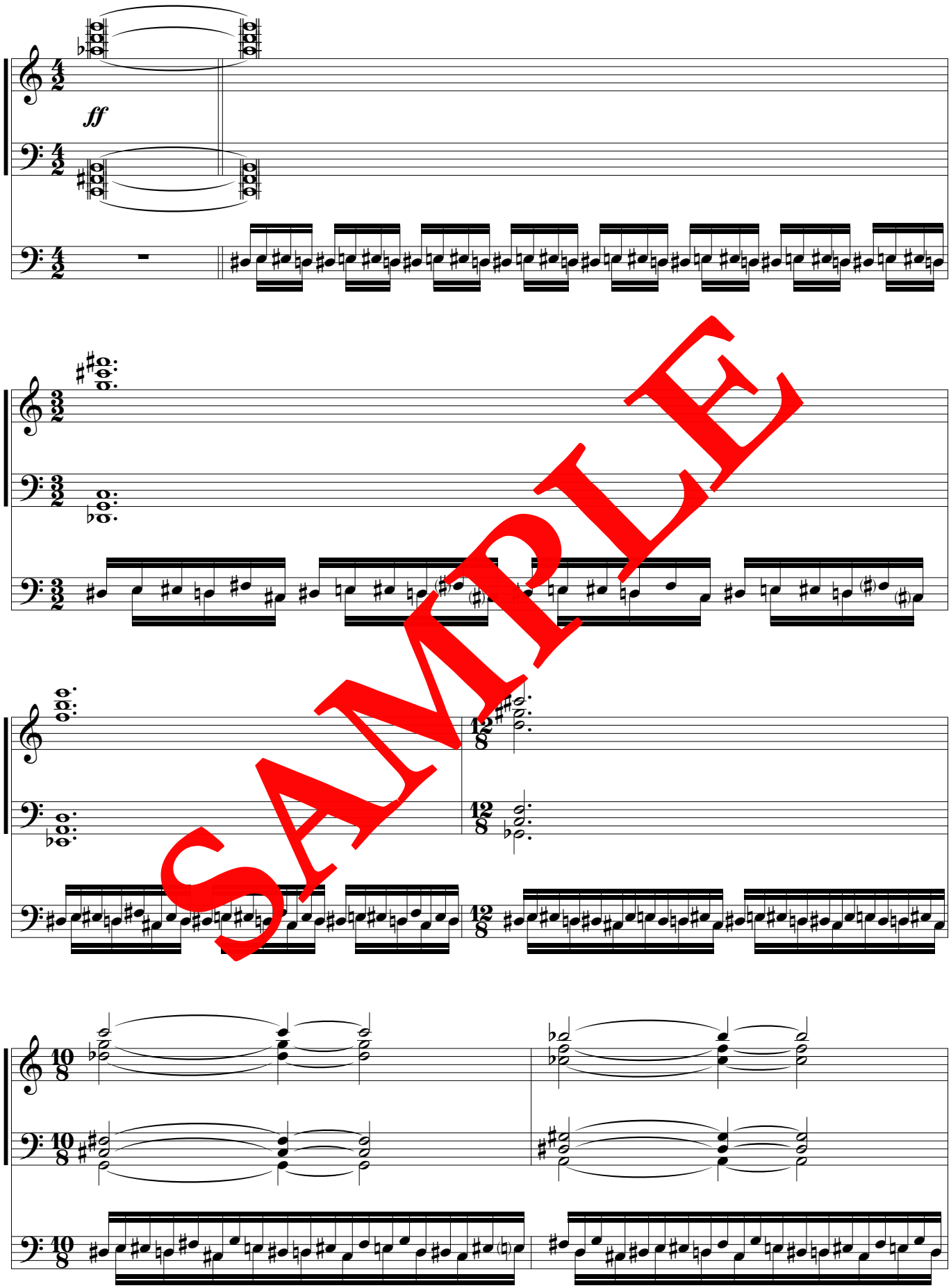

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

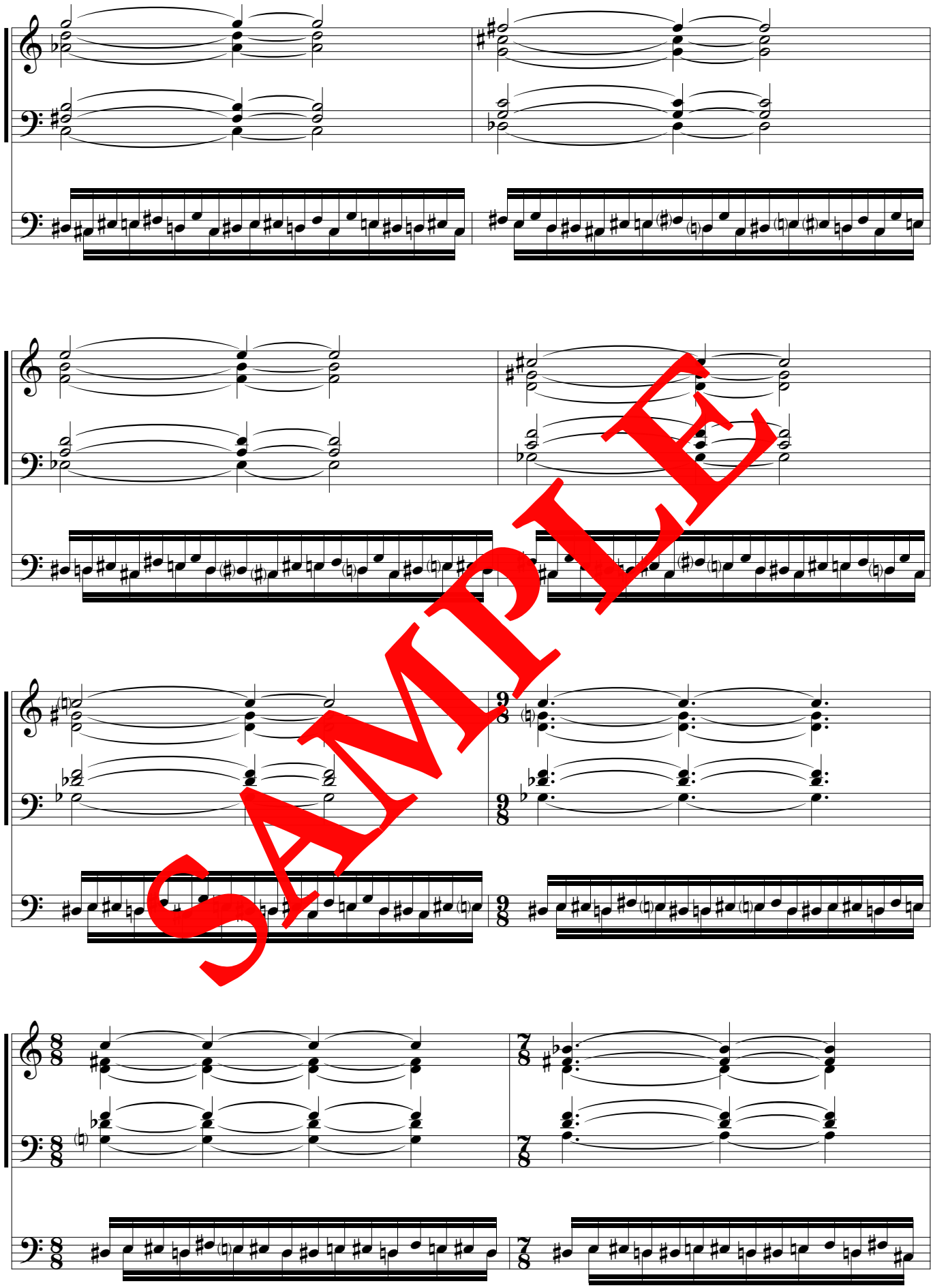

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

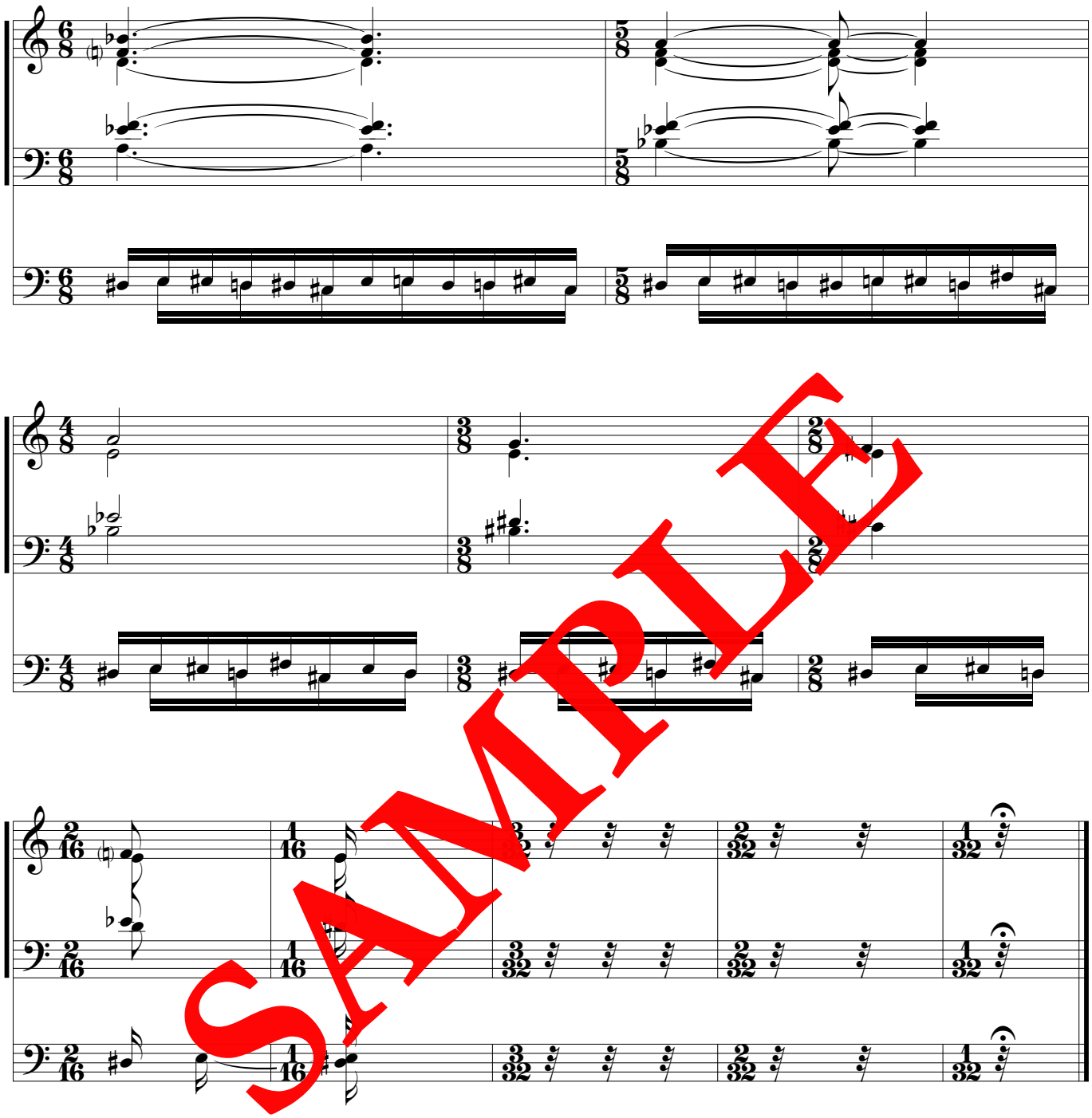

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Langfredagsmusik

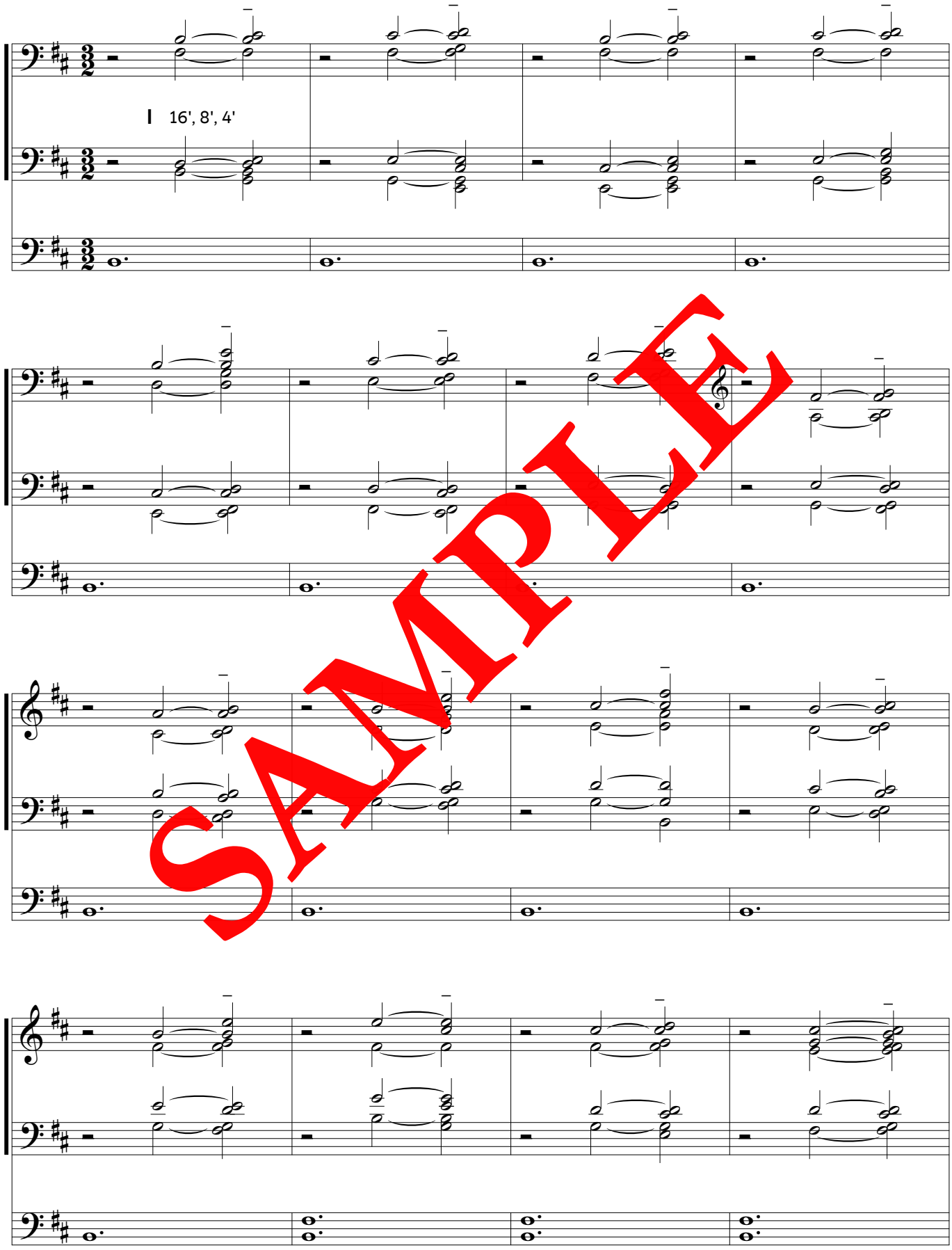

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

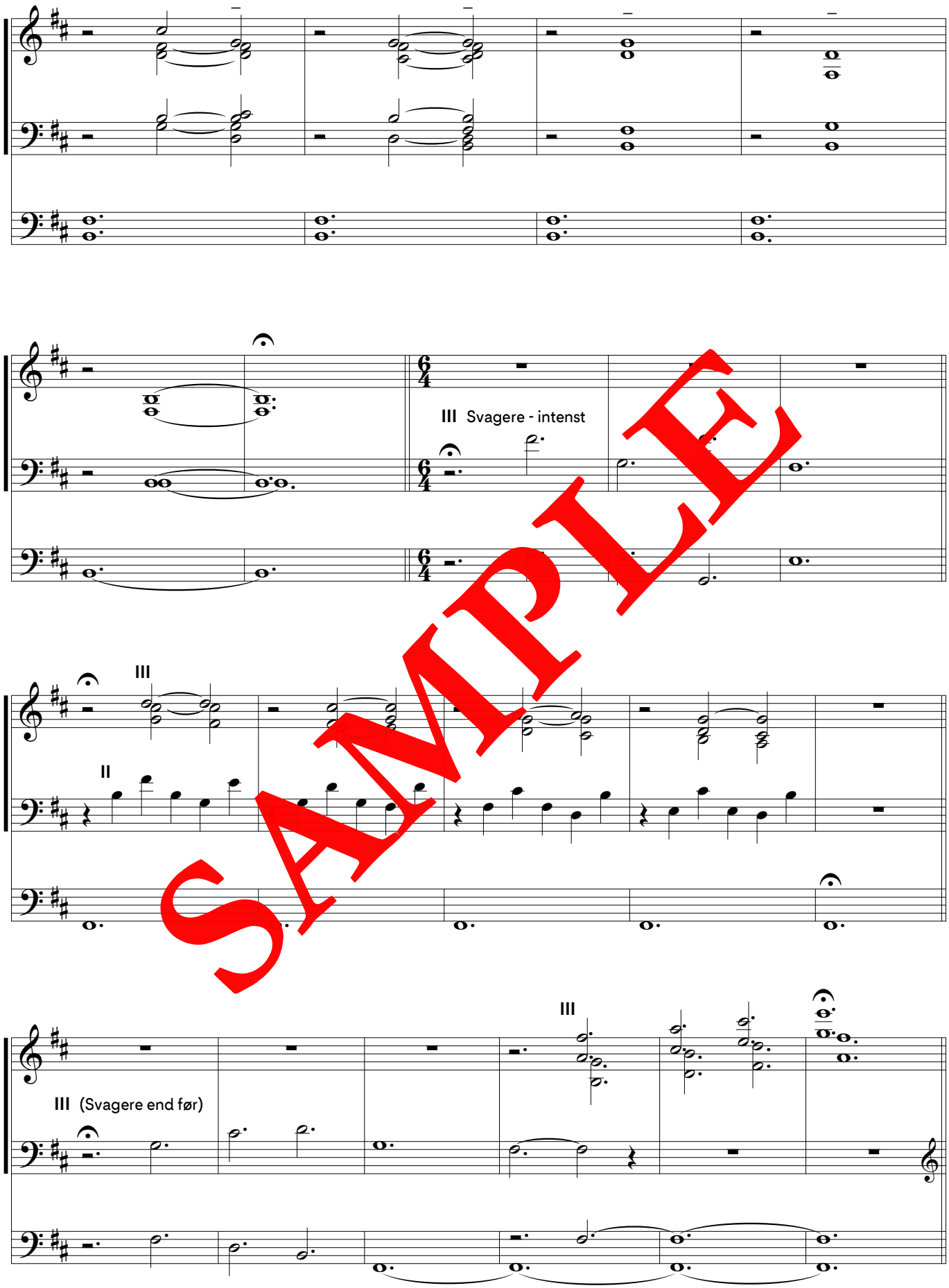

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

III ændret registrering + trem.

I Principal 8'

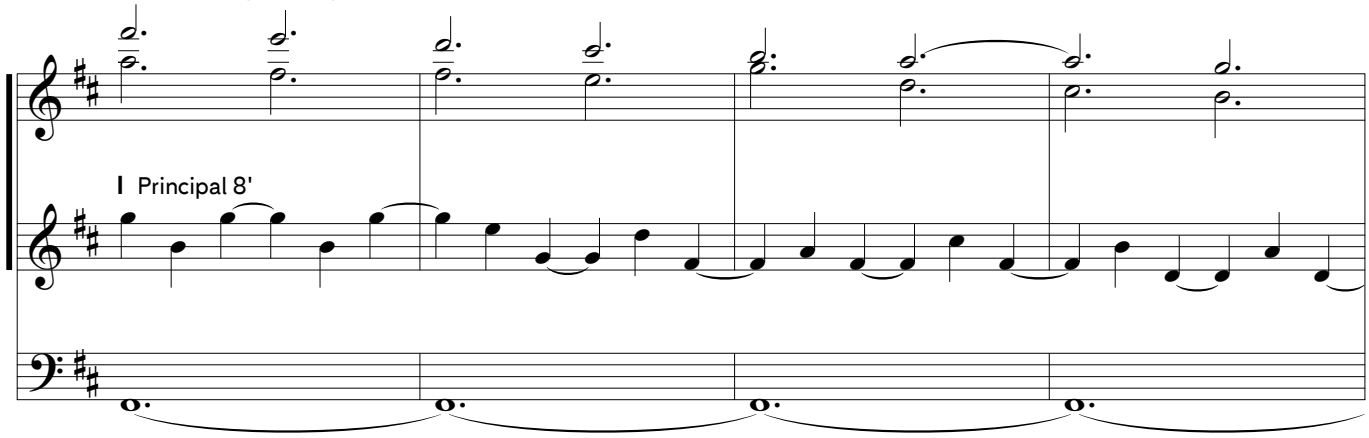

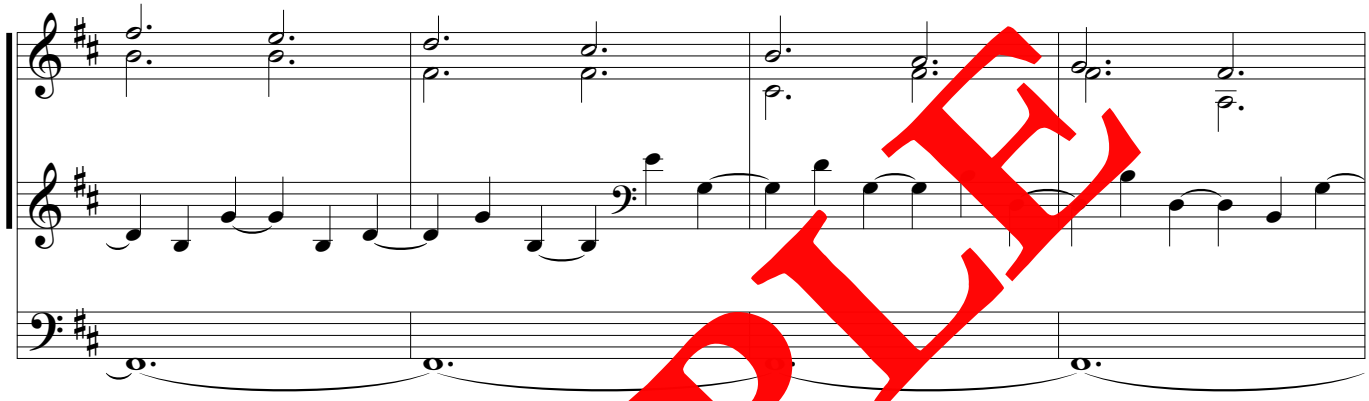

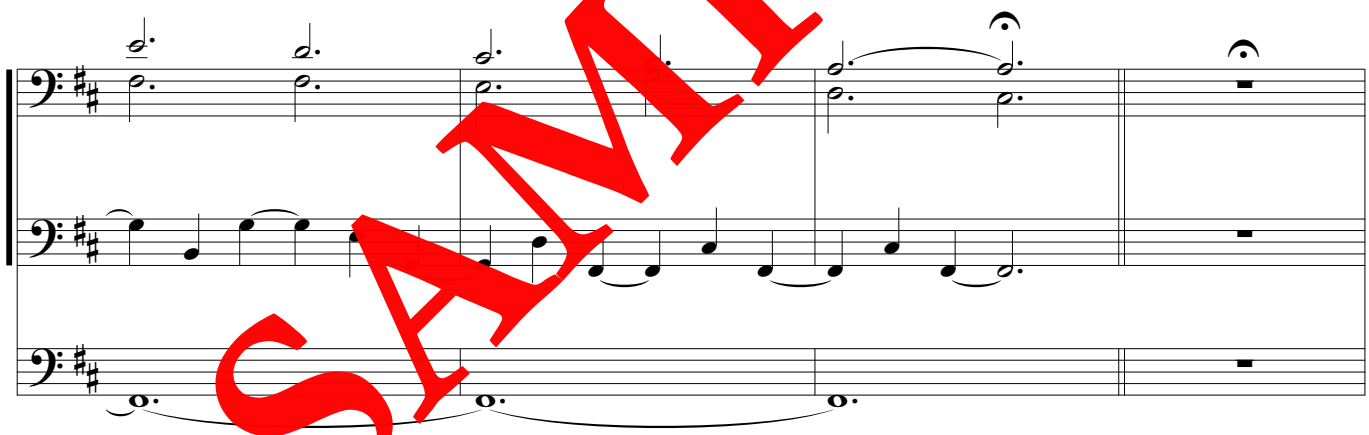

SAMPLE

III svagere + 16'

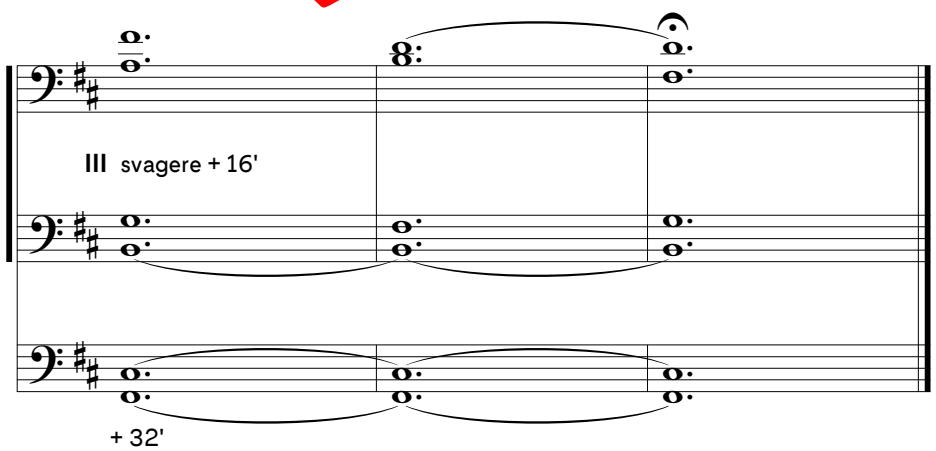

+ 32'

© Forlaget Mixtur

Det hellige kors, vor Herre selv bar

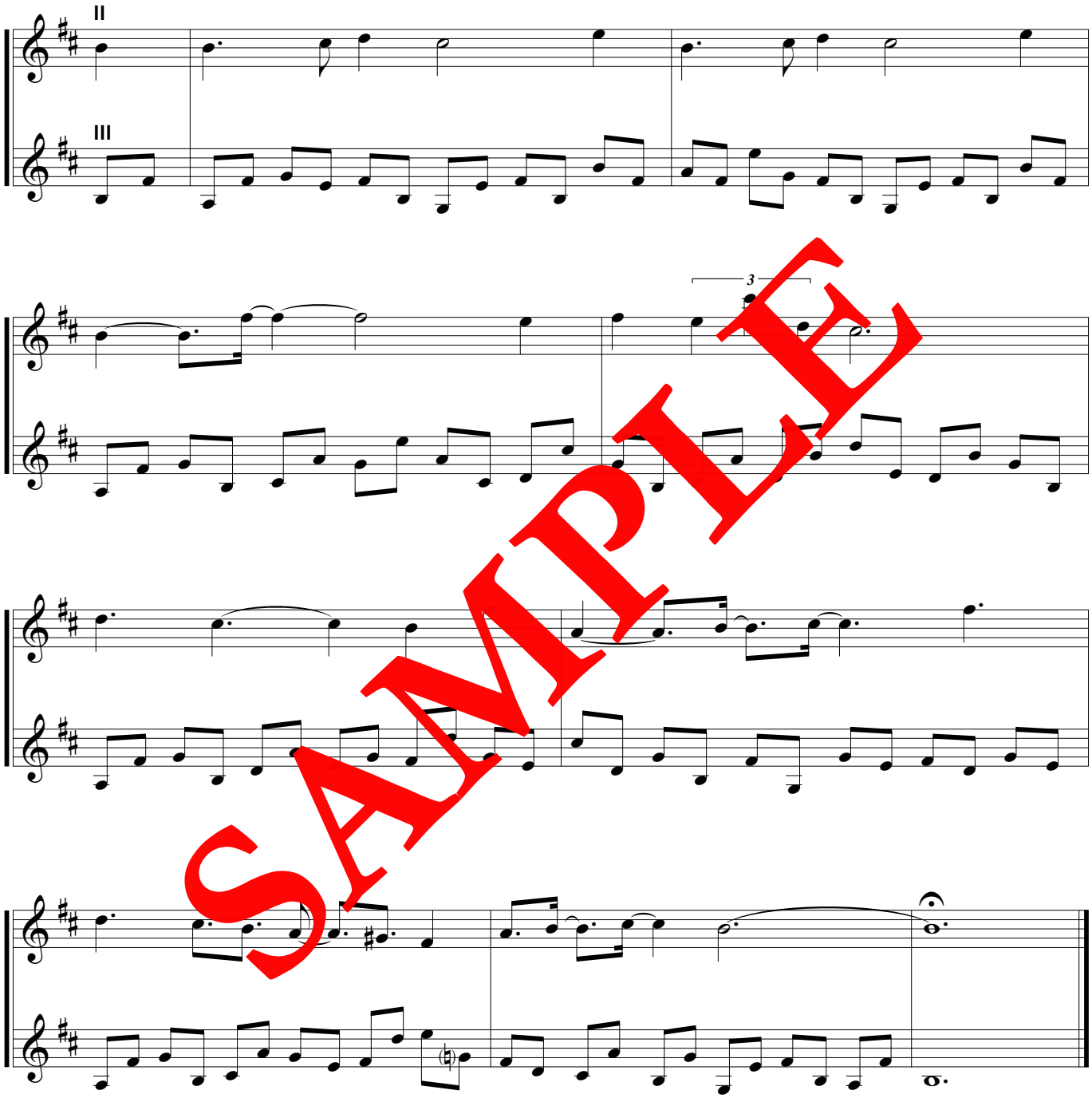

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Kristi blik

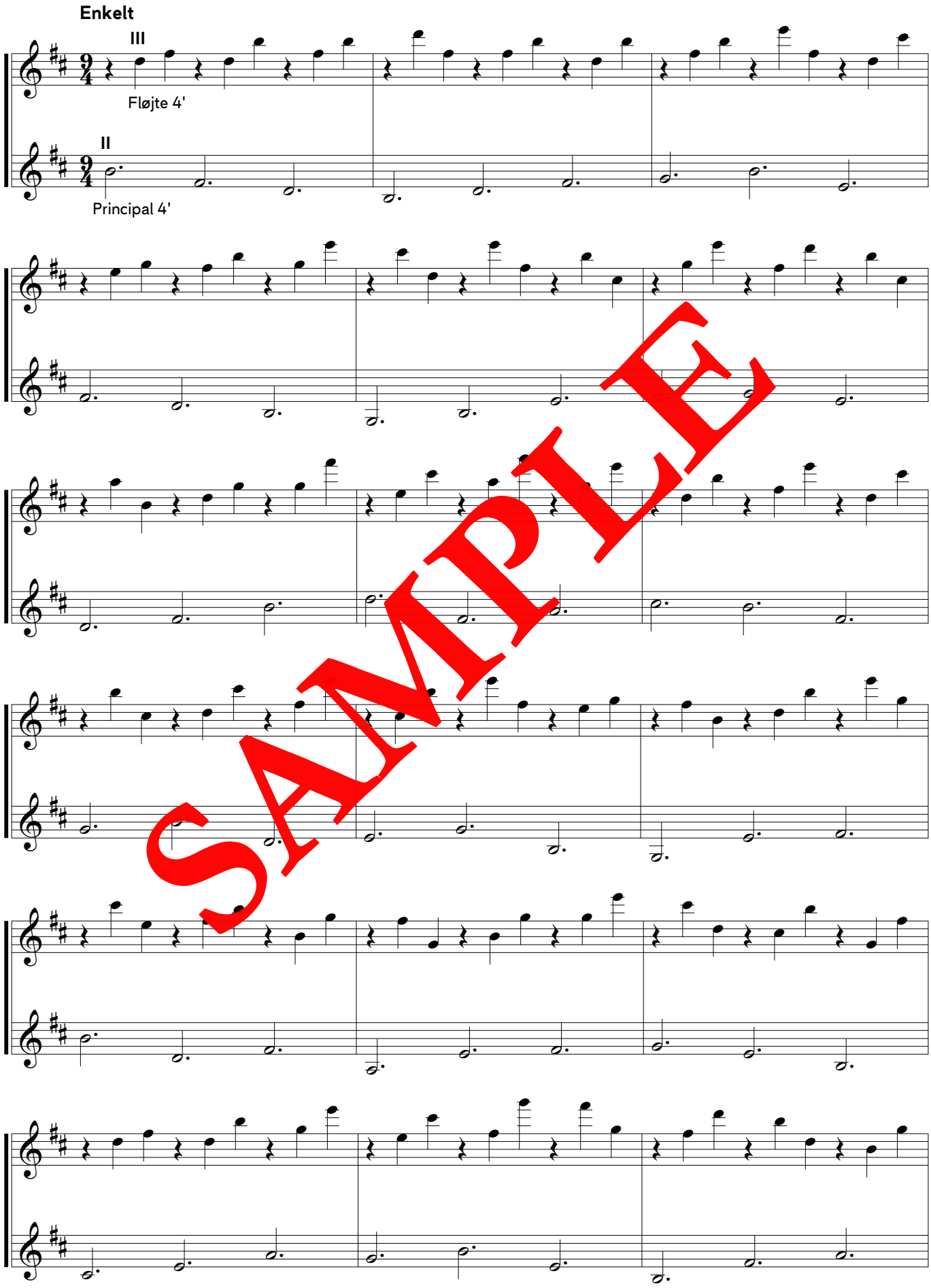

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

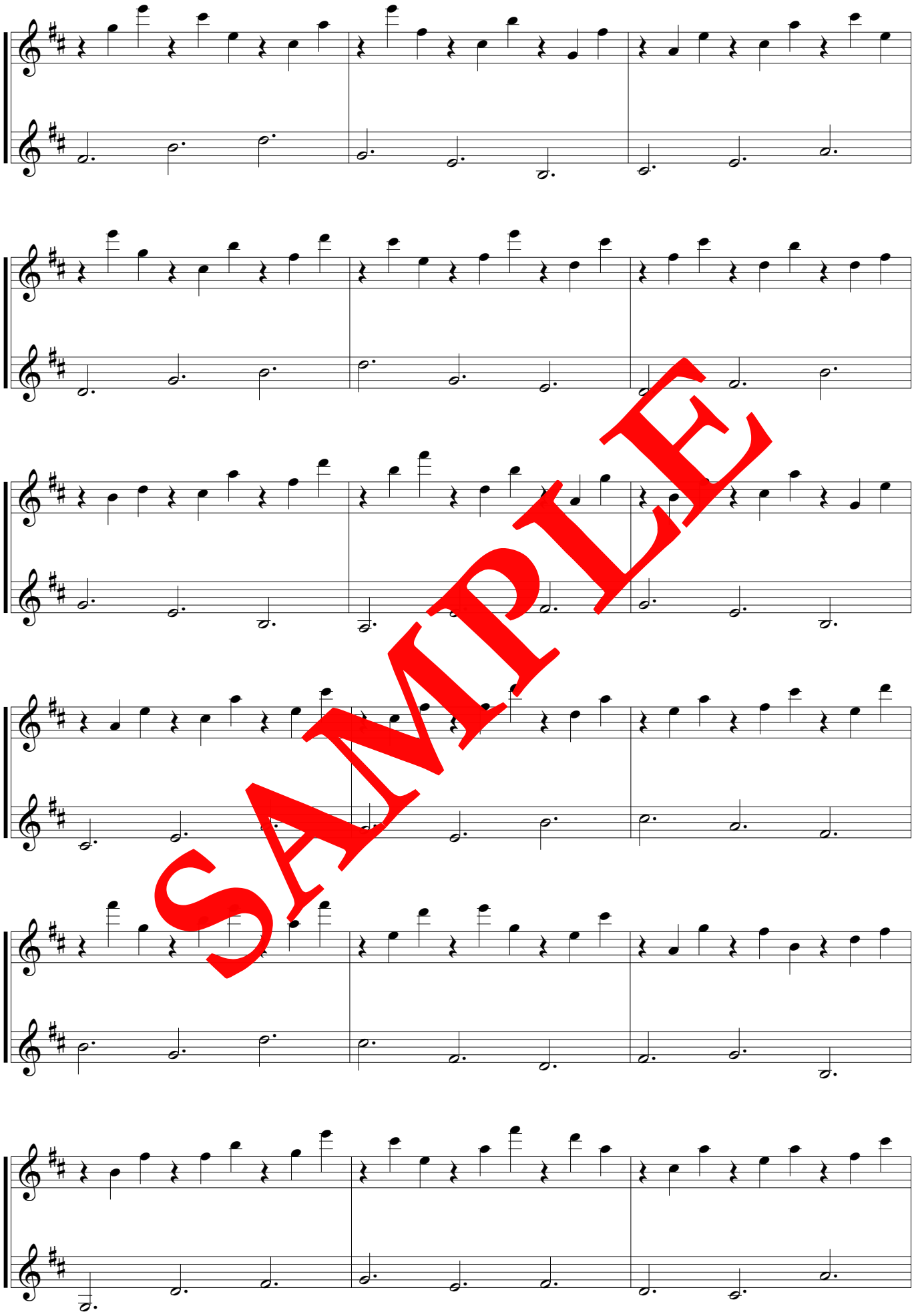
SAMPLE

© Forlaget Mixtur

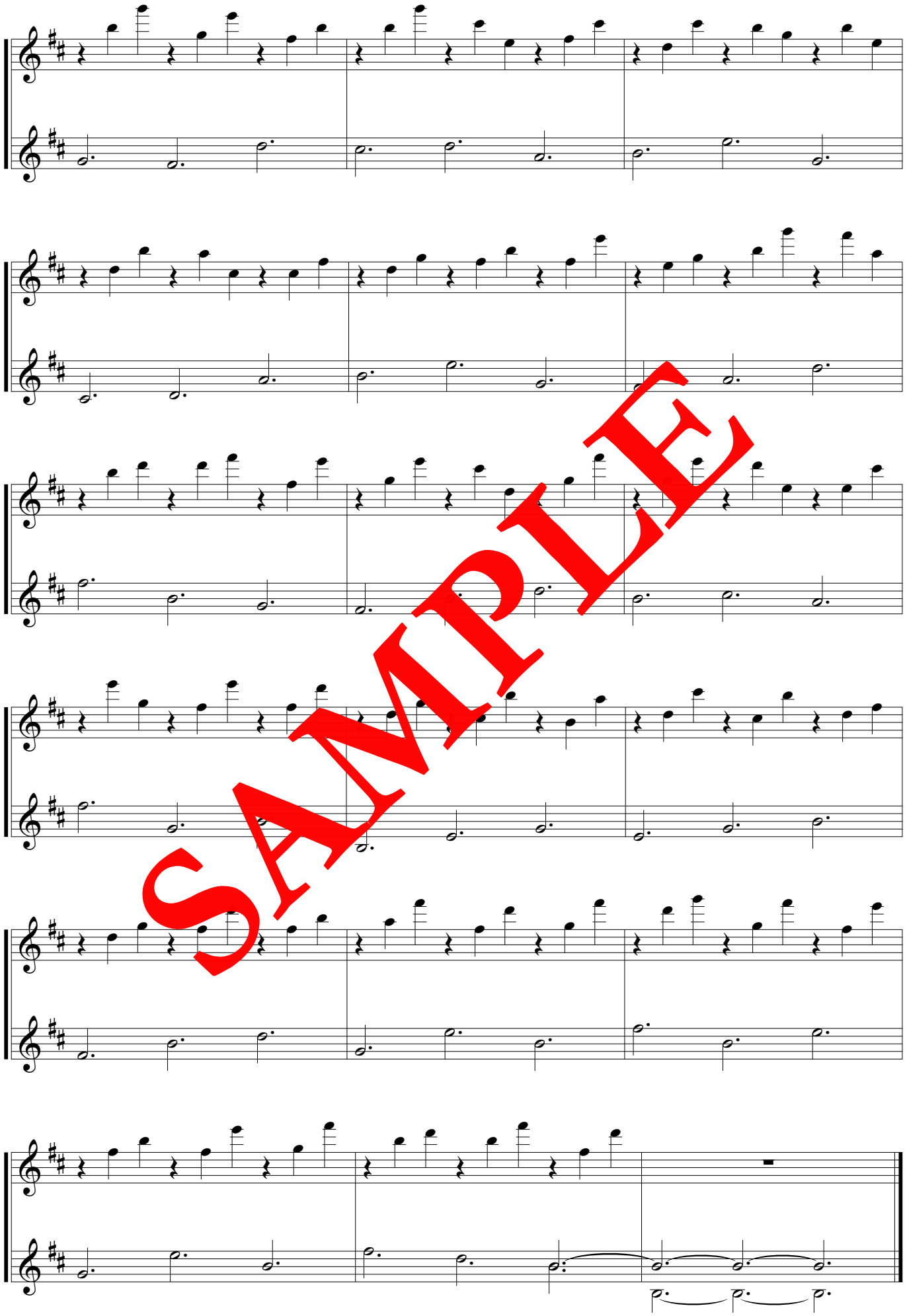

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Påskemusik
Krist stod op af døde
I

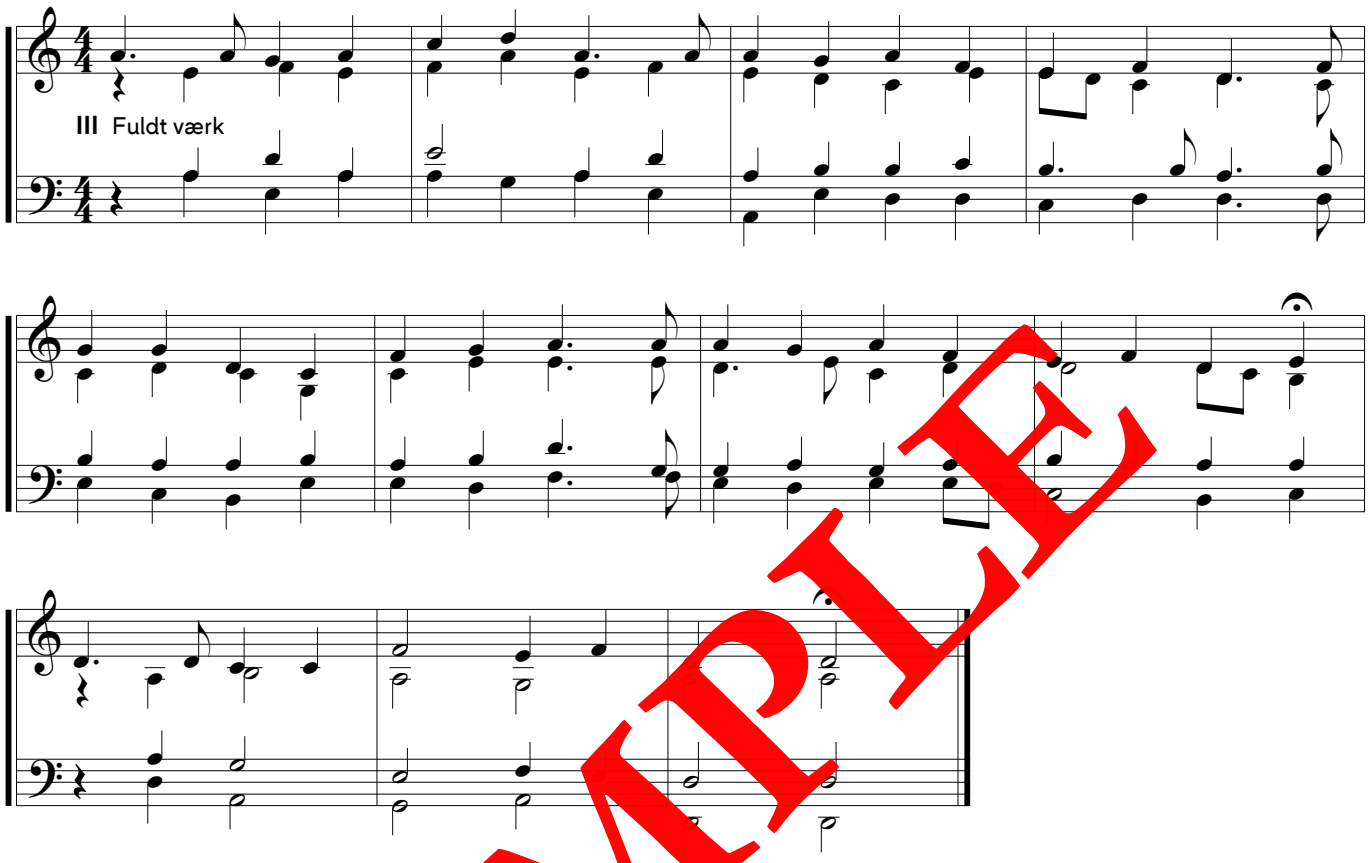

SAMPLE

II

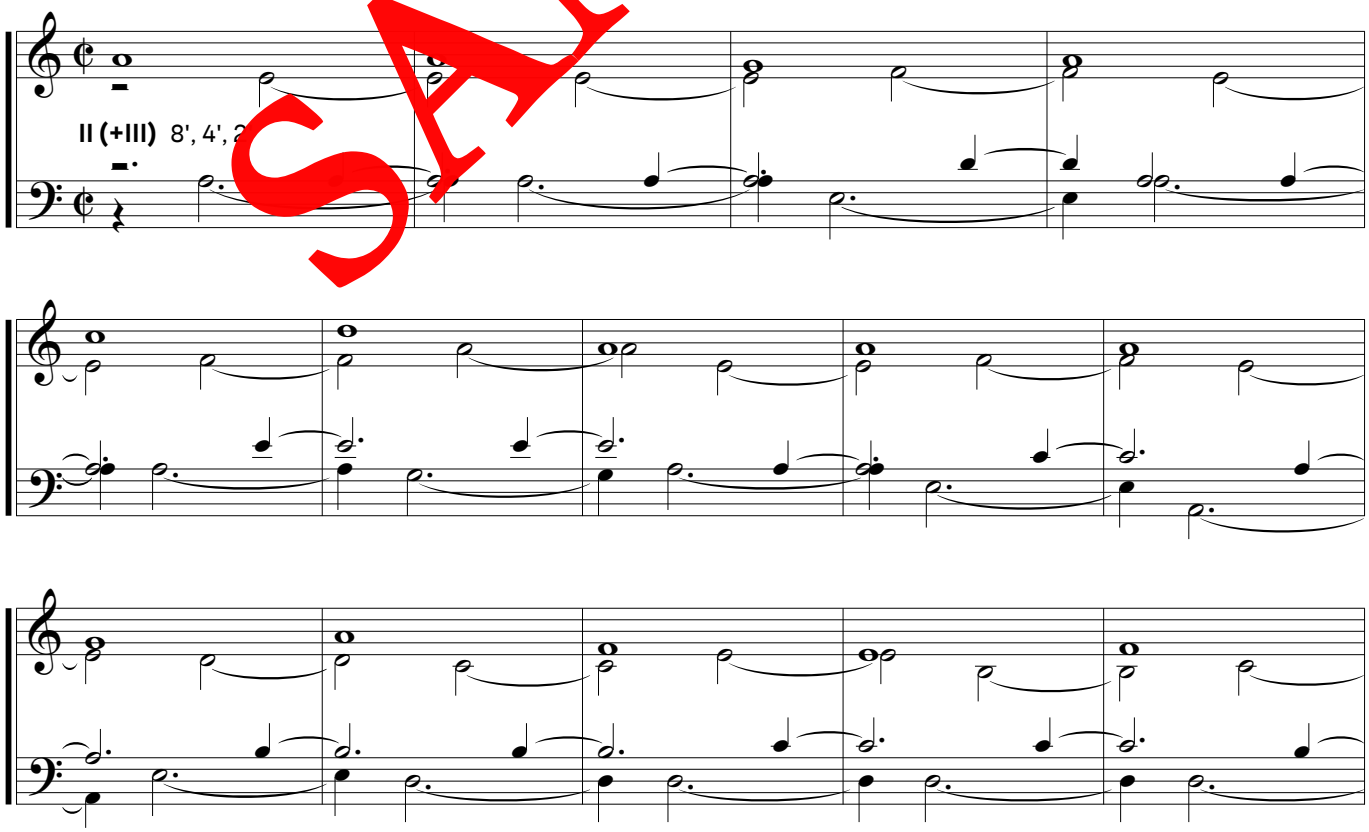

© Forlaget Mixtur

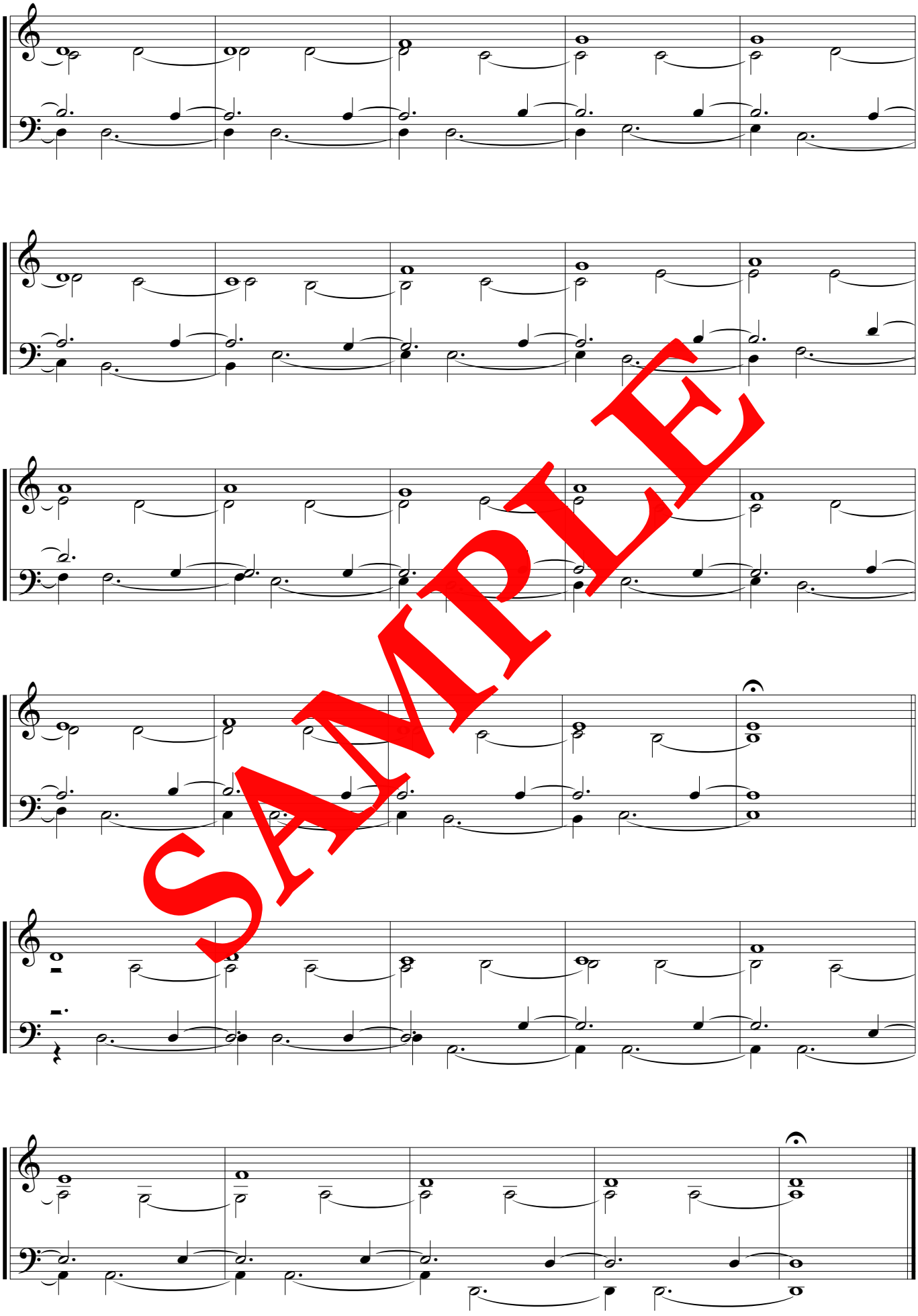

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

III

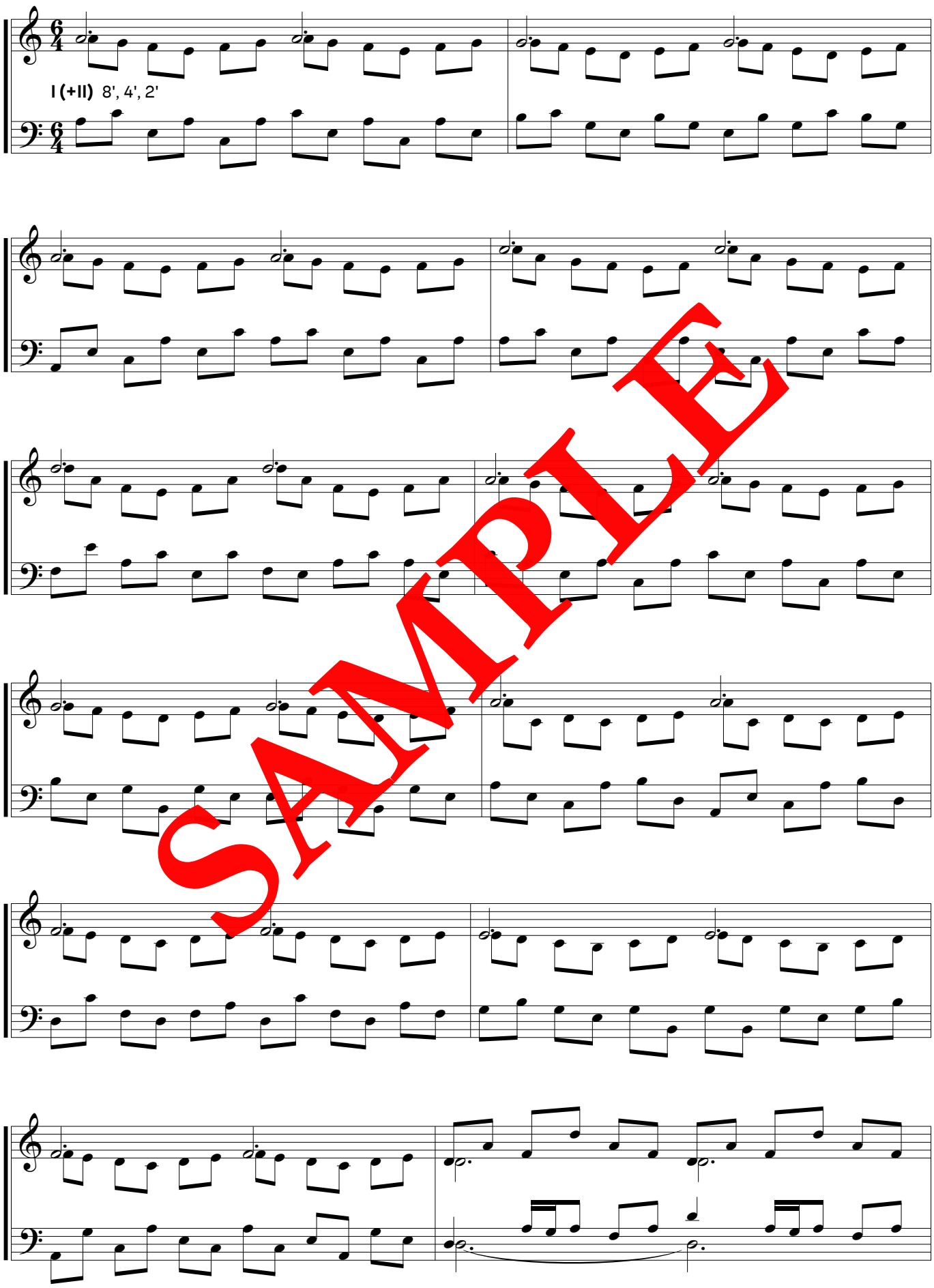

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

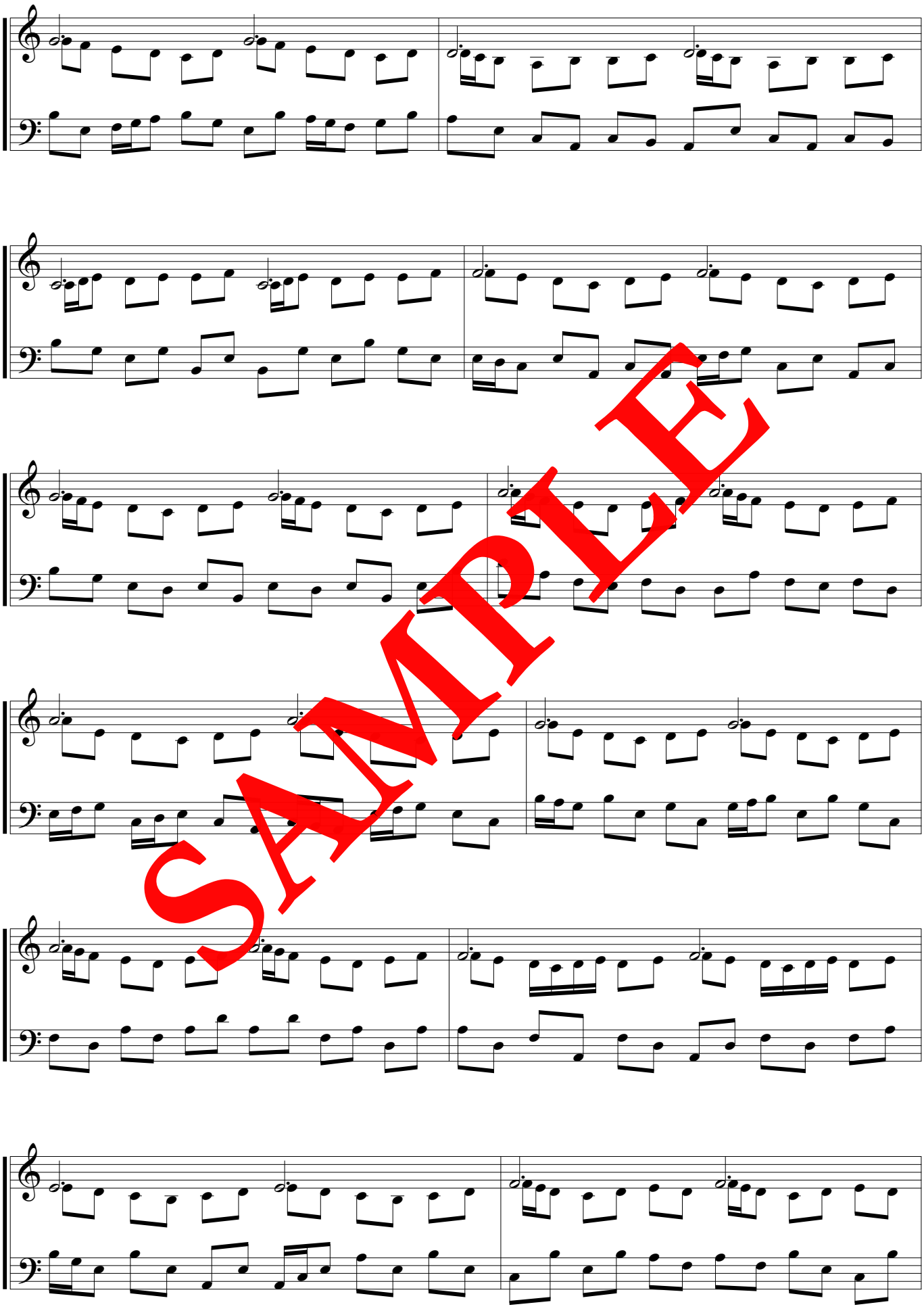

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

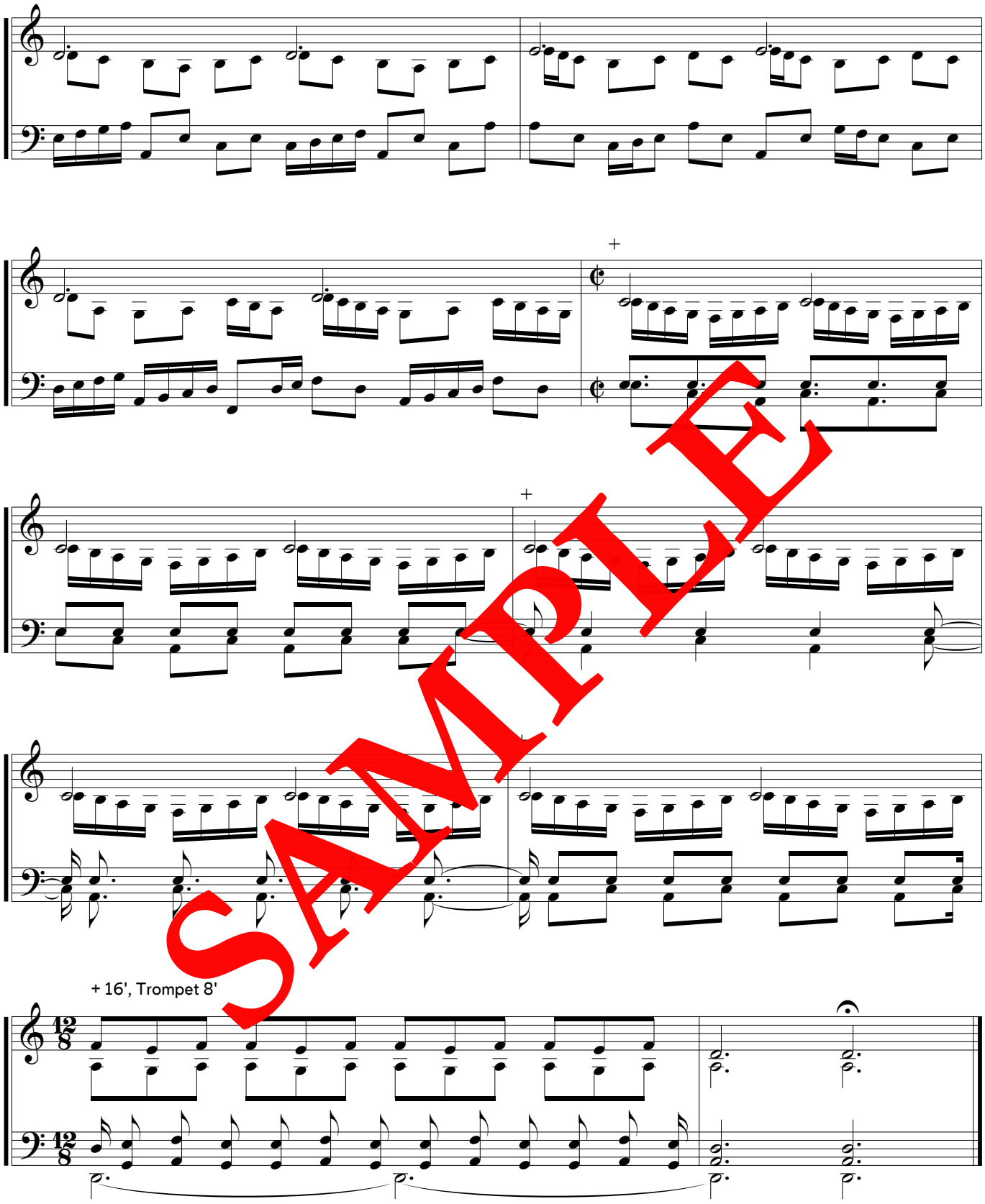

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Halleluja!

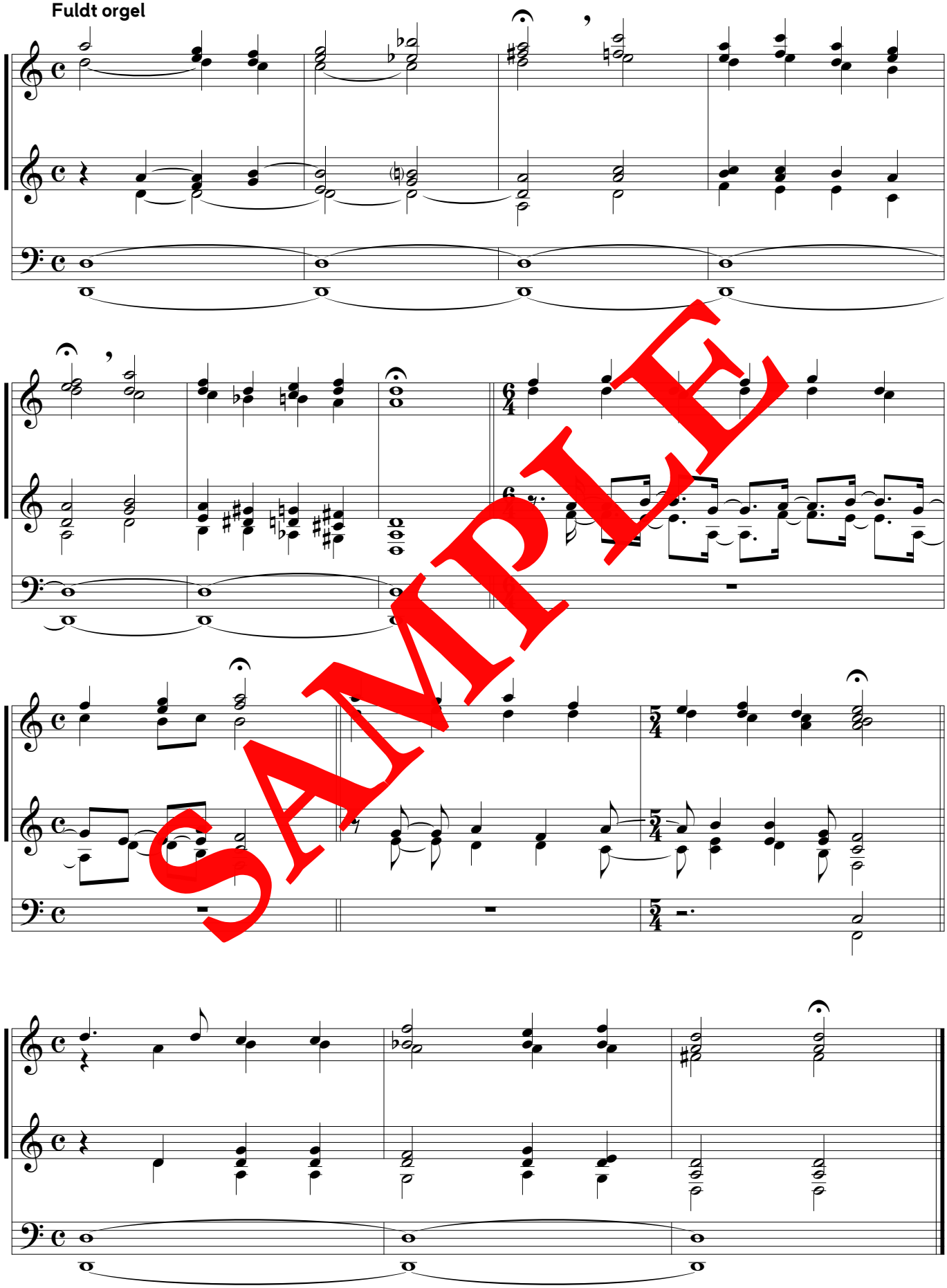

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Mindemusik

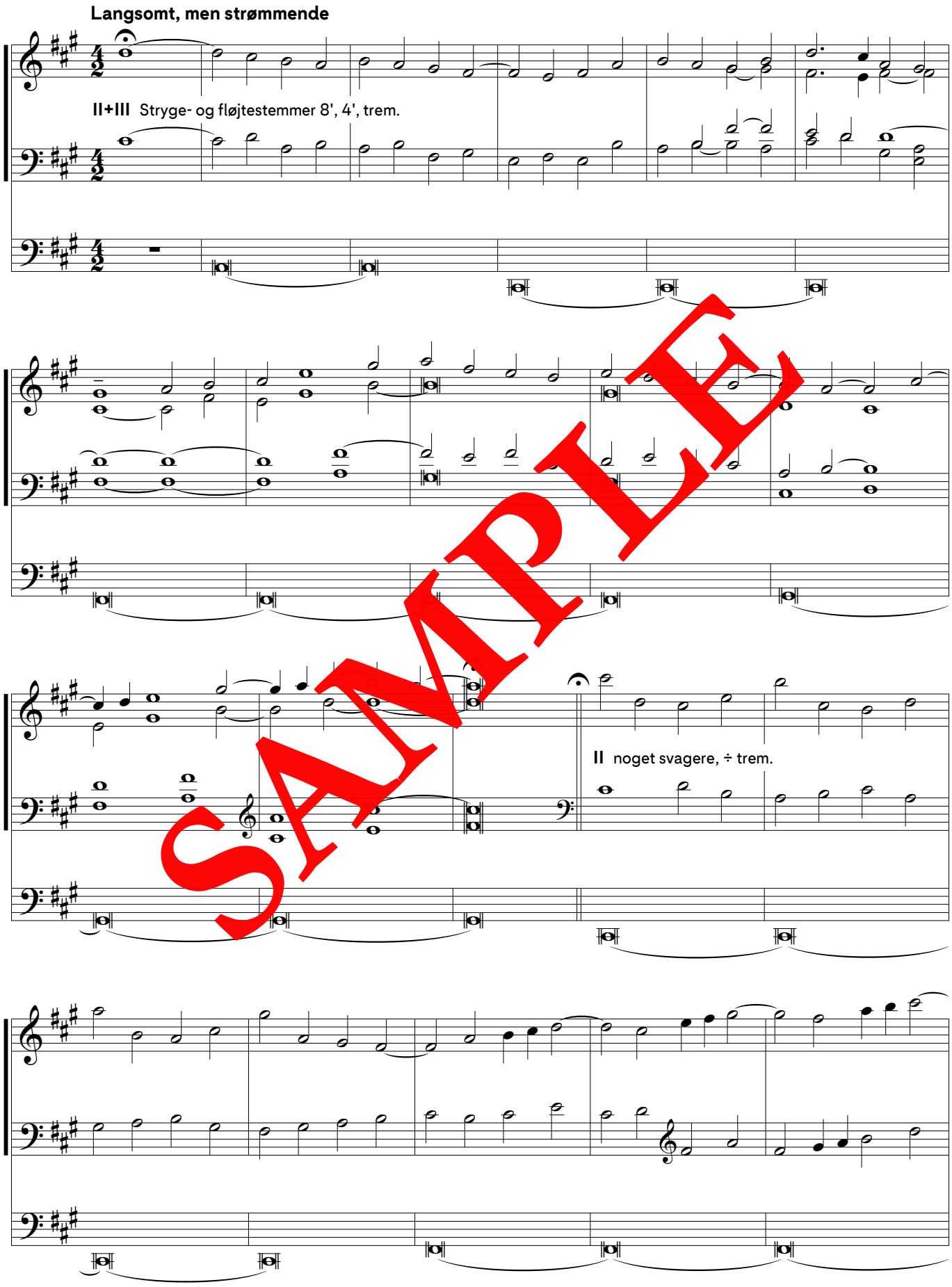

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

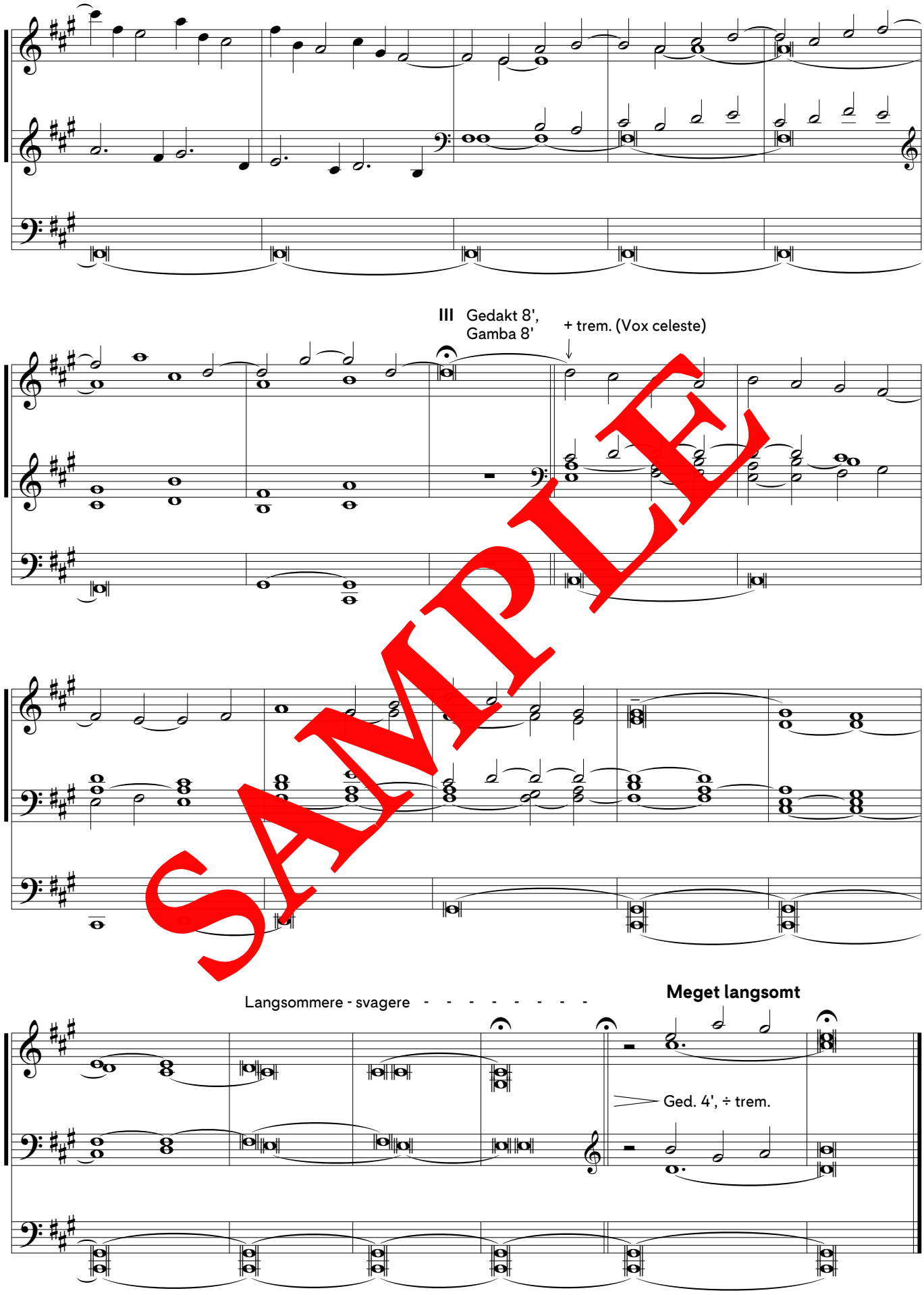

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Nadver
Dit minde skal, o Jesus stå

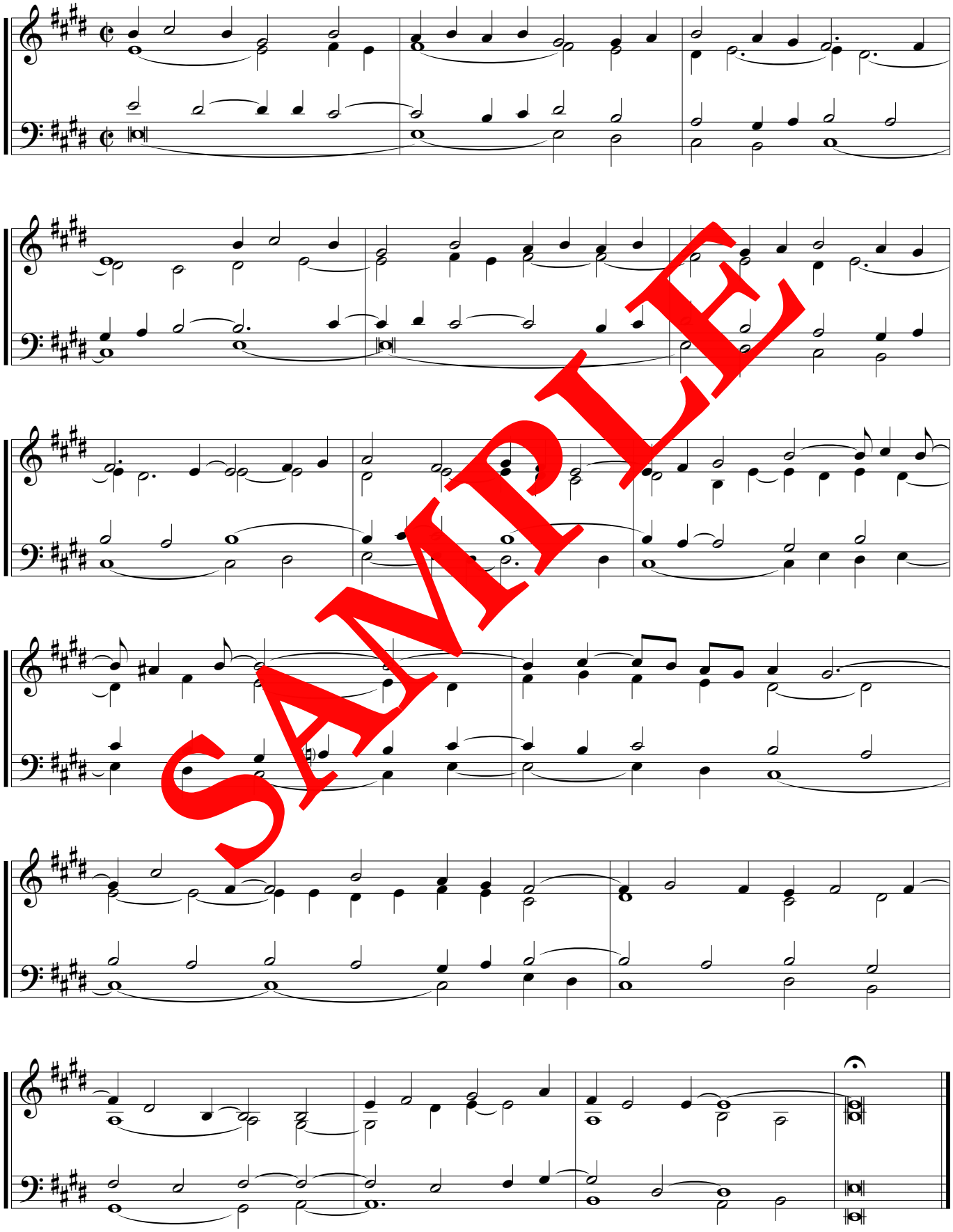

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Lille musikant
Bebob til Robert J.

Heftigt - med stærke betoninger

III

Kraftigt fremhævet - rørstemmer

II

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

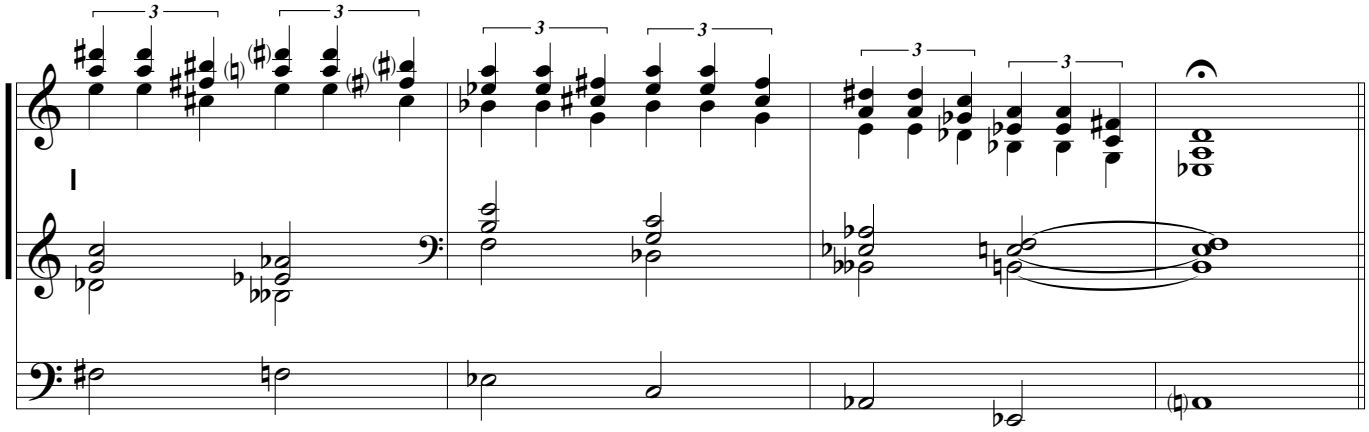

Noget svagere

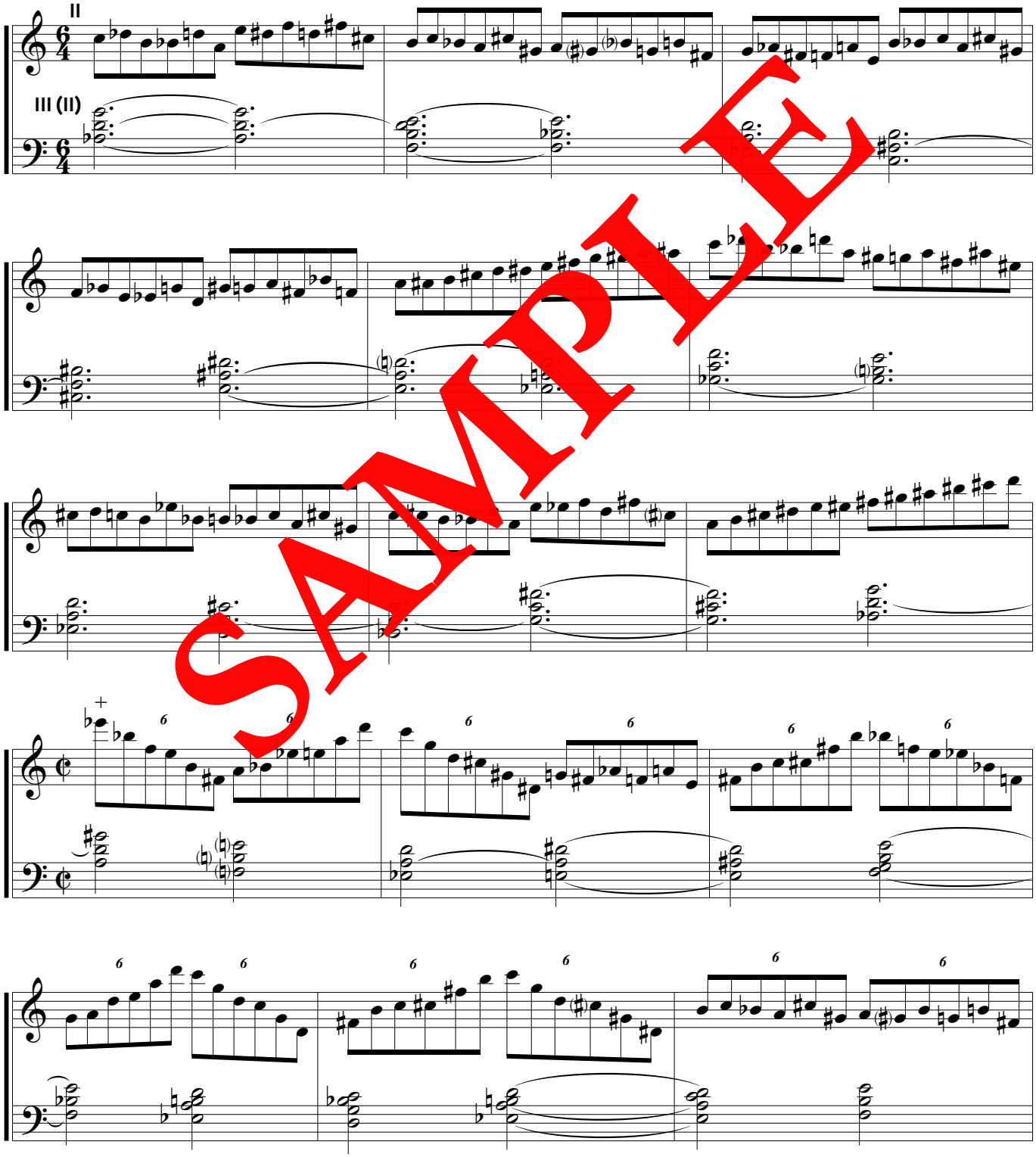

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

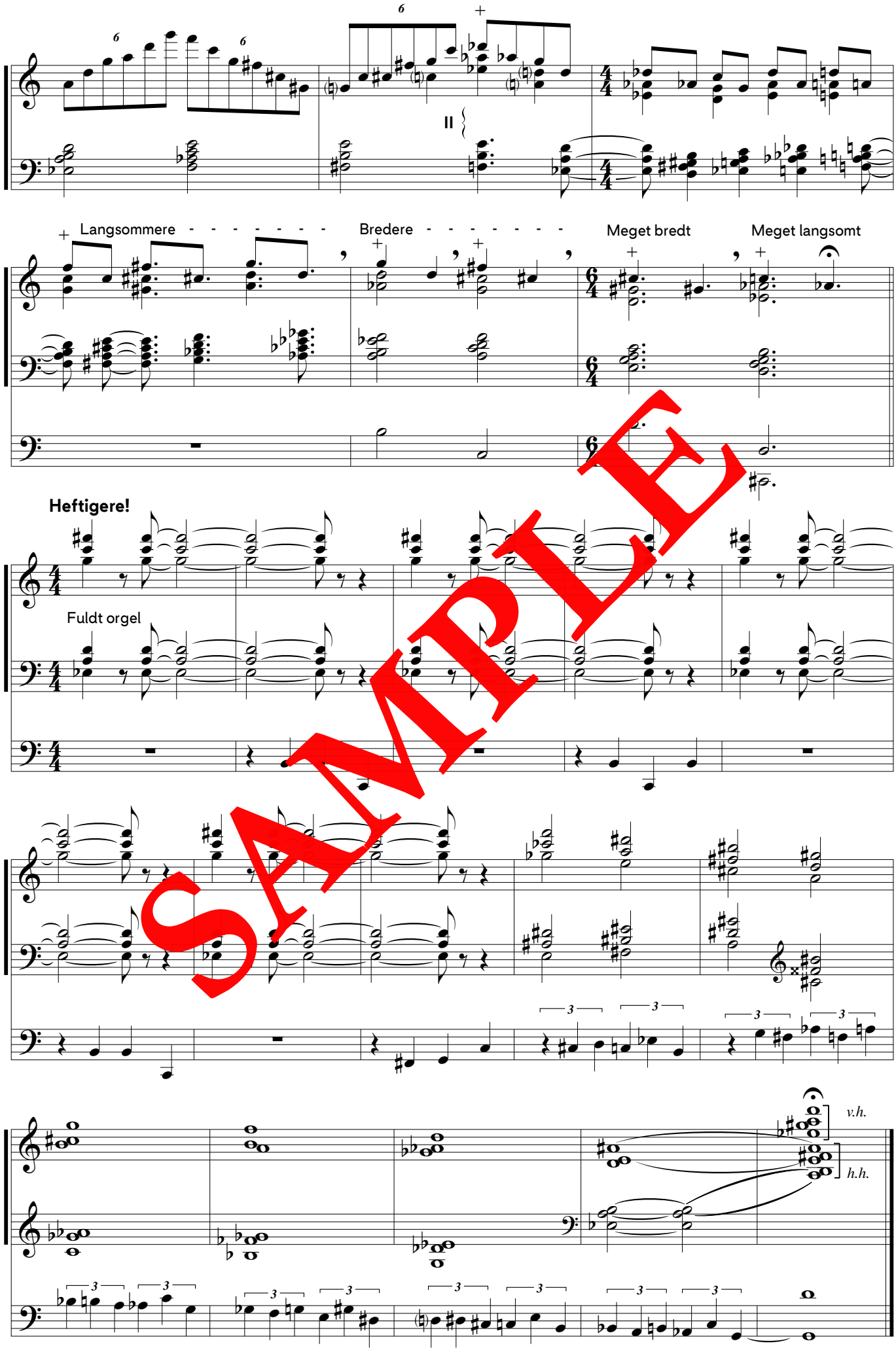

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Gud Helligånd, vor trøstermand
(Lille pinsebøn)

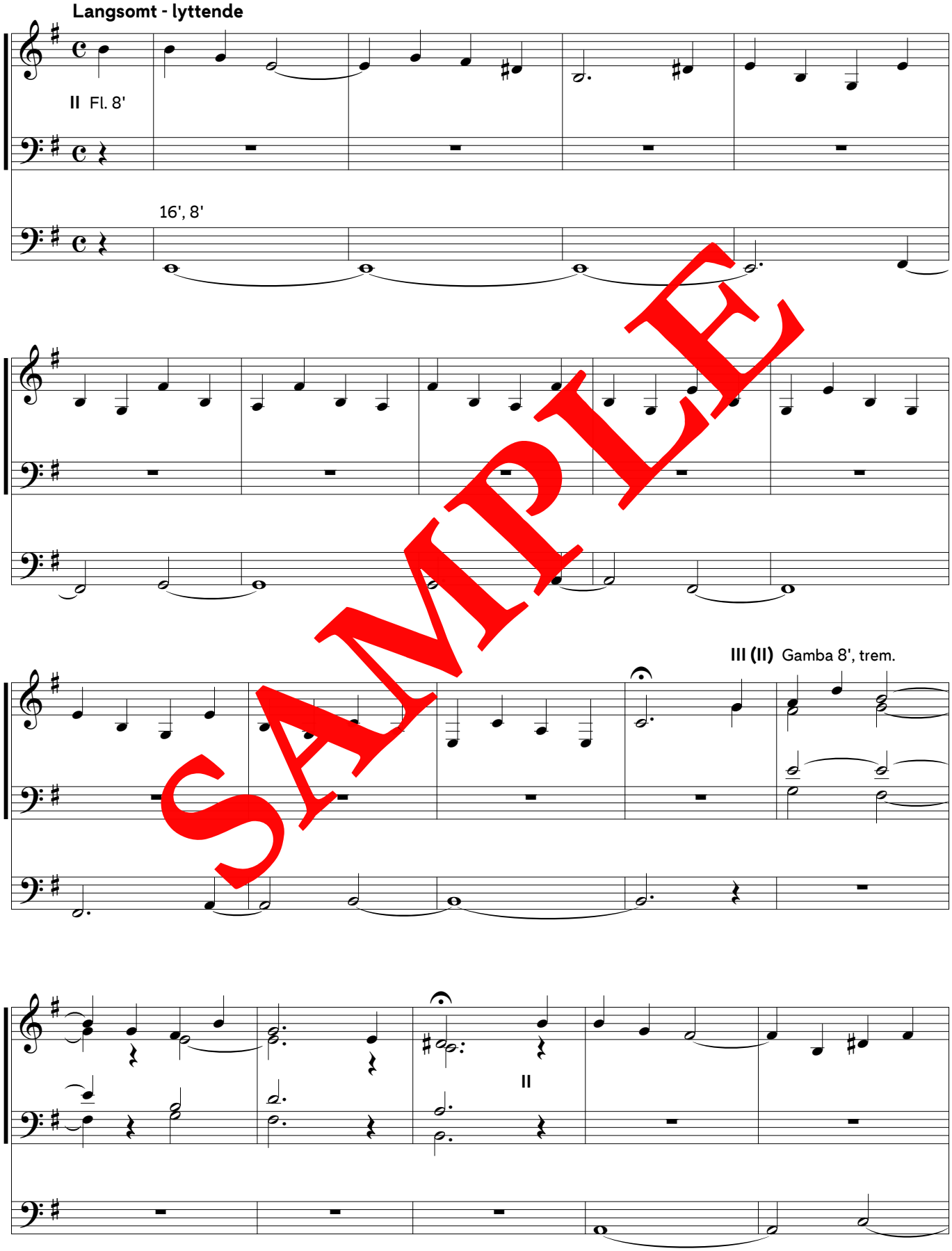

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

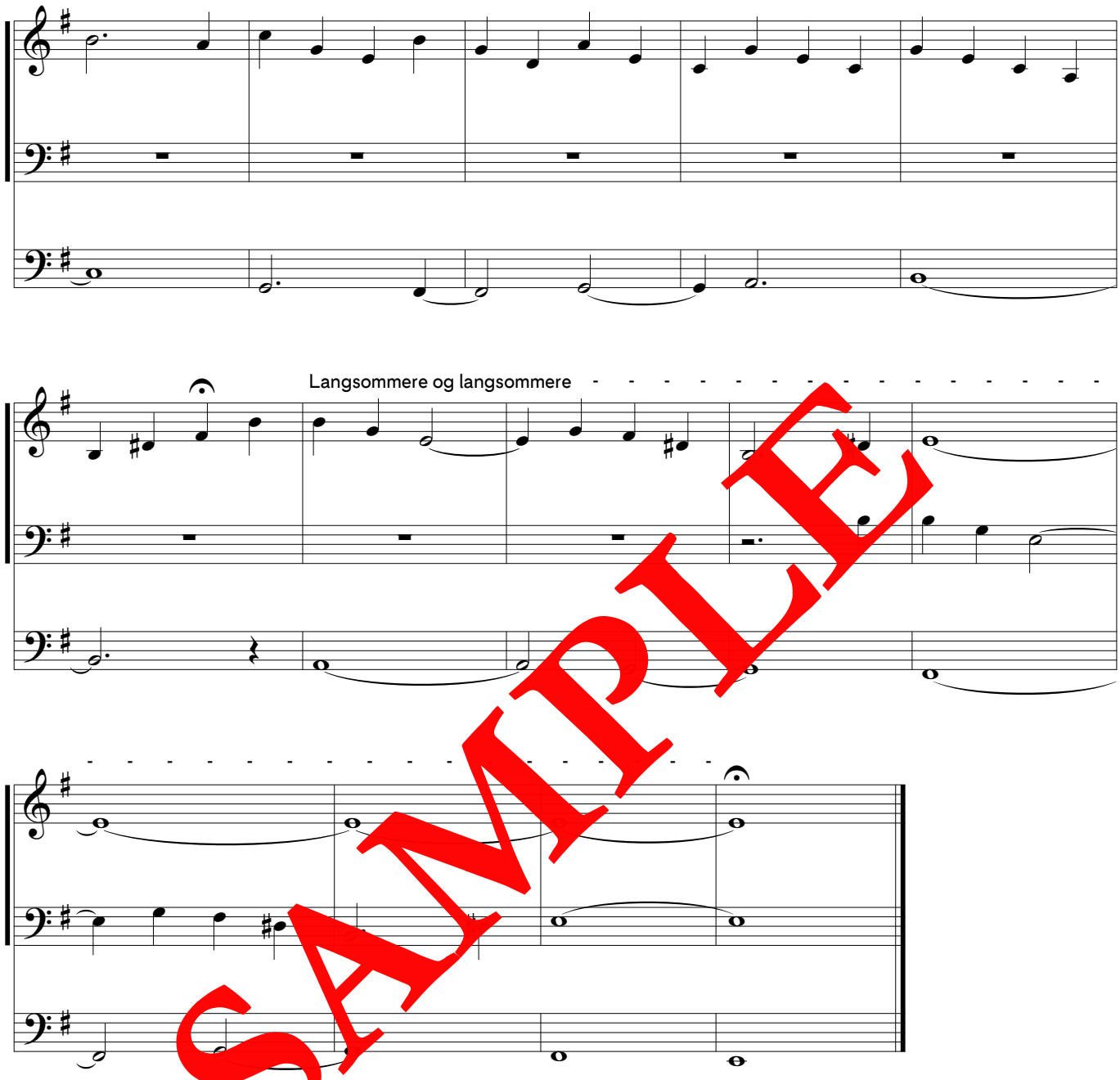

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Lille læser
Far, verden, farvel (Partita)

I

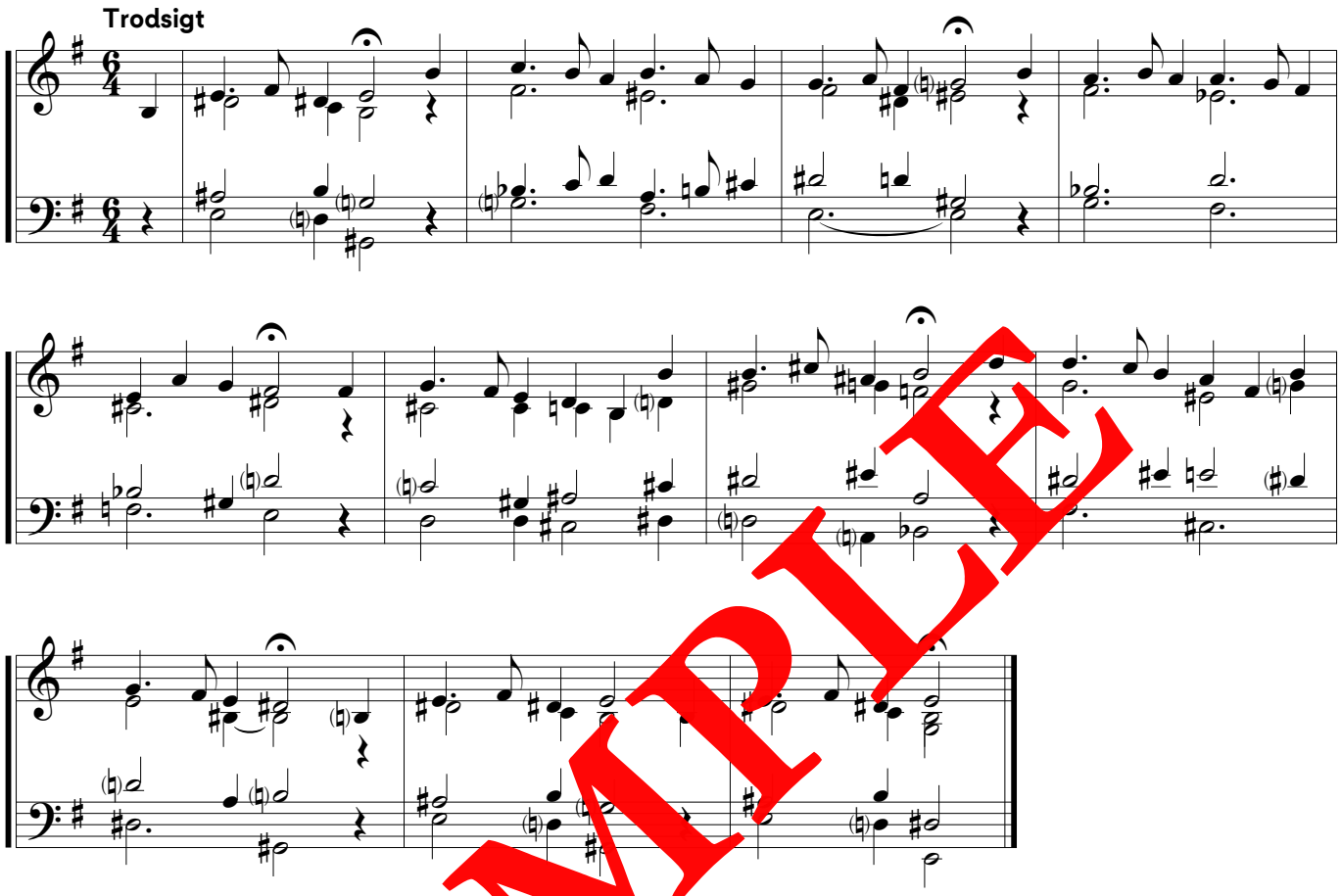

SAMPLE

II

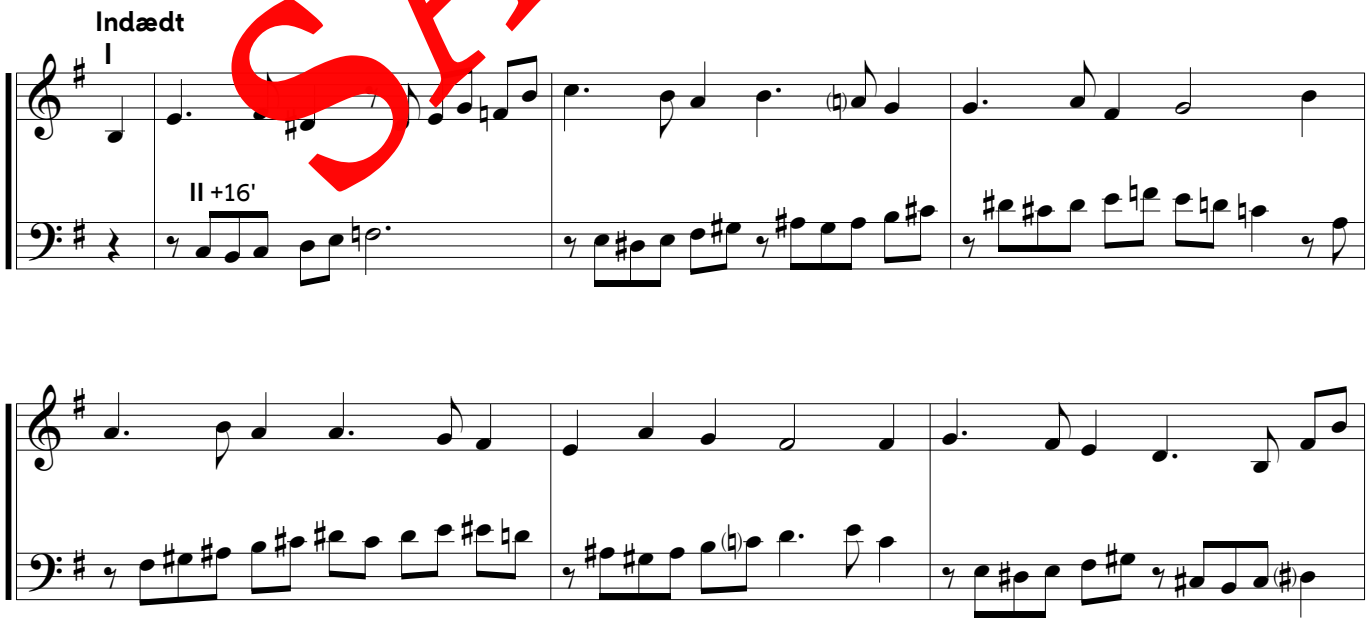

© Forlaget Mixtur

Blidere

Som før

III

Trist

III meget svagt (trem.)

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

IV

Med (galgen)humor

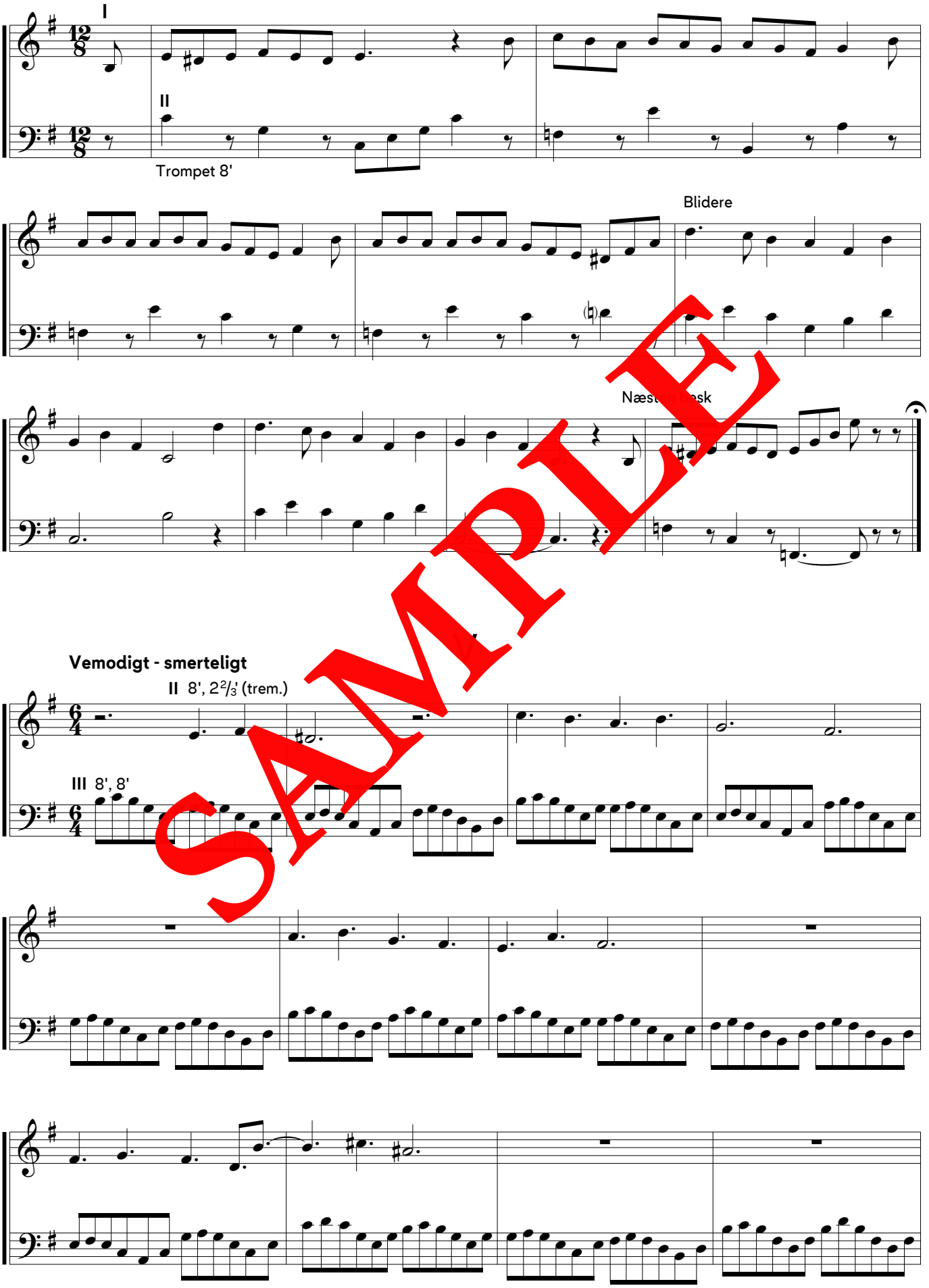

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

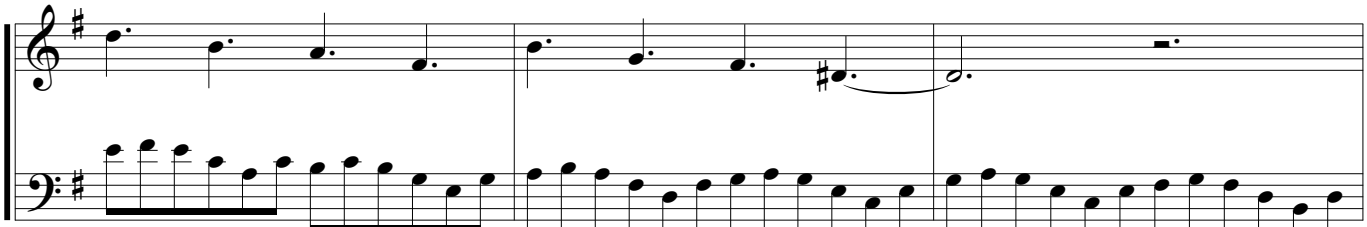

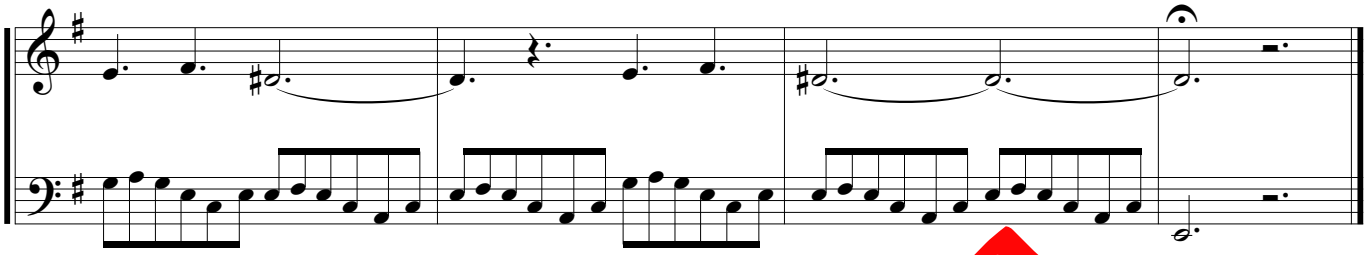

VI

Fortællende - kraftfuldt - med nerve

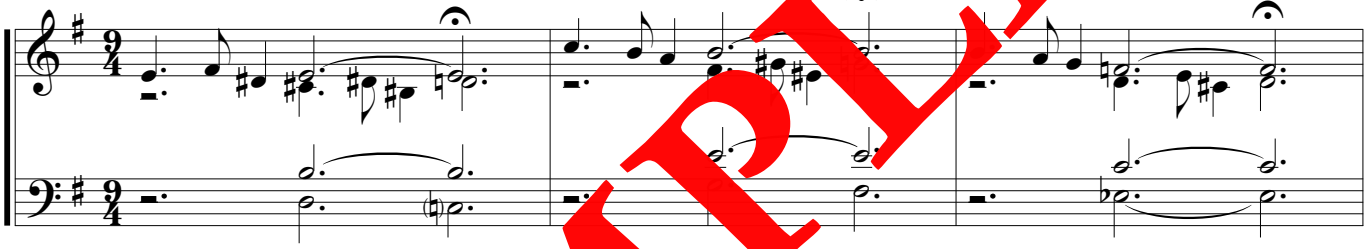

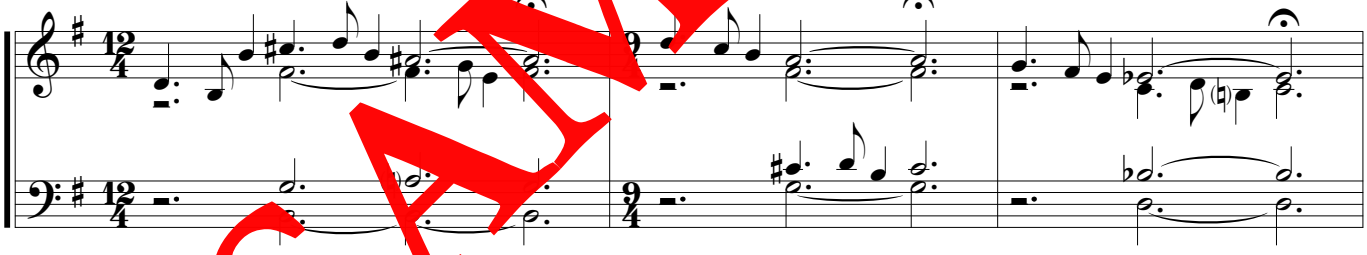

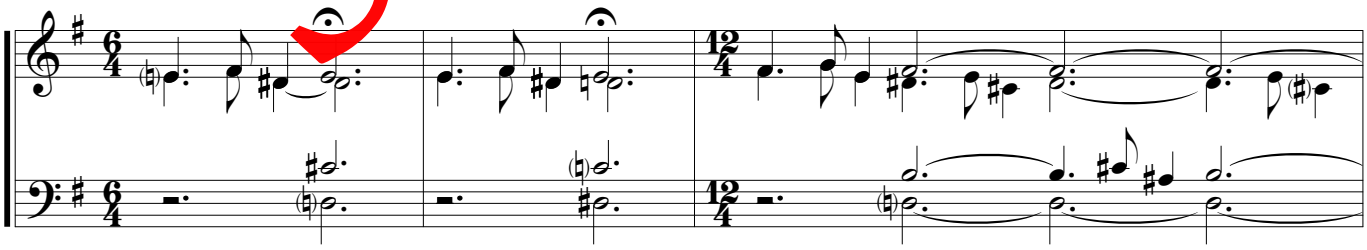

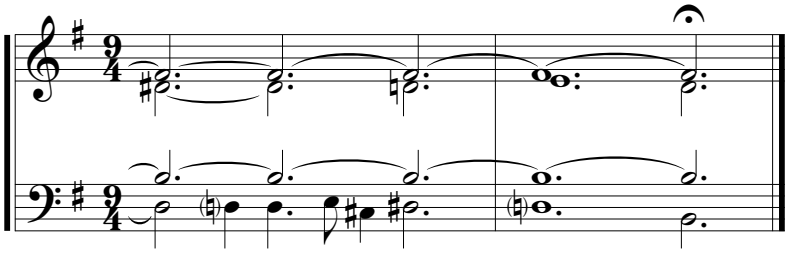

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

VII

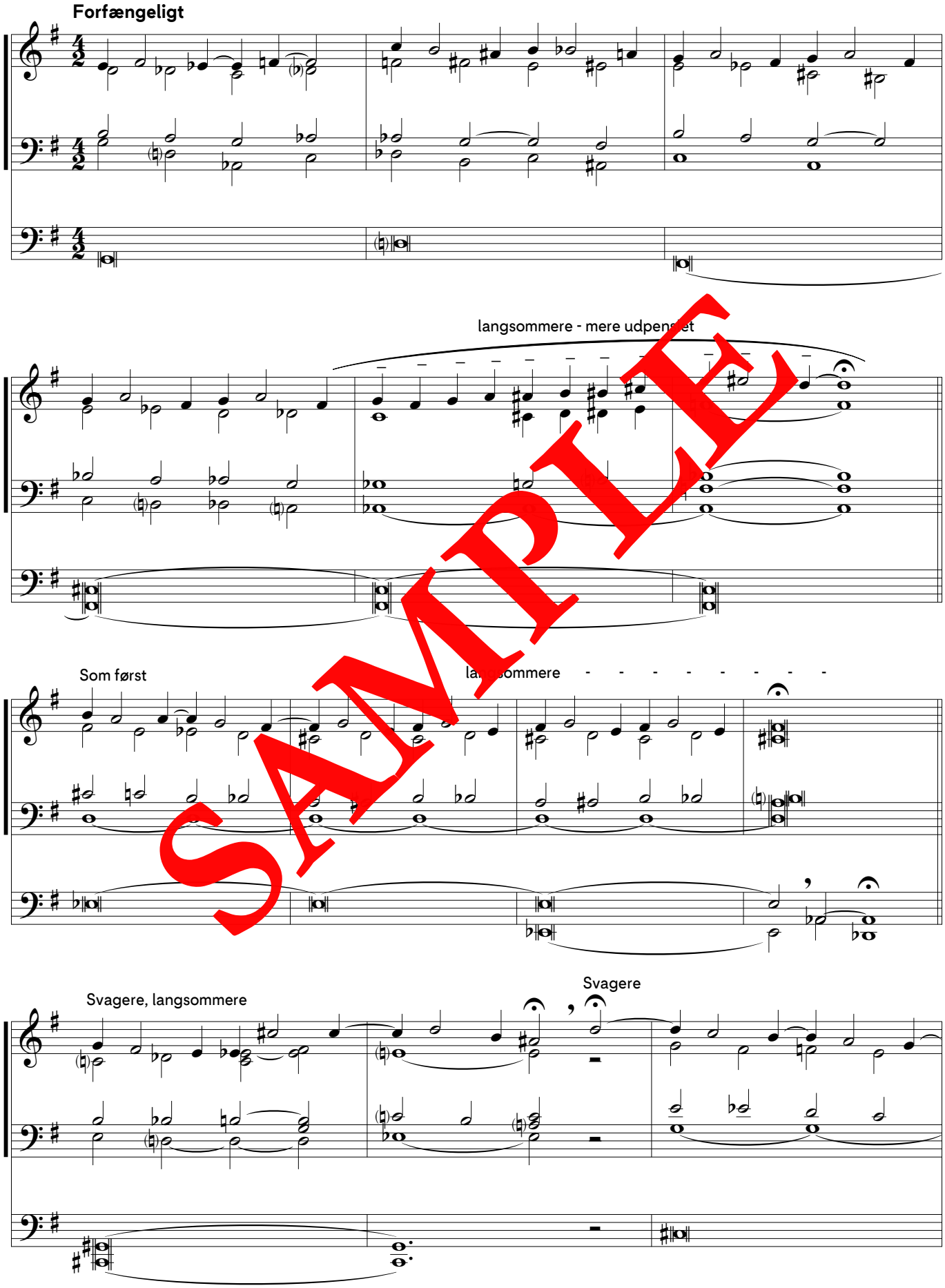

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

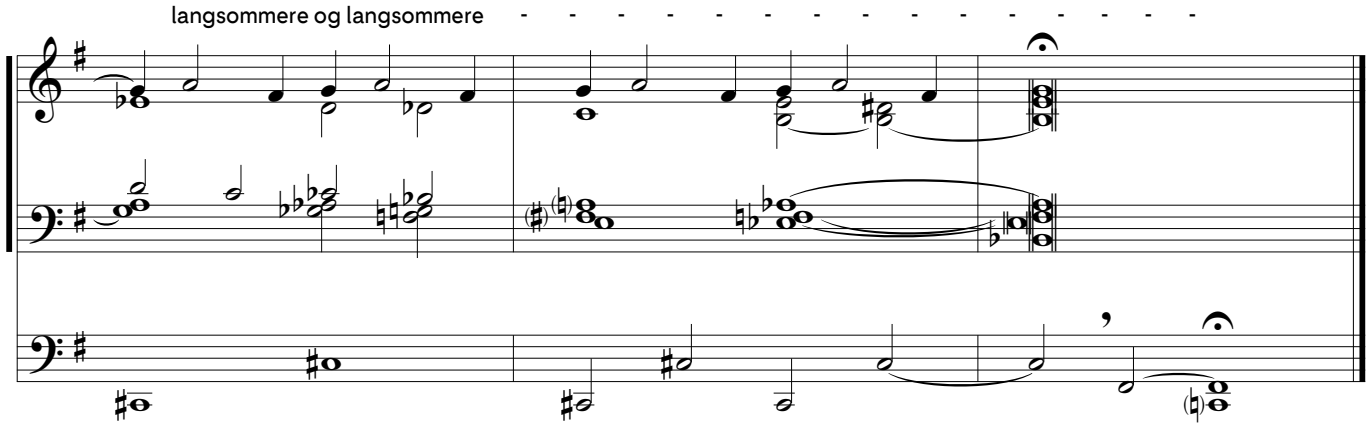

VIII

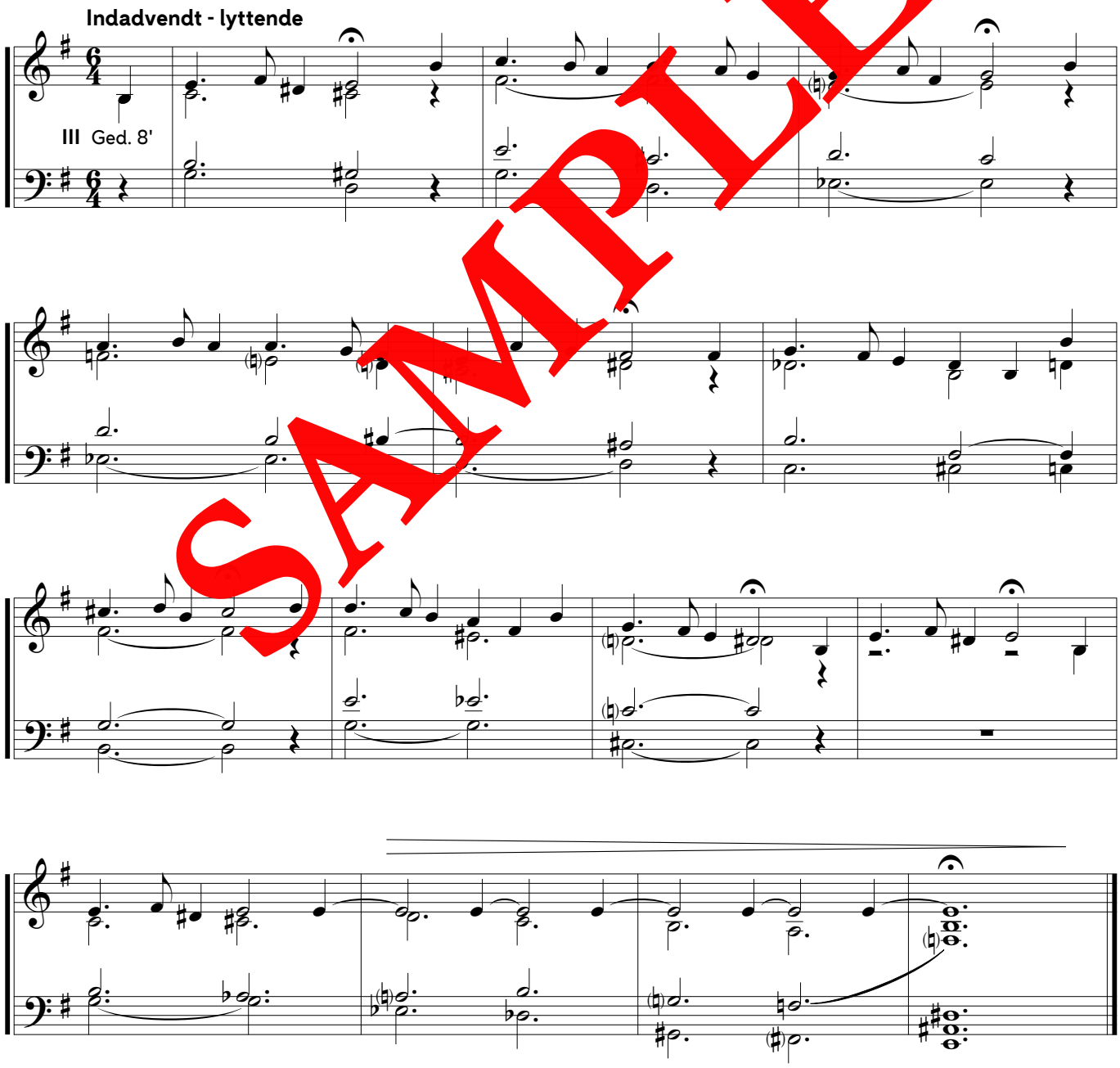

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Aften
Sig månen langsomt hæver

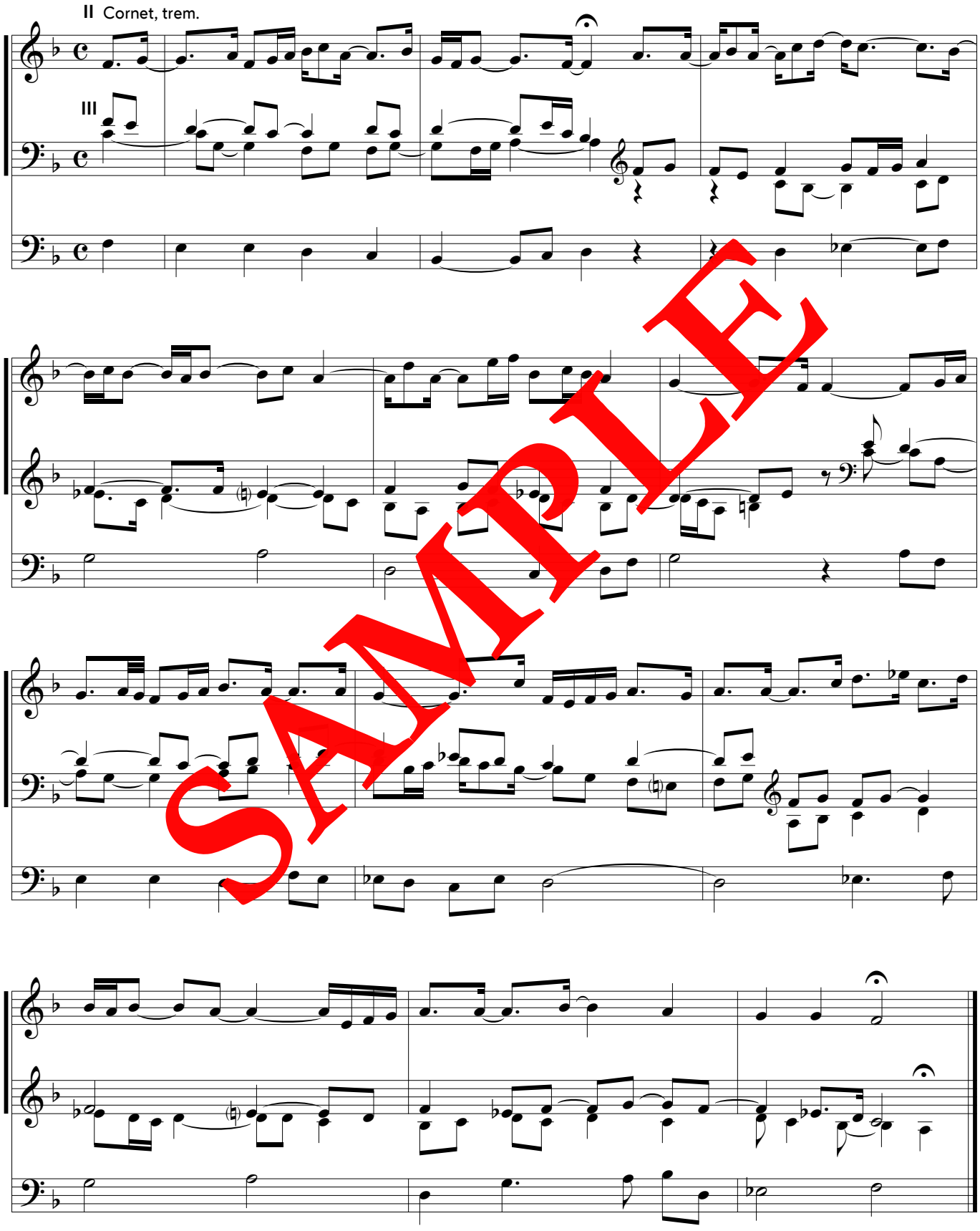

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Jesus vandrer på Ho bugt

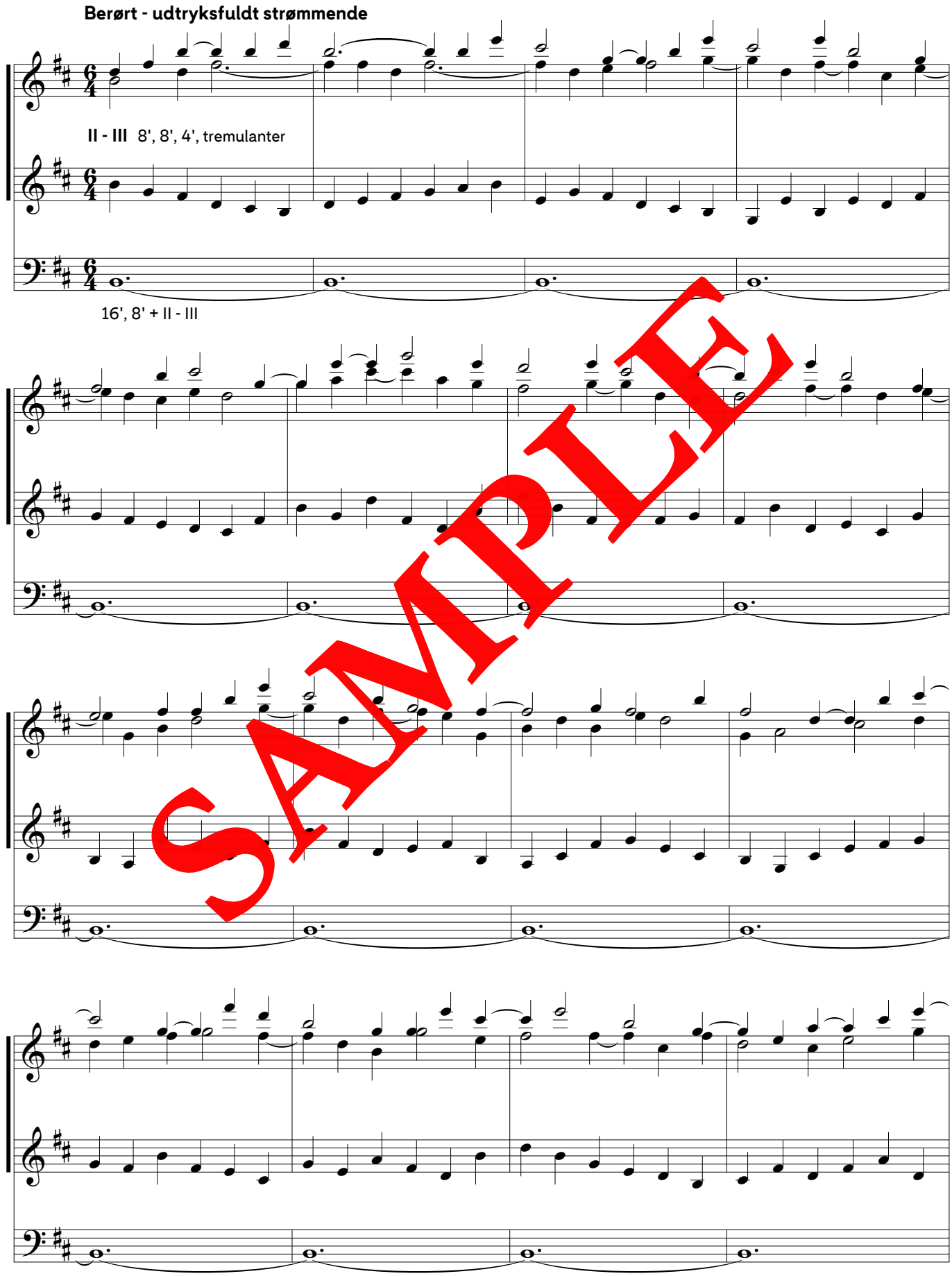

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

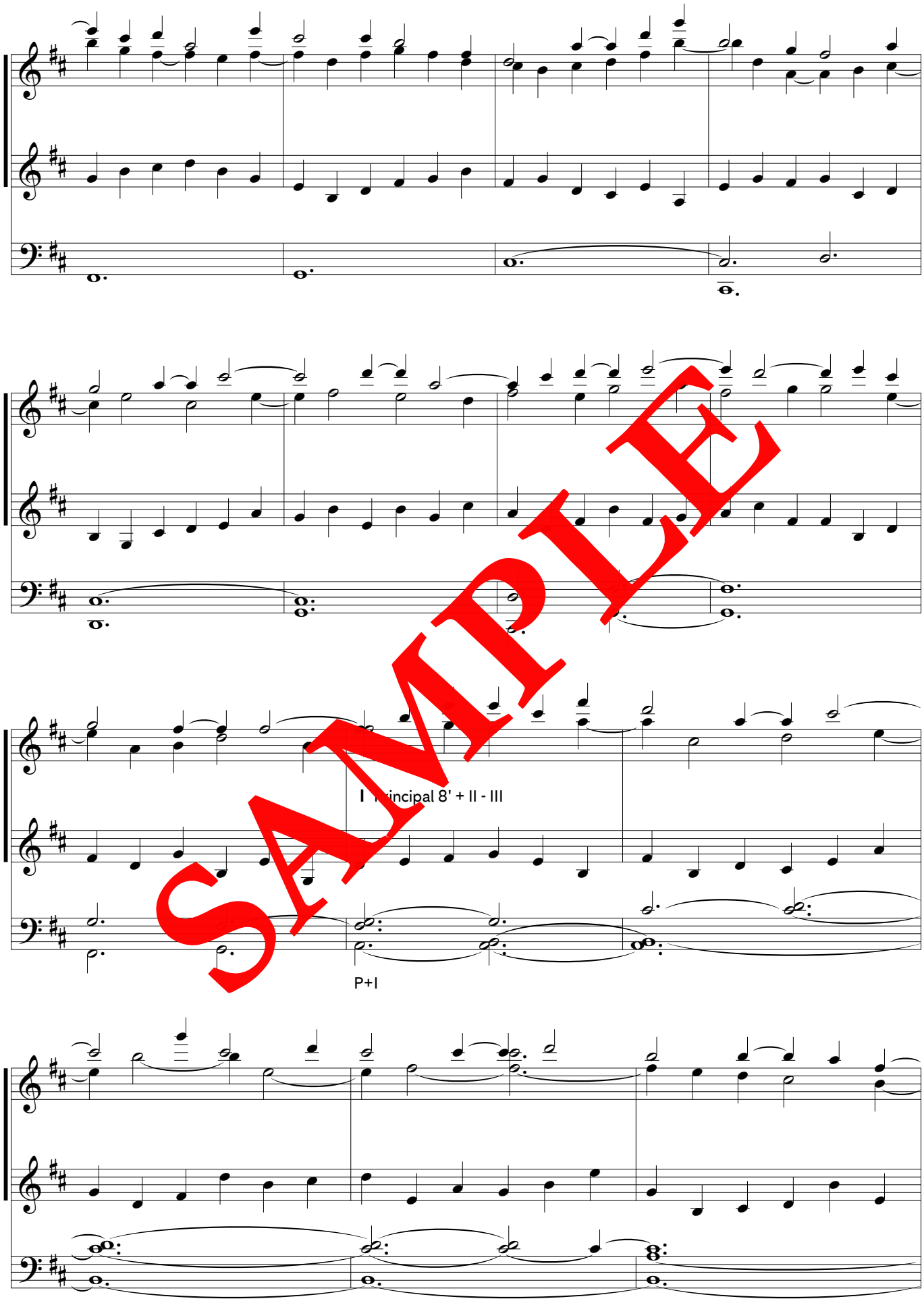

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

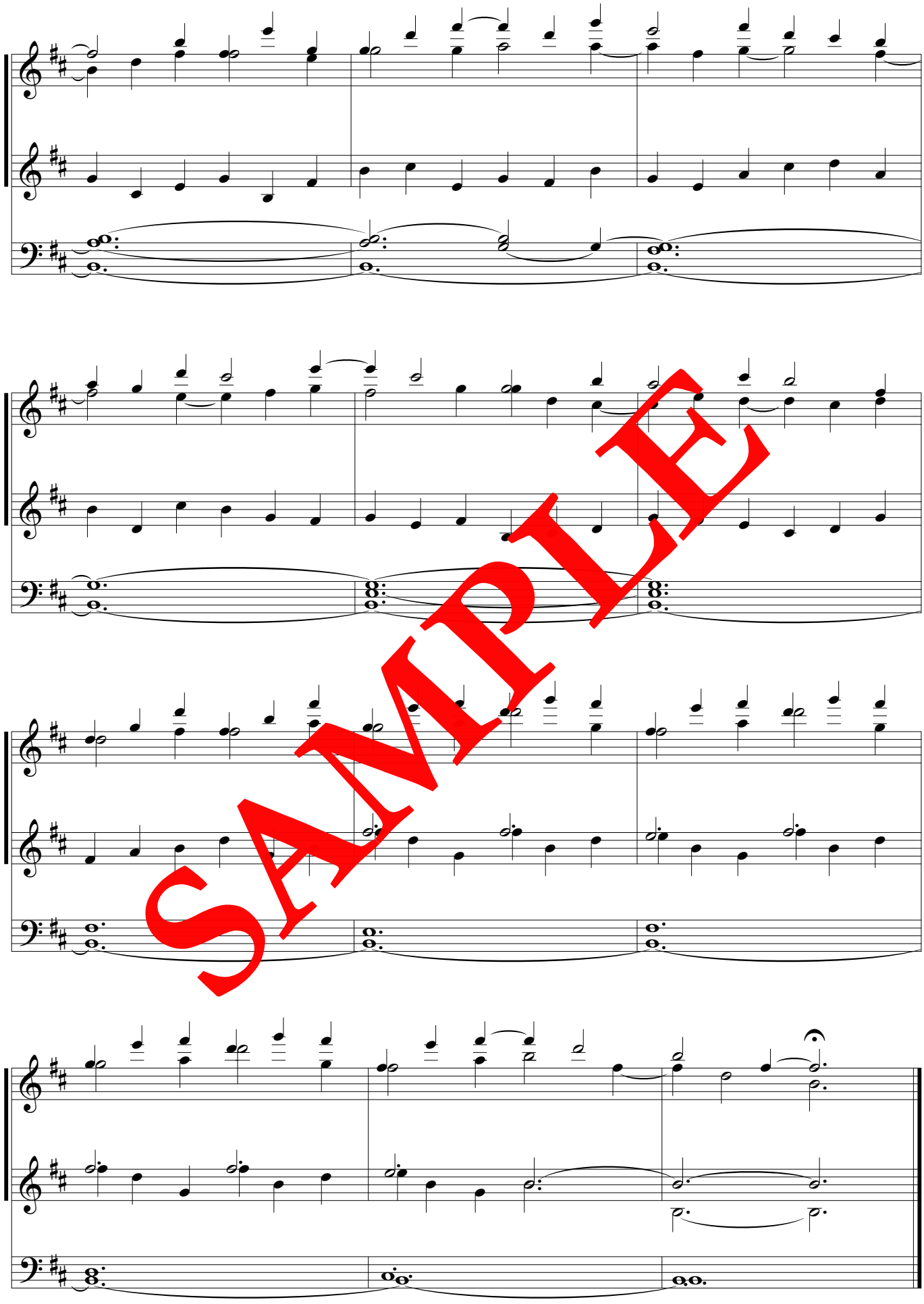

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Begyndelse

Blidt - opmærksomt - lyttende

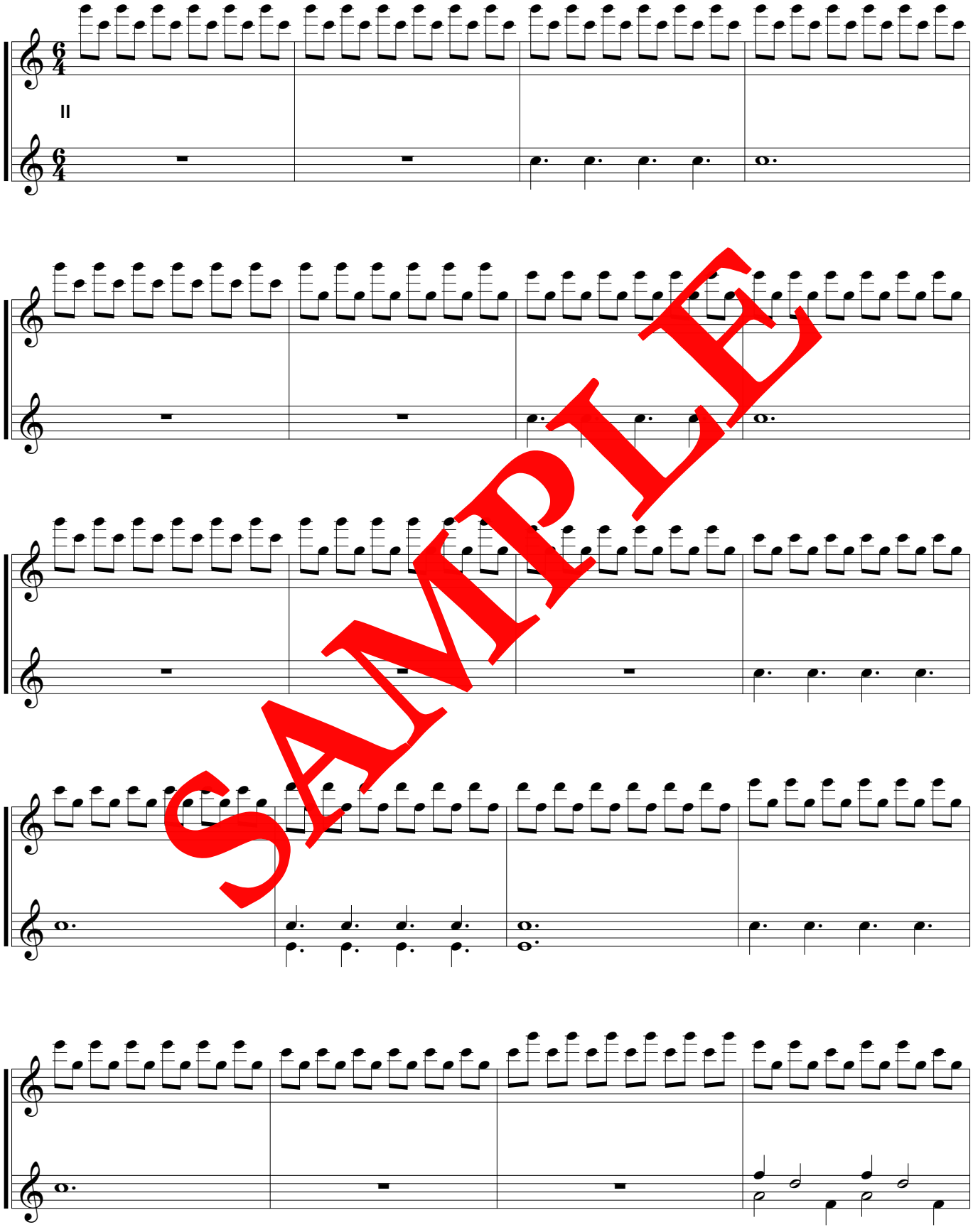

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

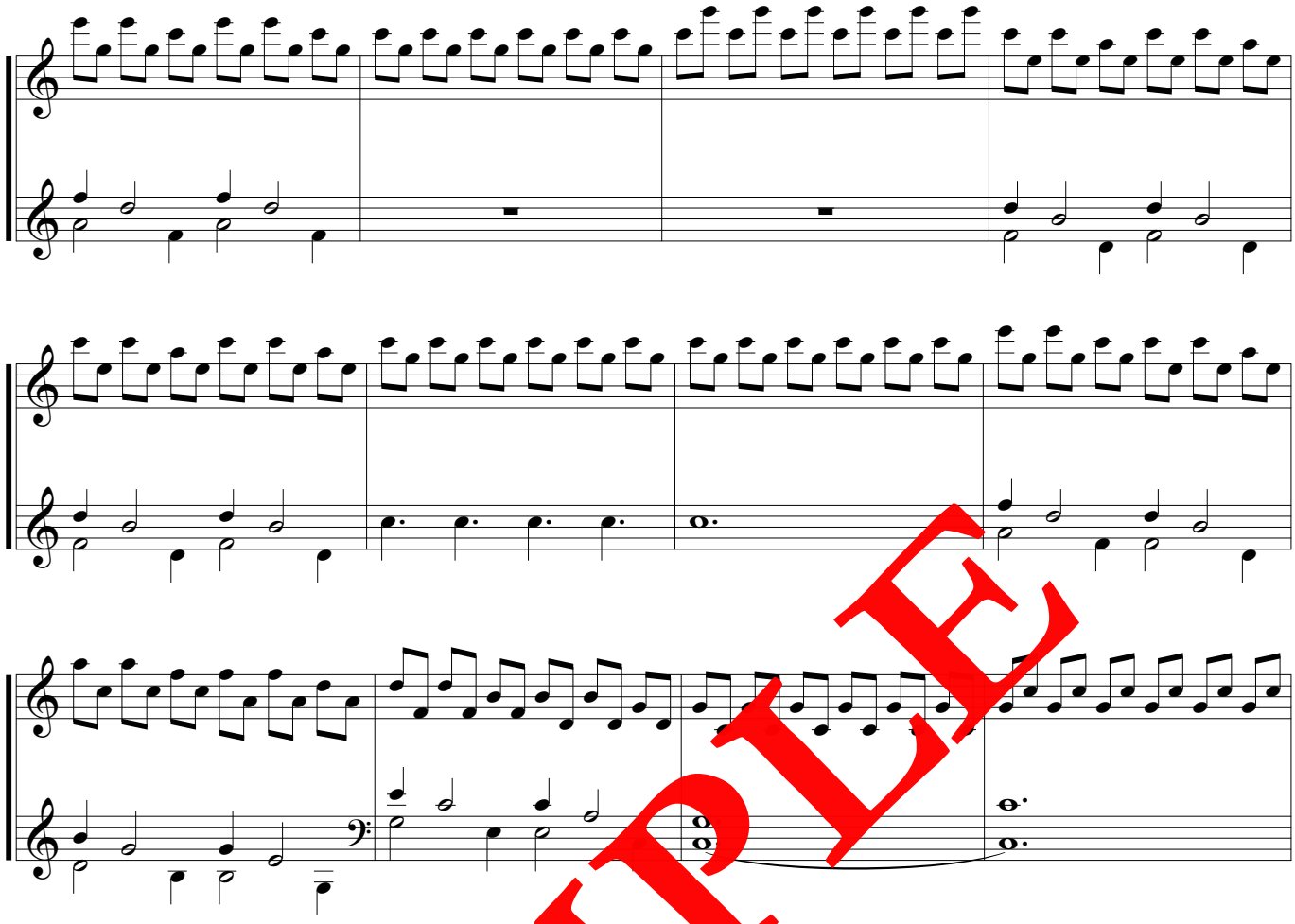

SAMPLE

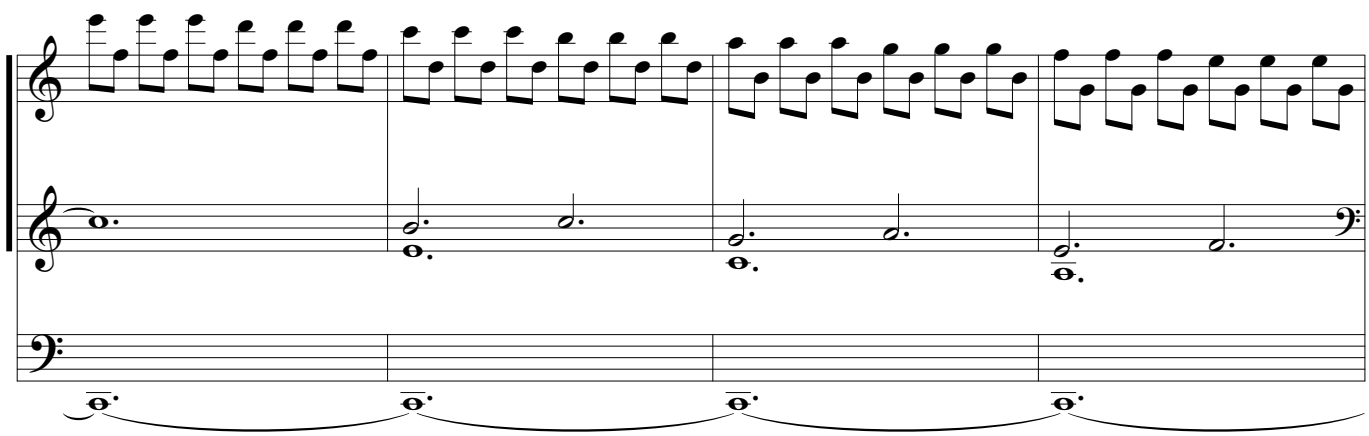

© Forlaget Mixtur

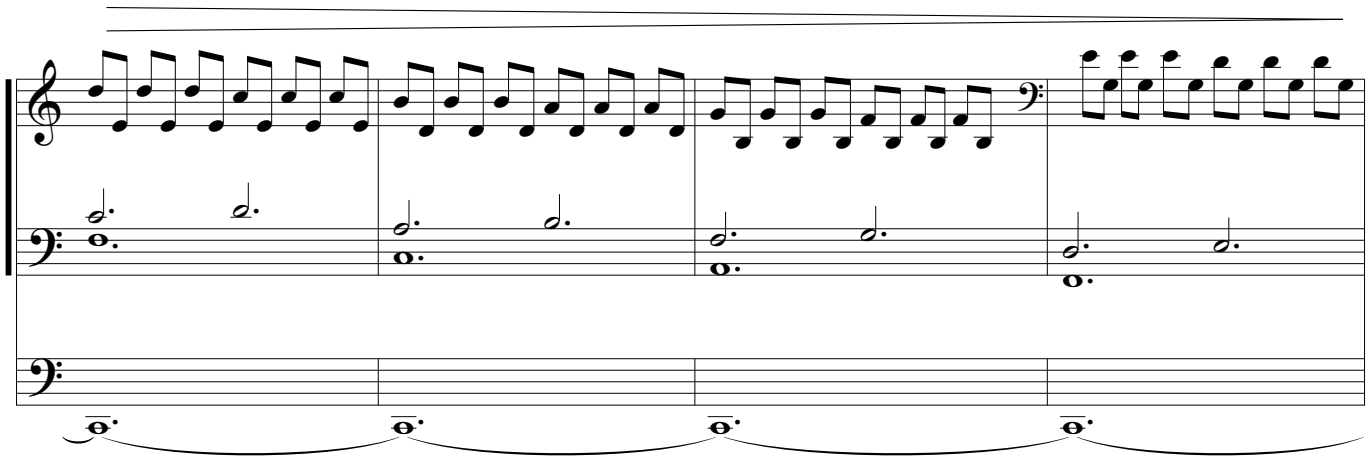

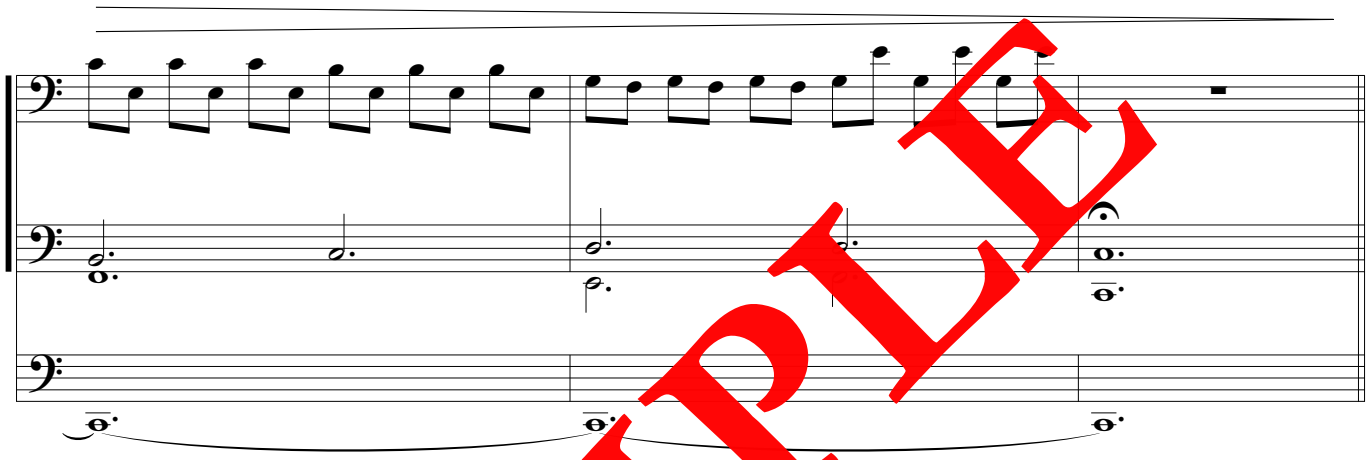

Hurtigt - stejlt stigende i styrke

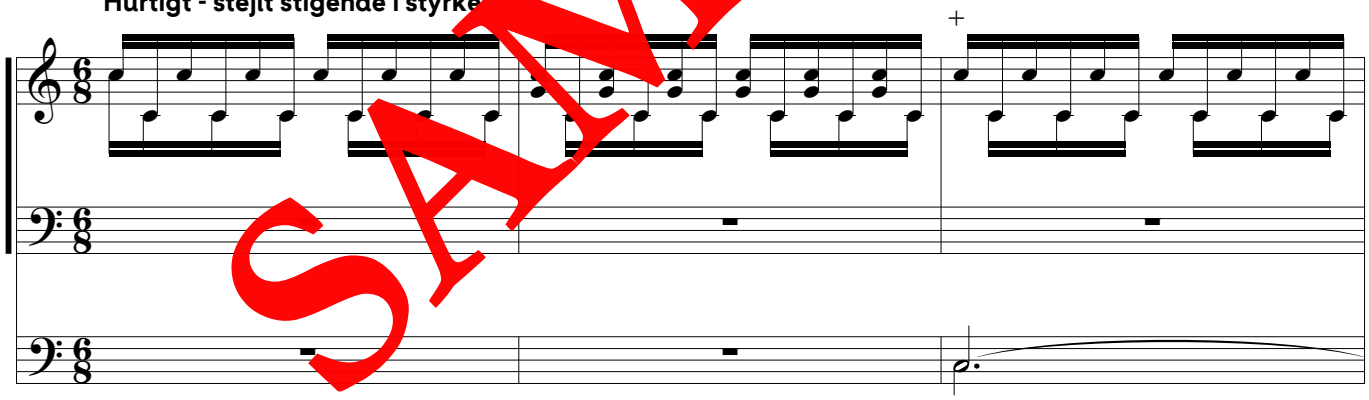

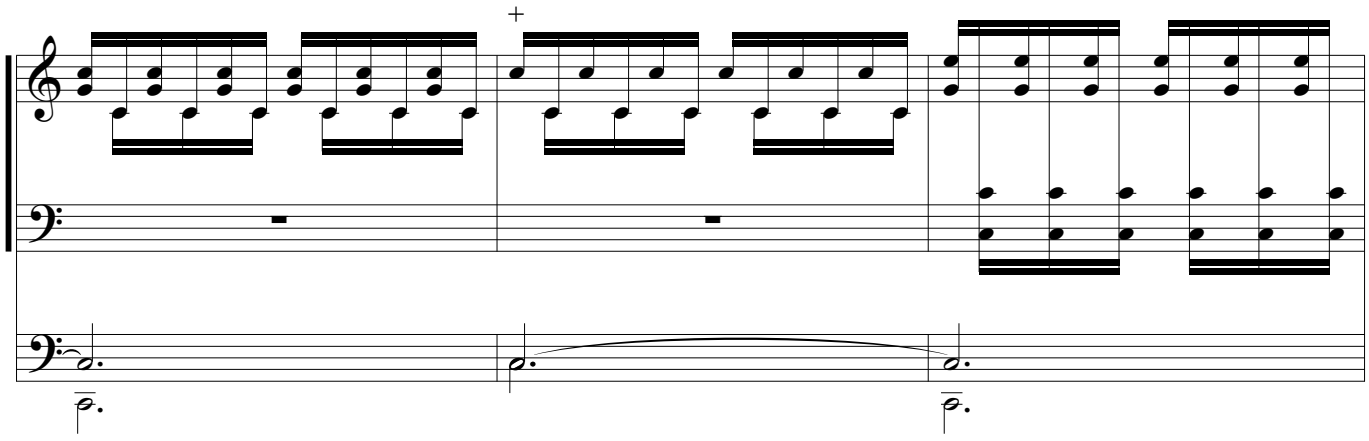

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

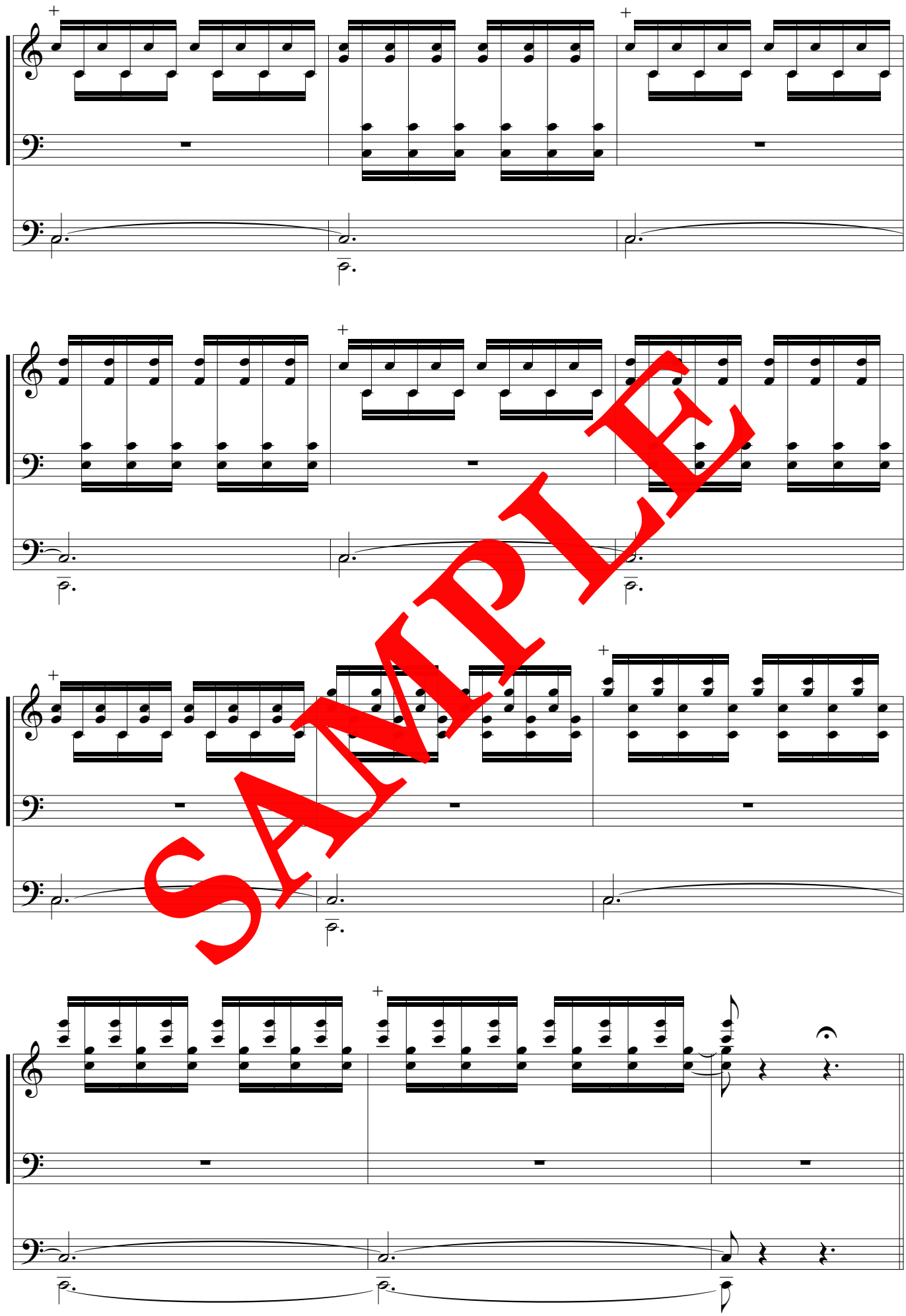

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Friere - lidt langsommere

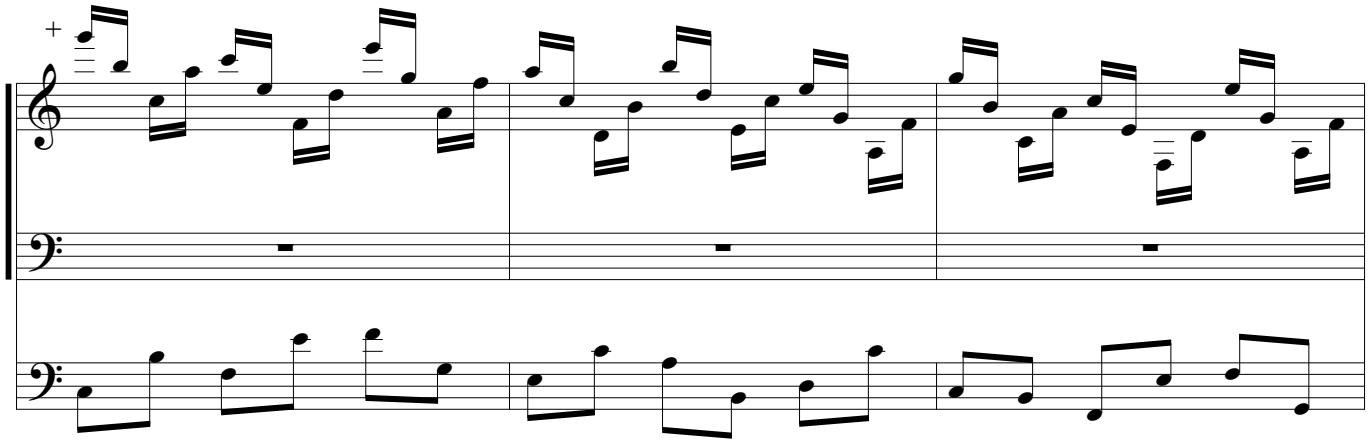

Fuldt orgel - med retning og glæde!

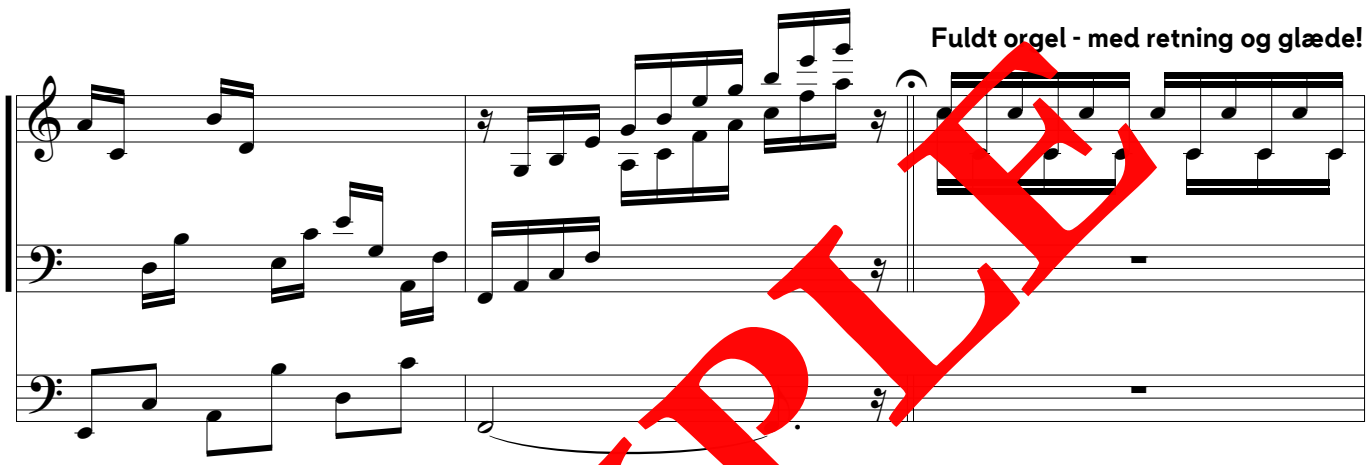

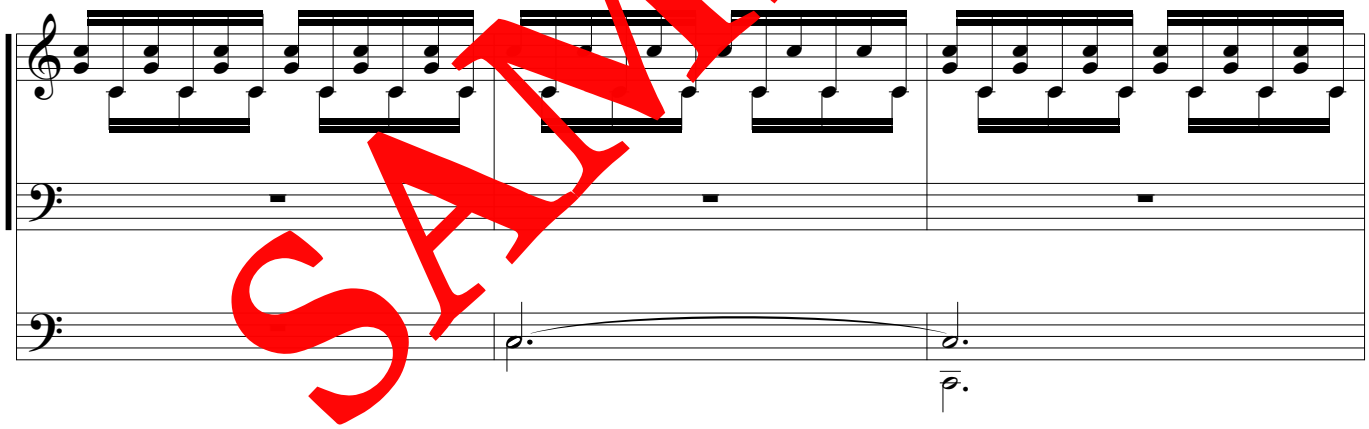

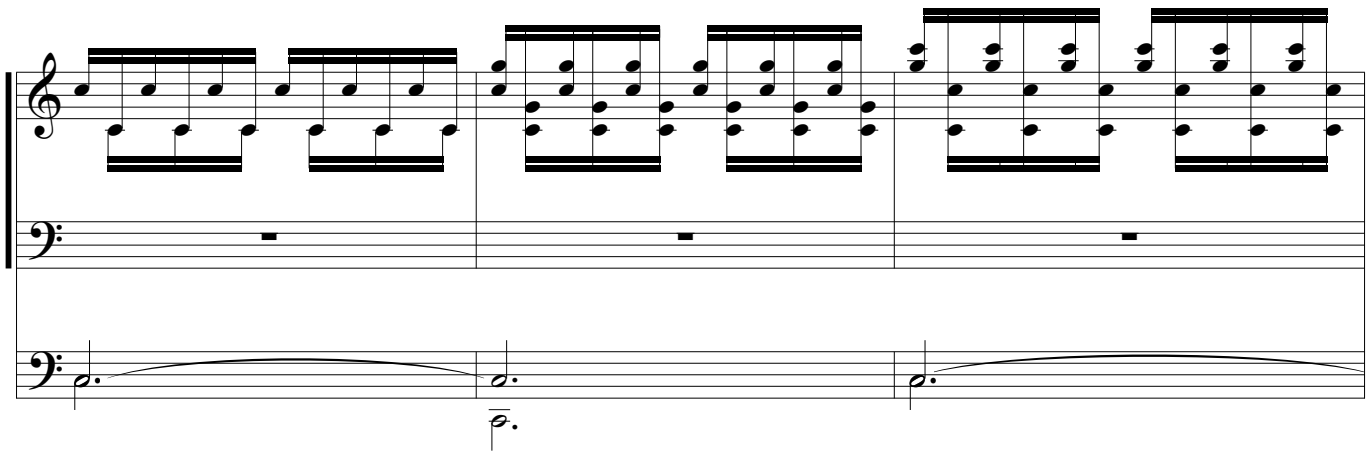

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

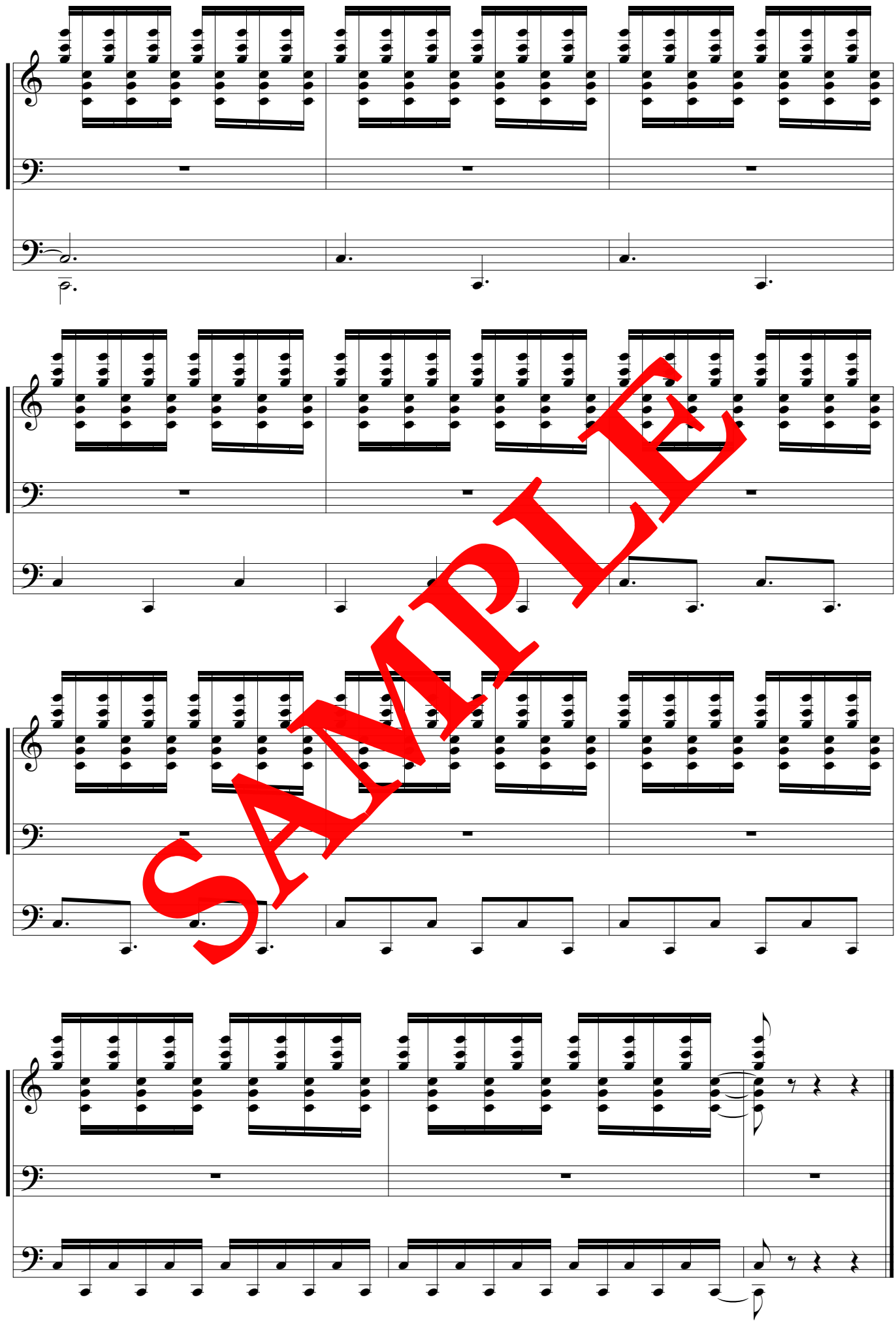

SAMPLE

© Forlaget Mixtur

Om musikken

Hjerting Orgelbog er komponeret over Robert Jacobsens altervæg i Hjerting kirke og er helt overordnet delt i tre fløje.

Værket udspringer fra midten, og de bærende musikalske elementer er formet af melodisk og harmonisk materiale, der er udvundet fra den lille orgelkoral over "Det hellige kors, vor Herre selv bar".

Dette materiale stråler ud i værkets tre dele i satserne: "Adam og Eva", "Kristi blik", "Jesus vandrer på Ho Bugt", og er således tilstede i hele værkets opbygning og udstrækning.

Udover at referere til Robert Jacobsens alter-udsmykning, rummer værket satser, der afspejler kirkeåret, samt musik, der beskæftiger sig med dåb, nadver og begravelse.

Midterdelen er helt koncentreret om udsmykningens Kristusfigur, og beskæftiger sig med både korsets lidelse og opstandelsens glæde.

Værkets tredje fløj rummer minde- og nadvermusik, samt musik til den lille, men meget vigtige figur, kaldet "Lille musikant".

Værkets tredje fløj spejler den indledende fløj bl.a. ved at de to sidste satser er i samme tonearter som de to indledende, og ved at visse formale greb gentages i den sidste fløj; den indledende del indeholder en længere partita (Morgen) der spejles i en partita over "Far, verden, farvel", ligesom denne del indeholder en orgelkoral over aftensalmen "Sig månen langsomt hæver".

Åbning

Da jeg skulle skrive musikken til værkets åbningssats, var store dele af den øvrige musik allerede skrevet. Jeg ønskede en enkel og energisk musik, der på en eller anden måde skulle beskæftige sig med skaberglæde.

Tonematerialet kan næsten ikke være enklere – oktaver, kvinter og enkelte mere farvelagte akkorder med udgangspunkt i klaviaturets midterste oktav og derefter arbejdende sig ned i dybden og senere højden.

Rytmen er fuldstændigt entydig, en slags "hamre-rytme", som jeg forestiller mig det kunne have lydt i Robert Jacobsens værksted.

Adam og Eva

Det er umiddelbart svært at beskæftige sig med en Myte, der er så grundlæggende som fortællingen om Adam og Eva. Lykkeligvis har Robert Jacobsen ladet slangen bevæge sig omkring fødderne på Adam og Eva, ligesom kronen i Kundskabens træ har tydelige ligheder med en paddehattesky, der lader atomalderens frygt for udslettelse skinne igennem.

Jeg var således fri for at skulle forsøge at beskrive en verden før syndefaldet. Jeg valgte at fortælle historien ligeså enkelt som myten uden at skulle forlænge syndefaldsmyten til alt siden tilkommende menneskeligt fordærv. Satsen er i tre dele: En indledende tostemmig fritflydende sats (et enkelt løst fortegn symboliserer, at slangen er tilstede). Derefter en langsom nedadgående sekvens (syndefaldet), der klangligt destabiliseres ved hjælp af halvt trukne registre. Den tredje del genfortæller den indledende del – nu i skyggen af syndefaldet.

Morgen

Morgenen er vores mulighed for at begynde forfra, og den er derfor placeret umiddelbart efter syndefaldet. Jeg valgte at benytte den efter min mening, stærkeste og smukkeste danske morgensalme "Se, nu stiger solen". Fordi jeg holder umådeligt meget af den, og fordi den rummer så uendeligt mange stærke billeder. Man kunne forestille sig en partita, der svang sig op til et blændende middagslys, men det ønskede jeg ikke. Jeg har lagt vægt på, at "alt er tyst", og har fastholdt et køligere og mere nordisk lys igennem de seks små satser, som indgår i partitaen.

Keruber

Umiddelbart forestiller man sig ofte Keruber som drabelige, hurtige og sværdsvingende Paradis-bevogtere. Det er mine Keruber ikke – snarere er de vemodige. Måske fordi det paradis, de bevogter, ikke efterstræbes så voldsomt mere, og som derfor måske minder mere om en forlystelsespark uden for sæsonen. I pedalstemmen synges salmen "Zions vægter hæver røsten" i et langsomt tempo.

Salmens tekst lyder: "Midnatsmulm dig ruger over, men Herrens time slår; hvo sover, når herligheden stråler frem?". Dette afsnit afløses af en lysende og enkel musik: "Hvor Guds trones stråler skinne, hvor blomstrer Livets træ derinde i Paradisets herlighed! Hvad intet øje så, hvad tanker aldrig nå, dér vi skuer". Satsen afsluttes med en kort reprise af satsens indledende del.

Tro, håb og kærlighed

Med ”Tro, håb og kærlighed” indledes en del af værket, der beskæftiger sig med umiddelbarhed og glæde. Kvaliteter, vi ofte forbinder med børn, og orgelkoralen over ”Sov sødt, barnlille” er derfor også placeret her.

Tro, håb og kærlighed er (udover at være et meget berømt citat af Paulus) titlen på en lille troskyldig figur, der indgår i udsmykningen. Jeg har ladet mig inspirere af figurens umiddelbare naivitet.

Satsen benytter Egil Hovlands melodi ”Måne og sol, vand, luft og vind”, hvorom Egil Hovland fortæller, at han drømte at ”engle landede som noder på arket”.

Himmelgænger

Udsmykningen rummer en figur, der kaldes ”Engelen” – Robert Jacobsen kaldte den vist selv for ”Astronaut” som på græsk betyder noget i retning af stjerneskipper – hvilket jeg efterhånden, ubevidst, omdannede til ”Himmelgænger”.

Satsen benytter den smukke julesalme ”Glæden hun er født i dag”, hvori der står: ”Han som på skyerne ager blandt stjernerne”.

Spaltning

Udsmykningens figur ”Spaltning” er måske ikke i sig selv skræmmende, den er blot abstrakt. Musikken, der opstod, beskæftiger sig mest med den uhyggelige klang, ordet ”spaltning” har.

Som så megen anden abstrakt kunst er denne musik den mest logisk forklarlige: I manualet en spejlet bevægelse, der fra ekstremerne nærmer sig midten, dog uden på noget tidspunkt at mødes og dermed ophæve spaltningen.

I pedalet en hurtig kromatisk bevægelse med små forskydninger, der referer til den uhyggelige biklang, ordet spaltning har – særlig i en periode, hvor truslen om atomkrig var særdeles nærværende.

Værkets midte

Altervæggens tyngdepunkt er Kristus-figuren. Robert Jacobsens Kristusfigur er ikke fæstnet til et kors, og det kan derfor virke underligt, at den centrale del af musikken er udformet fra en melodi, der bærer titlen ”Det hellige kors, vor Herre selv bar”. Tanken er, at korsdøden er det grænseoverskridende bevis på Guds kærlighed, og at det derfor, også i dette værk, må være den bærende idé. At meget af det musikalske stof stammer fra denne melodi, men ikke benytter det direkte, er min måde at hentyde til, at Robert Jacobsens figur er ”befriet” for korset.

Denne del af værket indledes med ”Langfredagsmusik”. Titlen er bevidst neutral, da jeg følte mig helt ude af stand til at skrive en musik der kunne rumme så skelsættende en begivenhed. Musikken er formet som en art processionsmusik, der langsomt og højtideligt tænkes at indlede Langfredagens gudstjeneste. Mod stykkets slutning intensiveres musikken; Jesus trøster de to røvere, der omgiver ham på Golgata.

Kristi blik

Den mest udtryksfulde del af Kristusfiguren er for mig blikket. Robert Jacobsen har på mesterlig vis ladet dette blik udforme som smalle sprækker, der forlener figuren med et uudgrundeligt blik, der på én gang rummer lidelse, trøst, samtidig med at hændernes opadgående bevægelse er mere kraftfuld, og måske på denne måde giver os et billede af opstandelsen.

At dette rummes i denne ene figur er særligt, og giver figuren dybde og nærvær. Musikken er usædvanlig spinkel og søger at skabe et eftertænksomt rum. Satsen forløber med en stadig bevægelse i venstre hånd, der i langsomt tempo citerer Adams stemme fra indledningen af Adam og Eva. Jesus benævnes undertiden ”den anden Adam”. Derfor har jeg ladet disse to satser være så tæt forbundet.

Påskemusik

Med ”Påskemusik” ønskede jeg at udforme en musik, der kunne rumme opstandelsens glæde. Ikke ved et forsøg på at beskrive hændelser, som det vil være ganske og aldeles umuligt at beskrive, men ved at knytte an til en salme, der for mig stærkere end nogen anden rummer påskens grænsesprængende glæde. Jeg skrev derfor en sats, der lader salmen ”Krist stod op af døde” fortælle. Gennem tre ”vers” intensiveres bevægelsen, og munder til sidst ud i et fuldtonet Halleluja!

Mindemusik

Værkets tredje fløj indledes med Mindemusik. Ordet mindemusik hentyder derudover til, at musikken genfortæller, eller mindes, en sats af César Franck. Ihukommelse (minde) er et ofte benyttet begreb i forbindelse med nadver. Jeg lader nadveren være tilstede i værket ved i en langsomt "sunget" orgelkoral at synge salmen "Dit minde skal, o Jesus, stå".

Lille musikant (Bebop til Robert J.)

Denne opmuntrende og energiske figur fik mig til at tænke på at Robert Jacobsen var storforbruger af jazz. Når han arbejdede, var det som regel jazzmusik og næppe særlig ofte orgelmusik, der omgav ham. Idéen er derfor den helt enkle, at figurerne nu får lov at høre lidt jazzmusik igen.

Robert Jacobsen vidste nok ikke, at mange jazzmusikere i den samme periode lyttede flittigt til orgelmusik af Olivier Messiaen. Satsen er tredelt (ABA). Midterdelen indeholder (godt skjult) en meget benyttet salmemelodi.

Som nævnt indeholder værket musik, der knytter an til de kirkelige højtider. Efter den heftige Bebop kommer en stilfærdig orgelkoral, nærmest i folketonestil – "Gud Helligånd, vor trøstermand". Da satsen er meget indadvendt og slet ikke beskæftiger sig med det store danske pinsebrus, har jeg givet den titlen "Lille pinsebøn".

Lille læser

Denne underfundige figur gav mig ideen til en partita over Kingos udtryksfulde salme "Far, verden, farvel". Måske fordi titlen "Lille læser" i mit hovede handlede om lidenskabelig omgang med skrifterne og indædt glæde ved den store salmetradition. Altså en fortælling om lidenskabelig glæde ved kirkens tradition og udtryksformer. Således er musikken også udspundet af barok-musikkens former, parret med et forfængeligt sideblik til romantikken.

Under hele arbejdet med Hjerting Orgelbog har jeg været optaget af at værket skulle afspejle alterudsmykningens fornemme balance. Derfor skulle der naturligvis også være en aftensang. Jeg tog en af de smukkeste, jeg kender; "Sig månen langsomt hæver", og udformede den som en udsmykket udgave af melodien, der gerne skulle trøste "min syge nabo med".

Jesus vandrer på Ho bugt

Figuren, der er blevet kaldt ”Jesus vandrer på Ho Bugt”, voldte mig længe store kvaler. Hvad skulle jeg dog stille op med så rørstrømsk en titel?

Jeg blev mere fortrøstningsfuld, da det gik op for mig, at jeg jo næsten havde skrevet den allerede. Ved at benytte materiale fra ”Adam og Eva”, samt ”Kristi blik” kunne jeg på en eller anden måde undgå at skulle lade som om jeg kunne præstere en eller anden form for visionær musik.

Musikken er et forsøg på at fortælle om de situationer i tilværelsen, hvor vi sanser og berøres af de store fortællinger - føler at Jesus ligeså godt kunne have vandret på Ho Bugt. Nærværende, kærlig.

Begyndelse

Da jeg var ved at afslutte arbejdet med orgelbogen, var jeg til gudstjeneste i Hjerting Kirke. Det var en smuk gudstjeneste, som dog forstyrredes en anelse af, at jeg undertiden ”hørte” min egen ”Robert Jacobsen musik” nærmest strømme ud af figurerne.

Undervejs i gudstjenesten fik jeg den klare tanke, at den afsluttende sats, udover at spejle indledningssatsen, skulle være et forsøg på at skrive en ”befriet” musik. En musik, der ikke beskæftiger sig med, hvordan musik skal være. En naiv og åben musik, der gerne måtte afspejle, hvordan man har det efter en gudstjeneste. Fornyet, åbnet, og parat til at gå videre med sin hverdag.